

KIEZEN VOOR BRUSSEL
EEN TENTOONSTELLINGSPROJECT
VAN HET AMVB

BELGISCHE RADEN, PARLEMENTEN, DEELRADEN
EN VERGADERINGEN OP EEN RIJTJE
IN BRUSSEL STEMMEN ZE 'ANDERS'
VROUWEN, NEDERLANDSTALIGEN EN
ALLOCHTONEN IN DE POLITIEK

ARCHIEFAANWINSTEN NAJAAR 2023
DE SINT-LUKASGALERIE
EEN NIEUW ARCHIEFDEPOT
VOOR HET AMVB
W. H. AUDEN IN BRUSSEL

WOORD VOORAF

An Rydant 3

KIEZEN VOOR BRUSSEL

POLITIEK ERFGOED

EEN TENTOONSTELLINGSPROJECT VAN HET AMVB 5

DE TE VERKIEZEN RADEN, PARLEMENTEN, DEELRADEN EN VERGADERINGEN IN BELGIË OP EEN RIJTJE

Steph Feremans 11

IN BRUSSEL STEMMEN ZE 'ANDERS'

Ann Mares 29

NEUZEN TELLEN. VERTEGENWOORDIGING VAN VROUWEN, NEDERLANDSTALIGEN EN ALLOCHTONEN IN DE BRUSSELSE POLITIEK

Dirk Jacobs 51

ARCHIEFAANWINSTEN NAJAAR 2023

Christopher De Keyser 69

DE SINT-LUKASGALERIE

DE ARCHIEVEN VAN EEN INSIDER EN EEN BUITENBEENTJE

Jan Cools 75

EEN NIEUW ARCHIEFDEPOT VOOR HET AMVB

Christopher De Keyser 89

LITERAIRE ODE DOOR W. H. AUDEN AAN BRUSSEL

Dirk Christiaens 93

WOORD VOORAF

AN RYDANT

Als u dit leest, mist u ongetwijfeld de vertrouwde stijl van Steph Feremans. Sinds 1 januari heb ik immers de fakkel overgenomen van Steph, met wie ik sinds september samen het AMVB leidde. Hierbij nogmaals een grote dankuwel aan Steph om deze instelling in prettig en motiverend vaarwater te brengen en de basis te leggen voor een nieuwe groeisput.

Uiteraard sta ik er niet alleen voor en heb ik naast de steun van ons bestuursorgaan een bijzonder fijne ploeg om mee samen te werken. Twee nieuwe collega's vervoegden recent onze rangen: Bilal vervangt Oumar als manusje-van-alles en toont zich eveneens een prima archief-assistent; Stéphanie ging aan de slag als publieks- en communicatiemedewerker, een functie die we het voorbije anderhalve jaar moesten missen.

Op 1 januari 2024 startte een nieuwe beleidsperiode. De volgende 5 jaar zullen in het teken staan van ons streven naar een verdere gerichte verwerving van archief en een grotere bekendheid en uitstraling. We willen onze werking letterlijk en figuurlijk open stellen en de banden met het brede publiek én met de universitaire wereld nauwer aanhalen. Bij dat laatste past de heropstart van de Wetenschappelijke Raad die op 8 januari voor de eerste keer in lange tijd samenkwam. Het erfgoedconsulentschap voor Brussel zal ook de komende beleidsperiode een focus vormen binnen onze werking, waarbij we behalve vorming ook verbinding centraal stellen. Uiteraard blijven ook duurzaamheid en digitalisering belangrijke aandachtspunten.

In dit nummer van *Arduin* draaien 3 bijdragen rond politieke instellingen en besluitvorming. Beschouw het als een mini-cursus om wegwijs te geraken tussen de gewesten, gemeenschappen, kiesdrempels en dergelijke, zodat u weet waarom stemmen zo belangrijk is bij de 5 of 6 verkiezingen die dit jaar op het menu staan. Want democratie mag dan een traag en tijdrovend proces zijn, er is ooit bloed gevloeid om te mogen stemmen!

ARDUIN 33

U krijgt in dit tijdschrift een overzicht van onze besluitvormingsorganen, van de specifiek Brusselse context, de staatshervormingen en de evolutie van het kiezerscorps. Ann Mares, Dirk Jacobs en Steph Feremans zijn onze ervaren gidsen. Vanaf 25 april zal u met de expo *Kiezen voor Brussel* live kunnen beleven hoe het stemmen eraan toe gaat en ging en hoe onze complexe staatstructuur in elkaar zit. We tonen de verwachtingen van kiezers die voor het eerst naar de stembus trekken of voor het eerst kandideerden, de intrede en het belang van marketing in de campagne, de Brusselse 'couleur locale'. Voor stemmers die 'het' voor de eerste keer meemaken, hebben we zelfs een oefenhokje voorzien.

De interactieve tentoonstelling gaat door in onze lokalen en loopt tot 31 oktober 2024. Aan de hand van de verkiezingen van 2006, 1989 en 1974 reizen we terug naar een tijd toen blanke mannen van middelbare leeftijd van christen-democratische, socialistische en liberale signatuur het voor het zeggen hadden in – soms nog – unitaire partijen. Wat een verschil met vandaag.

Arduin brengt u ook nieuws uit het AMVB-archief en bespreekt kort de voornaamste aanwinsten, zorgt ervoor dat u het bestaan kent van de Sint-Lukasgalerij en eindigt met een poëtische bijdrage van W.H. Auden aan Brussel, geschreven door Dirk Christiaens.

Ik maak graag van dit medium ook gebruik om te melden dat giften voor ons archief zeer welkom zijn en bovendien fiscaal aftrekbaar voor 40%. Ons rekeningnummer is nog steeds BE66 4331 0620 7143. Een nogal prozaische eindnoot, ik weet het, maar desalniettemin noodzakelijk in deze periode van stijgend levensduurte.

We hopen dat deze *Arduin* zal intrigeren en interesseren en kijken uit naar jullie komst op onze diverse activiteiten. Duid zeker al 25 april 2024 in uw agenda aan als opening van onze tentoonstelling “Kiezen voor Brussel”.

Ons team en ikzelf wensen u een vredevol en aangenaam jaar toe.

KIEZEN VOOR BRUSSEL

POLITIEK ERFGOED EEN TENTOONSTELLINGSPROJECT VAN HET AMVB

De tentoonstelling *Kiezen voor Brussel* wil een politiek momentum kaderen en toelichten: een uitzonderlijk verkiezingsjaar 2024.

Een ideaal moment dus om terug te blikken op de evolutie van onze verkozen instellingen sinds de laatste halve eeuw. De verkiezingsjaren 1974, 1989 en 2006 worden uitgelicht als cruciale jaren voor de totstandkoming van het huidige Belgische politieke bestel en het Brussel Hoofdstedelijk Gewest in het bijzonder. De expo maakt ook duidelijk waarom stemmen belangrijk is en focust op een drietal breed maatschappelijke thema's.

Kiezen voor Brussel: erfgoedproject

Ook politiek cultureel erfgoed bestaat, materieel en immaterieel. Het betreft dan vooral documentair erfgoed: briefwisseling, affiches, flyers en dergelijke die vooral, zo niet uitsluitend, gebruikt werden voor verkiezingscampagnes van de politieke partijen en hun kandidaten. Tevens zijn er kranten- en tijdschriftartikels, televisiedebatten, stadsfotografie, cartoons en spotprenten. Ook voorwerpen zijn rijkelijk in collecties aanwezig, zoals 'gadgets' die voorheen nog uitgedeeld mochten worden.

Voor het politieke erfgoed van deze tentoonstelling wordt uitgegaan van de collecties van verkiezingserfstukken in het AMVB. Verder worden er voor de tentoonstelling ook bruikleenaanvragen gevraagd aan andere gespecialiseerde archieven en instellingen.

Bijdrage aan de politieke geschiedenis van België

De tentoonstelling kijkt terug op de verkiezingen van 1974, 1989 en 2006, respectievelijk 50, 35 en 18 jaar geleden. Deze verkiezingen speelden een rol in de Belgische staatsvormingen en tonen de evolutie van een unitaire natiestaat naar een federaal geheel van gewesten en gemeenschappen.

De tentoongestelde archiefstukken in *Kiezen voor Brussel* focussen op de inhoudelijke, materiële en stilistische aspecten van de verschillende electorale campagnes in Brussel.

Uit de politieke erfgoedstukken worden tevens een aantal thema's afgeleid die politiek-historisch belangrijk zijn:

- Politieke communicatie en marketing
- Communautaire tegenstellingen en de impact van de staatshervormingen
- Gelijkheid en representativiteit in de politiek

Waarom stemmen belangrijk is

De tentoonstelling wil ook aantonen waarom stemmen belangrijk is. Democratische beslissingen mogen dan niet de meest snelle en efficiënte vorm van regeren zijn, ze garanderen wel dat de bevolking betrokken wordt in het besluitvormingsproces en dat dit transparant kan gebeuren.

De tentoonstelling in al haar facetten

- Kiezen voor Brussel wordt enerzijds opgevat als een belevingstentoonstelling en anderzijds als een documentair-educatief project.

De bezoeker stapt de tentoonstelling binnen vanuit het heden. Een hedendaags stemhokje met computer toont hoe het er vandaag aan toe gaat.

Vanaf 2024 gaan we terug in de tijd, richting 2006, 1989 en ten slotte 1974 om te eindigen in een seventies stemhokje waar een rood potlood wacht met een enorme kieslijst die amper open te vouwen is. De drie verkiezingsjaren 1974, 1989 en 2006 vormen de 3 hoofdstukken, die telkens één van de grote glazen wanden in de tentoonstellingsruimte van het AMVB vullen.

De bezoeker moet de politieke chaos en complexiteit, de toen voor België zo prangende kwesties en de tegengestelde standpunten van de partijen en ge-

meenschappen ervaren aan de hand van de ca. 200 getoonde erfgoedstukken, die even pakkend en veelkleurig naar voor komen als in de tijd waarin ze werden uitgegeven.

We tonen ook op een toegankelijke manier hoe het Belgische staatsbestel precies functioneert. Het is daarbij belangrijk terug te gaan naar de momenten waarop een consensus tot stand kwam. Met het oog hierop hebben we ervoor gekozen om diverse types van verkiezingen in de kijker te zetten. In 1974 werden verkiezingen gehouden voor Kamer, Senaat en provincieraad. 1989 was het toneel voor de allereerste stembusgang van het Brusselse parlement, die werd gecombineerd met de (s)electie voor Europa. In 2006 ten slotte concentreren we ons op de gemeentelijke verkiezingen.

- De duidingsteksten en afbeeldingen worden online opgenomen in het digitale tentoonstellingsluik op de website. De essays en catalogus zijn terug te vinden in het tijdschrift *Arduin*.

Educatieve dossiers en lespakketten

- Verder worden voor de tentoonstelling educatieve dossiers en/of lespakketten ter beschikking gesteld voor de derde graad secundair onderwijs. Deze overzichtelijke dossiers ontrafelen de complexe politieke staat van België en worden in hoofdzaak opgemaakt door partners uit het onderwijs en verspreid via o.m. Klascement en Enseignement.be. De lespakketten en het bezoek aan de tentoonstelling zijn ook een praktische voorbereiding voor jongeren die voor het eerst mogen/moeten gaan stemmen. Behalve jongeren, willen we ook kwetsbare groepen helpen om te begrijpen waarom stemmen belangrijk is.

TENTOONSTELLING KIEZEN VOOR BRUSSEL
van 26 april tot 31 oktober 2024 in het AMVB
info en reserveringen: stephanie.lamaire@amvb.be
<https://www.amvb.be/nl/kiezen-voor-brussel>

KIEZEN VOOR BRUSSEL

RADEN, PARLEMENTEN, DEELRADEN EN VERGADERINGEN: IN BRUSSEL STEM T MEN 'ANDERS'

STEPH FEREMANS

In 2024 worden alle mogelijke verkiezingen in hetzelfde jaar gehouden. Dat is uitzonderlijk. We grijpen de gelegenheid aan om onze bezoekers te tonen hoe verkiezingscampagnes vroeger gevoerd werden. Ja, ook politieke propaganda is cultureel erfgoed. Tegelijk tonen we ook waarom we in België en Brussel zoveel vertegenwoordigers mogen kiezen die zullen beslissen wie hen bestuurt, hoe dat zo is gekomen is en in zijn werk ging.

Voor zover we weten zal dit de tweede tentoonstelling zijn over verkiezingen tout court: de eerste werd in 1977 georganiseerd in de Passage 44, door Francis Du Four en niemand minder dan Charles Picqué! Deze was toen nog een jonge onderzoeker voor de Koning Boudewijnstichting.

U vindt in deze aflevering van *Arduin* alvast heel wat stof om uw herinneringen aan de verkiezingen van 1974, 1989 en 2006 op te frissen. Maar die elementen illustreren in hoofdzaak het grotere verhaal van het ontstaan en de groei, of telooorgang, van de te verkiezen organen.

Elders in dit land zal de stembusgang niet langer verplicht zijn in oktober 2024. Elders in dit land worden wel nog provincieraden verkozen. Elders in dit land hebben ze geen idee over de belangrijke rol die de Vlaamse Gemeenschapscommissie opneemt in Brussel...

Genoeg redenen om de speciale plek die Brussel blijft in het politieke bestel van België uitvoerig in de schijnwerpers te plaatsen. We mikken naast ons bestaande publiek ook heel in het bijzonder op de nieuwe kiezers. Nieuwe Brusselaars en ook jongeren die in 2024 reeds vanaf hun 16e mogen stemmen voor het Europees Parlement.

Behalve enkele illustraties, voorproevertjes, brengen we dus nu al wat tekstmateriaal, in oorsprong vooral academisch geschreven teksten die op onze vraag hertaald werden naar het leesniveau van het hoger middelbaar onderwijs: deze aflevering kan dan dienst doen als voorbereidend lesmateriaal voor de klassen die onze tentoonstelling zullen bezoeken.

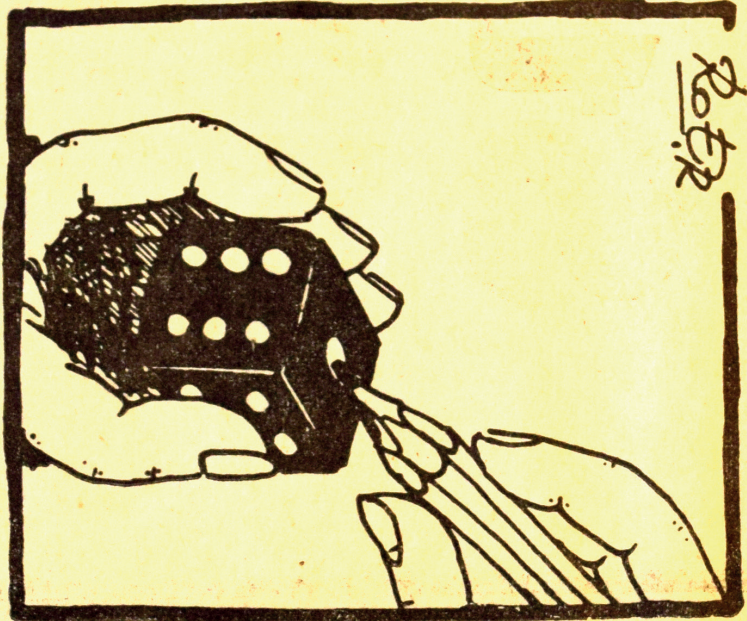
Een eerste artikel is een uitvoerige opsomming van de te verkiezen **raden, parlementen, deelraden** en dies meer, telkens vrij droog beschreven, maar aangevuld met hun ontstaansgeschiedenis, bevoegdheden en uitvoerende organen. De volgende artikels overlappen dit goeddeels maar focussen telkens op één thema dat doorheen de naoorlogse verkiezingen wijzigde.

De tweede bijdrage is van de hand van Ann Mares en belicht al diepgaander de speciale positie van de **'Vlaamse' stemmen** in de Brusselse instellingen.

Het derde artikel werd geschreven door Dirk Jacobs. Hij is professor sociologie en schreef lang geleden zijn proefschrift over **stemrecht voor migranten**. Het is dit thema dat hij nu ook in onze kolommen behandelt.

Voornoemde thema's zullen ook in de tentoonstelling elk apart uitgelicht worden doorheen het materiaal van drie belangrijke verkiezingsjaren, namelijk 1974, 1989 en 2006.

Bij deze nodigen we jullie alvast uit voor een reisje met onze teletijdcapsule, ergens tussen 26 april en 31 oktober!

Koerin 6/03/74 p18

KIEZEN VOOR BRUSSEL

DE TE VERKIEZEN RADEN, PARLEMENTEN, DEELRADEN EN VERGADERINGEN IN BELGIË OP EEN RIJTJE

STEPH FEREMANS

Wie bestuurt België? Het land evolueerde van een unitaire staat met één parlement en één regering, naar een federale staat met 3 gewesten, 3 gemeenschappen, 6 parlementen en 6 regeringen. Door de verschillende staatshervormingen werd de beslissingsbevoegdheid verdeeld tussen de federale staat en de deelgebieden. Een overzicht van de te verkiezen organen lees je op de volgende pagina's.

Het meest nabije niveau: de gemeente

Op zondag 13 oktober 2024 worden lokale en provinciale verkiezingen gehouden. Die dag kunnen de inwoners van België hun stem uitbrengen voor de gemeenteraden en provincieraden. In Antwerpen, de enige stad met stadsdistricten, stemmen inwoners ook voor de stadsdistrictsraad. Inwoners van de 6 Vlaamse randgemeenten rond Brussel en Voeren stemmen ook voor de OCMW-raad en de rechtstreekse verkiezing van schepenen.

Wie stemgerechtigd is in Brussel moet ook deelnemen aan de verkiezingen. Hiermee wordt bedoeld: zich begeven naar het stemlokaal, het stemhokje binnentreden, een stem uitbrengen (dat kan ook een blanco stem zijn), het stemhokje verlaten en het stembiljet in de stembus stoppen (bij digitale stemming is dit lichtjes anders). Deze opkomstplicht geldt voor alle Belgen vanaf de leeftijd van 18 jaar, ook als ze niet in staat zijn om naar het stemlokaal te gaan.

In 2024 wordt dit in Vlaanderen niet langer verplicht, maar blijft het wel een recht. Het Vlaams Parlement heeft in 2021 enkele hervormingen goedgekeurd die tegen deze verkiezingen ingevoerd worden. Zo zal er in Vlaanderen geen opkomstplicht meer zijn voor de lokale verkiezingen in oktober. Ook verdwijnt de lijststem waardoor alleen

het aantal voorkeurstemmen bepaalt wie verkozen wordt. De kandidaat met de meeste voorkeurstemmen van de grootste lijst heeft twee weken het alleenrecht om een coalitie te vormen. Ook zal de kandidaat met de meeste voorkeurstemmen van de grootste partij binnen de meerderheidscoalitie burgemeester worden.

De gemeenteraad is een groep van gekozen volksvertegenwoordigers binnen een gemeente. De gemeenteraad controleert het dagelijks bestuur, beter bekend als het college van burgemeester en schepenen. Een lid van de gemeenteraad wordt gemeenteraadslid genoemd.

In België heeft een gemeenteraad maximaal 55 zetels. Schepenen en burgemeesters maken daar ook deel van uit. De Belgische gemeenteraden worden om de zes jaar gekozen. De gemeentekieswet wordt apart geregeld in Vlaanderen, Brussel en Wallonië.

De gemeenteraad vergadert zo dikwijls als noodzakelijk. Hij moet echter minstens tien keer per jaar vergaderen, wat veelal neerkomt op eenmaal per maand. In Brussel-stad is dat meestal 2 keer per maand.

De vergaderingen van de gemeenteraad zijn openbaar, behalve als het om persoonlijke aangelegenheden gaat, of als de gemeenteraad met twee derde van de aanwezige leden hiertoe beslist. Het verslag van de openbare zitting van de gemeenteraad is openbaar.

Na de provincieraadsverkiezingen vinden er coalitiebesprekingen plaats tussen de verschillende lokale politieke partijen om tot een meerderheid te komen. In het geval een partij alleen de absolute meerderheid behaalt, mag ze vanzelfsprekend alleen besturen. In de andere gevallen hebben de lokale partijen tot 1 januari van het daaropvolgende jaar om tot een bestuursakkoord te komen, vervolgens verdelen ze de mandaten (de uitvoerende functies).

Provincie

De provincieraadsverkiezingen zijn verkiezingen waarbij de provincieraden van de 10 Belgische provincies worden verkozen. Dat waren er 9 sinds 1830 tot 1992, maar bij de vierde staatsvorming (zie verder) werd Brabant gesplitst in Vlaams- en Waals Brabant. Als Brusselaar kan je er sindsdien niet meer over stemmen. Vanaf 2001 worden deze verkiezingen door de gewesten georganiseerd. Er is dus aparte wetgeving voor de vijf Vlaamse en vijf Waalse provincies, maar in allebei worden ze zesjaarlijks op de tweede zondag van oktober gehouden. Ze vallen daarbij samen met de gemeenteraadsverkiezingen, terwijl dit vroeger met de parlementsverkiezingen was.

De grondbeginselen van het Belgische kiessysteem zijn vastgelegd in de Grondwet en de Provincie-

kieswet. De verkiezingen gebeuren op basis van het algemeen enkelvoudig stemrecht met uitzondering van minderjarigen (-18) die geen stemrecht hebben. Behalve in Vlaanderen vanaf 2024 is de stemming geheim en verplicht voor iedereen met de Belgische nationaliteit die in de gemeente woont.

De verkiezingen gebeuren niet in één kieskring per provincie (zoals bij de regionale en federale verkiezingen), maar in kleine kieskringen die 'provinciedistricten' worden genoemd. De verkiezingen vinden plaats in verschillende stembureaus verspreid over de provincie.

Iedere kiezer kan één stem uitbrengen maar daarbij verschillende kandidaten binnen één lijst aanduiden. Ook kan men een lijststem uitbrengen, echter niet meer in Vlaanderen van af 2024. Daarnaast is er nog een geheel van algemene of specifieke wetten en reglementaire besluiten over de provincieraadsverkiezingen. Afhankelijk van de grootte van het provinciedistrict moeten er tussen de 6 en 21 zetels verdeeld worden.

De verkozenen zetelen voor een legislatuur van zes jaar en hebben daarbij de vrijheid om verordeningen te maken.

De staat: België en haar gemeenschappen en gewesten: een moeilijke puzzel?

Een stukje politieke geschiedenis

De wetgevende macht werd in 1831 in België toegekend aan het parlement, bestaande uit de Kamer van Volksvertegenwoordigers en de Senaat.

De principes van ons tweekamerstelsel werden verankerd in de Grondwet van 1831. De kieswet van 3 maart 1831 bepaalde verder dat het kiesstelsel was gebaseerd op het cijns-kiesrecht met een meerderheidsstelsel. Concreet konden amper 46.000 vermogende en mannelijke Belgen ouder dan 25 jaar hun stem uitbrengen tijdens de eerste verkiezingen voor Kamer en Senaat op 29 augustus 1831.

Pas vanaf 1877 werd de stemming geheim.

In 1848 werd de cijns verlaagd en werden de bedragen over het hele land gelijkgeschakeld. Het was ook niet langer mogelijk om een functie als ambtenaar te combineren met een parlementair mandaat.

In 1883 deed het capacitair stemrecht haar intrede voor de gemeente en provincie en was een diploma lager onderwijs of een speciaal examen voldoende om te mogen stemmen.

Voor Kamer en Senaat was het echter wachten tot 1893 op een verdere verbreding van het kiezerscorps. Na bloedige stakingen en politieke druk vanwege socialisten en progressief-liberalen, kwam toen als compromis het algemeen meervoudig stemrecht uit de bus. Mannen van 25 jaar en

Taal

Vlaamse Gemeenschap
Franse Gemeenschap
Duitstalige Gemeenschap

Grondgebied

Vlaams Gewest
Waals Gewest
Brussels Hoofdstedelijk Gewest

ouder kregen nu één stem, waardoor het kiezerscorps met één pennetrek vertienvoudigde. Opleiding en de hoogte van je belastingen zorgden elk nog voor één of twee extra stemmen, zodat gefortuneerde hoogopgeleide heren 3 stemmen ter beschikking hadden. Voor de eerste keer gold ook stemplicht.

Na de eerste wereldoorlog kon het establishment niet langer weerstaan aan de druk vanuit de basis en werd algemeen enkelvoudig stemrecht ingevoerd. Hoewel dit bij de parlementsverkiezingen van 1919 al toegepast werd, kwam de wettelijke basis pas het jaar daarop tot stand. Vrouwen kregen enkel stemrecht voor de gemeente, afgezien van uitzonderingscategorieën zoals weduwen van oorlogsslachtoffers. In 1920 deed Marie Spaak-Janson als eerste vrouw

haar intrede in de Kamer. Pas in 1948 zouden alle Belgische vrouwen het stemrecht verwerven. België was daarmee een nakomertje in Europa. In 1981 volgde nog een voorlopig laatste verbreding toen de stemgerechtigde leeftijd verlaagd werd van 21 naar 18 jaar.

Op dit moment bestaat de Kamer van Volksvertegenwoordigers uit 150 volksvertegenwoordigers die rechtstreeks worden verkozen. Ze worden rechtstreeks en in één stemronde verkozen voor een periode van vijf jaar tenzij de Kamer eerder ontbonden wordt.

De kieskringen vallen vandaag in Vlaanderen samen met de provincies met uitzondering van de kieskring Brussel-Hoofdstad. Het aantal zetels per kieskring staat in verhouding tot het bevolkingscijfer.

De geschiedenis van de Belgische Senaat is complexer dan die van de Kamer. Van oudsher deden beide kamers hetzelfde werk. Oorspronkelijk was de Senaat een eerder elitaire bedoening die in 1831 amper 51 leden telde. In 1991 was dat verworden tot een bonte mengeling van maar liefst 185 senatoren, samengesteld uit 106 rechtstreekse verkozenen, 52 senatoren aangeduid door de provincieraden, 26 gecoöpteerde leden en de toenmalige prins Albert (de latere koning Albert II), die van rechtswege verzekerd was van een plaats.

De Senaat wordt sinds 2014 niet meer rechtstreeks verkozen, maar bestaat vandaag in meerderheid uit senatoren die door de parlementen van de gemeenschappen en gewesten zijn aangeduid. Ze fungeert als reflexiekamer en heeft naast het wetgeven de werk bepaalde taken toebedeeld gekregen zoals het opmaken van informatieverlagen en bemiddelen bij belangenconflicten.

In het parlement wordt wetgevend werk voorbereid en gestemd, wordt de federale regering en de federale begroting gecontroleerd.

In 1830 ontstond België als een onafhankelijk land, weliswaar met een koning als staatshoofd maar de echte macht lag bij het parlement. De staatsvormingen van 1970, 1980, 1988, 1993, 2001 en 2011 hebben ons land een andere structuur gege-

ven. We leggen eerst uit hoe dat zo gekomen is.

In dit land leven twee grote taalgemeenschappen: de Vlamingen in het noorden, en de Walen in het zuiden, aangevuld met een kleine Duitstalige gemeenschap. Het streven naar een grotere zelfstandigheid van die gemeenschappen heeft tot ingrijpende hervormingen geleid. België is geëvolueerd van een unitaire naar een federale staat.

1830 – 1970: HET UNITAIRE BELGIË

Tot 1970 is België een unitair land met 1 parlement en 1 regering. het parlement bestaat uit 2 kamers, de kamer van Volksvertegenwoordiging en de Senaat. Het Frans blijft lang de officiële voertaal. Daarom ijveren de Vlamingen voor een erkenning van het Nederlands als tweede, volwaardige taal. De spanningen tussen het Nederlandstalige noorden en het Franstalige zuiden lopen steeds hoger op. Langzaam maar zeker groeit het inzicht dat Vlaanderen en Wallonië ruimte nodig hebben om eigen beslissingen te nemen. De politieke wereld begreep dat de bestaande structuur niet meer volstond en een hervorming nodig was. In eerste instantie werd daarom al in 1962 de taalgrens vastgelegd en werden de tweetalige en faciliteiten gemeenten benoemd.

1970: BELGIË VERDEELD

(DE EERSTE STAATSHERVORMING)

De eerste staats hervorming tekent de krijtlijnen uit van het nieuwe België. In de Grondwet wordt vastgelegd dat België bestaat uit gemeenschappen en gewesten. Eenvoudig uitgelegd komt het neer op een indeling per taalgroep (de gemeenschappen) en een indeling per grondgebied (de gewesten).

GEMEENSCHAPPEN EN GEWESTEN:

WAT IS HET VERSCHIL?

België heeft twee soorten deelstaten: de gemeenschappen en de gewesten.

Een gemeenschap is een bevolkingsgroep die dezelfde taal spreekt. Een gewest is een afgebakend grondgebied. De gemeenschappen en de gewesten hebben elk een eigen regering en een eigen parlement die bevoegd zijn voor materies die best op dit niveau beslist worden.

Dat wat op supranationaal niveau beslist wordt, bvb de Europese unie kan gevolgen hebben voor het beleid op nationaal niveau of dat van gemeenschappen en gewesten. Dat wat op lokaal niveau beslist wordt, gemeentelijk of provinciaal is enkel daar van tel.

Vlaamse Gemeenschap en Gewest

Franse Gemeenschap en Gewest

DEUTSCHSPRACHIGE GEMEINSCHAFT

Duitstalige Gemeenschap

Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Vlaanderen en Wallonië mogen vanaf 1970 zelf hun cultureel beleid bepalen.

1980: DE STAP NAAR ZELFBESTUUR
(DE TWEDE STAATSHERVORMING)

De staatshervorming van 1980 gaat nog een stapje verder. De Belgische regering blijft zich met de hoofdzaken bezighouden, maar de gemeenschappen en gewesten krijgen een verregaande vorm van zelfbestuur en beschikken voortaan over een eigen regering.

De Belgische parlementsleden vergaderen in aparte taalgroepen en vormen de Vlaamse en Waalse Raad.

Let wel op het volgende: in Vlaanderen smelten van bij het begin de regering en de raad van het Vlaamse Gewest samen met de regering en de raad van de Vlaamse Gemeenschap. In Vlaanderen heeft men voor de gemeenschappen en de gewesten dus één regering en één raad. Zij verkozen Brussel als hun hoofdstad.

De Franstaligen hebben de instellingen van de Franse Gemeenschap en het Waalse Gewest niet samengevoegd. Er zijn immers veel meer Franstalige Brusselaars ten opzichte van Franstalige Walen dan dat er Nederlandstalige Brusselaars zijn ten opzichte van Vlamingen. Brussel is de hoofdstad van hun gemeenschap, maar Namen deze van het gewest.

Toch bleef het probleem van Brussel de staatshervormers dwarsliggen:

Brussel. Het tweetalige karakter van de hoofdstad is een ingewikkelde knoop die de politieke wereld niet meteen kan ontwarren. België lijkt op een puzzel waarvan nog een stukje ontbreekt.

Het Brusselse Gewest, weliswaar erkend in 1970, blijft nog in de 'koelkast' zitten. Dat verandert bij de volgende, de derde staatshervorming.

Vlaamse Gemeenschap en Gewest Franse Gemeenschap en Gewest Duitstalige Gemeenschap

1988-89: HET PUZZELSTUKJE BRUSSEL
(DE DERDE STAATSHERVORMING)

De kogel is door de kerk. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ziet het levenslicht. Eigenlijk ontstond dit gewest reeds in 1971: De Brusselse Agglomeratie werd toen opgericht als publiek orgaan bevoegd voor de gewestbevoegdheden op het grondgebied van de 19 Brusselse gemeenten die normaliter door de Gewesten werden uitgeoefend. De bedoeling was de afwezigheid van een eigen Brussels Gewest te overbruggen. Bij de oprichting in 1989 van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest hield de Agglomeratieraad op te bestaan. Dit derde gewest krijgt een apart parlement en een aparte regering. In 1989 trekken de Brusselaars naar de stembus om hun eigen parlementsleden te verkiezen. Het Brussels Hoofdstedelijk Parlement telt na die

eerste verkiezingen 64 Franstalige en 11 Nederlandstalige parlementsleden.

De bevoegdheden van de gemeenschappen worden uitgebreid, denk aan onderwijs, film, theater, sport, televisie, gezondheidszorg... Ook de gewesten krijgen meer te zeggen over hun waterwinning, verkeerswegen, havens, maar toch blijven heel wat 'restbevoegdheden' behouden op het federale niveau, denk aan volksgezondheid, spoorwegen, leger, buitenlandse zaken...

**1993: DE FEDERALE STAAT
(DE VIERDE STAATSHERVORMING)**

In 1993 krijgt België zijn huidige vorm. Het land is nu officieel een federale staat. Zo staat het ook in artikel 1 van de grondwet: 'België is een federale staat, samengesteld uit de gemeenschappen en gewesten.'

De gemeenschappen en gewesten krijgen nog meer bevoegdheden. Een andere ingrijpende verandering is dat het federale parlement en de deelparlementen hun eigen rechtstreeks verkozen parlementsleden krijgen.

**2001: DE PUNTJES OP DE I
(DE VIJFDE STAATSHERVORMING)**

Om de puzzel helemaal te doen kloppen, worden nog twee belangrijke akkoorden gesloten. Het Lambermontakkoord zorgt ervoor dat de gewesten zelf hun belastingen kunnen heffen. De gemeente- en provinciewet worden gewestelijke bevoegdheden. Ook landbouw, zeevis-

De illustraties bij de teksten over *Kiezen voor Brussel* op de volgende pagina's zijn een eerste greep uit de selectie voor de tentoonstelling.

Deze items van de Brusselse verkiezingspropaganda uit 1974, 1989 en 2006 behoren tot de collecties van het AMVB en van de volgende archieven, bruikleengevers en partners van de tentoonstelling:

ADV, Archief voor nationale bewegingen
AMSAB - ISG, Instituut voor sociale geschiedenis
ARA, Algemeen Rijksarchief
AVG_Carhif, Archief- en Onderzoekscentrum voor Vrouwengeschiedenis vzw
DACOB, Archief en bibliotheek voor de studie van het communisme
IEV, Institut Emile Vandervelde
KADOC, Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving
Liberas, Centrum voor de geschiedenis van het vrije denken en handelen
MIVB, Maatschappij voor Intercommunaal Vervoer Brussel
Stadsarchief Brussel

serij en buitenlandse handel worden geregionaliseerd.

Het Lombardakkoord legt een ruimere vertegenwoordiging van de Vlamingen in Brussel vast. Het Brussels Hoofdstedelijk Parlement telt voortaan 89 parlementsleden, 17 van hen moeten Nederlandstalig zijn.

2011: DE ZESDE STAATSHERVORMING

België blijft een land in beweging. In oktober 2011 komt het Vlinderakkoord tot stand. Belangrijk punt in het nieuwe akkoord is de splitsing van de kieskring Brussel - Halle - Vilvoorde in een tweetalige kieskring Brussel en een Vlaamse kieskring Halle - Vilvoorde.

Sinds de verkiezingen van 2014 wordt de Senaat samengesteld uit 50 senatoren die uit de deelstaatparlementen (gemeenschappen en gewesten) komen en 10 gecoöpteerde senatoren.

Voor de deelstaatsenatoren betreft het 29 senatoren aangeduid door het Vlaams Parlement, 10 senatoren aangeduid door het Parlement van de Franse Gemeenschap, 8 senatoren aangeduid door het Waals Parlement, 2 senatoren aangeduid door de Franse taalgroep in het Brussels Parlement en 1 senator aangeduid door het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap. De 10 gecoöpteerde senatoren (6 Nederlandstaligen en 4 Franstaligen) worden aangeduid op basis van de verkiezingsresultaten voor de Kamer.

Door de zesde staatshervorming verhuist opnieuw een pakket bevoegdheden van het federale niveau naar de gewesten en gemeenschappen. Daarnaast krijgt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest extra geld om zijn hoofdstedelijke rol beter te vervullen. Daarom worden enkele bevoegdheden die in handen zijn van de 19 Brusselse gemeenten naar het gewestelijk niveau getild. Het gaat dan vooral over veiligheid, stedenbouw, huisvesting, mobiliteit, parkeerbeleid en netheid.

Buitenbeentje Brussel

Brussel blijft binnen de nagelnieuwe staatsstructuur een buitenbeentje. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is een tweetalig gebied waarin de Vlaamse en de Franse Gemeenschap elkaar ontmoeten.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft – net als de andere deelstaten in België – een eigen regering en een eigen parlement. De Brusselse Hoofdstedelijke Regering telt 8 leden: 5 Franstalige en 3 Nederlandstalige. Aan het hoofd staat een (1) minister-president. Er zijn 2 Franstalige en 2 Nederlandstalige ministers. De regering wordt aangevuld met 3 staatssecretarissen: 2 zijn Franstalig, 1 is Nederlandstalig.

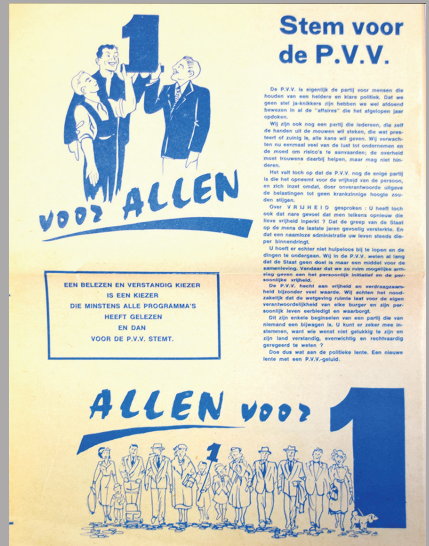
Het Brussels Hoofdstedelijk Parlement telt 89 parlementsleden: 72 Franstalige en 17 Nederlandstalige. Samen buigen ze zich over de bevoegdheden van het gewest (economie, energie, huisvesting, milieu, openbaar vervoer, ...).

De beslissingen over al deze domeinen gelden voor inwoners van het Brusselse Gewest. Want of ze nu Frans, Nederlands of nog een andere taal spreken, ze delen hetzelfde openbaar vervoer en sorteren hun huisvuil op dezelfde manier.

De Gemeenschapscommissies

Anders ligt het voor zaken waarbij taal een belangrijke rol speelt. Je hebt in Brussel Nederlandstalige en Franstalige scholen, Nederlandstalige en Franstalige cultuurhuizen, Nederlandstalige en Franstalige kinderopvang of ouderenzorg nodig. In Brussel beschikken we daarom nog eens over twee aparte beslissingsorganen: de gemeenschapscommissies. Zij dragen zorg voor de materies waarover de gemeenschappen bevoegd zijn: onderwijs, cultuur, sport, welzijn, gezondheid en gezin.

- Aan Nederlandstalige kant is er de Vlaamse Gemeenschapscommissie, afgekort de VGC.
- Aan Franstalige kant is dat de Franse Gemeenschapscommissie (Commission communautaire française, afgekort als COCOF).

Net als elke overheid in België bestaan ze uit een verkozen wetgevend orgaan (de Raad) en een regering of uitvoerend orgaan (het College).

DE VLAAMSE GEMEENSCHAPSCOMMISSIE

De 17 Nederlandstalige parlementsleden van het Brusselse parlement vormen samen de Raad van de Vlaamse Gemeenschapscommissie of het miniparlement van de Nederlandstaligen in Brussel. Zij bepalen het beleid voor onderwijs en vorming, cultuur, jeugd, sport, welzijn, gezondheid en gezin aan Nederlandstalige kant in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

De Vlaamse Gemeenschapscommissie heeft ook een miniregering, het College van de Vlaamse Gemeenschapscommissie, dat uit de 3 Nederlandstalige leden van de Brusselse regering bestaat.

De Raad van de Vlaamse Gemeenschapscommissie onderhoudt een nauwe band met Vlaanderen.

- In het Vlaams Parlement zetelen 6 parlementsleden die rechtstreeks door de Brusselse inwoners verkozen worden. Zij mogen enkel meestemmen voor gemeenschapsbevoegdheden. Constitutioneel zijn het immers twee parlementen: één voor de gewestelijke bevoegdheden en één voor de gemeenschapsbevoegdheden. Deze zes overleggen geregeld met de Raad. Het beleid voor de Vlamingen

in Brussel en het beleid voor de bevolking in Vlaanderen worden op die manier op elkaar afgestemd.

- De Vlaamse Regering heeft ook een minister voor Brussel. Die houdt toezicht op de Vlaamse Gemeenschapscommissie in Brussel en kan de Collegevergaderingen met raadgevende stem bijwonen.

DE FRANSE GEMEENSCHAPSCOMMISSIE

Aan Franstalige kant heb je precies hetzelfde pakketje.

De 72 Franstalige parlementsleden vormen samen het 'Parlement francophone bruxellois' of het aparte parlement voor de Franstaligen in Brussel. Het Parlement francophone bruxellois stippelt het beleid uit voor onderwijs en vorming, cultuur, jeugd, sport, welzijn, gezondheid en gezin aan Franstalige kant in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

De miniregering of Gouvernement francophone bruxellois bestaat uit de 5 Franstalige leden van de Brusselse regering.

DE GEMEENSCHAPPELIJKE GEMEENSCHAPSCOMMISSIE

Maar om de Brusselse puzzel volledig te leggen is er ook nog de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.

Deze commissie is bevoegd voor alle gemeenschapsinstellingen waar de inwoners van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in beide talen moeten terechtkunnen: de openbare

ziekenhuizen, bijvoorbeeld. Ook de vaccinaties tijdens de coronacrisis werden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest door de GGC georganiseerd.

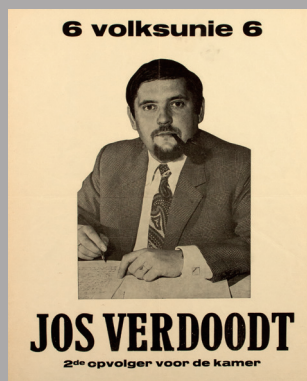
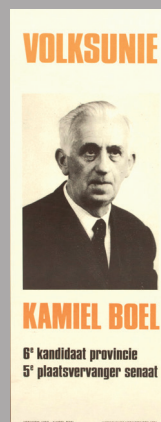
De Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie bestaat alweer uit een verkozen wetgevend orgaan: de Verenigde Vergadering. Die telt dezelfde 89 parlementsleden als het Brussels Hoofdstedelijk Parlement. Bij beslissingen van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie moet er in beide taalgroepen een meerderheid zijn.

De uitvoerende macht wordt uitgeoefend door het Verenigd College. Dat bestaat uit de 2 Nederlandstalige en de 2 Franstalige ministers van de Brusselse regering. De 3 staatssecretarissen maken er geen deel van uit. Het Verenigd College wordt voorgezeten door de minister-president van de Brusselse regering, maar die heeft slechts een raadgevende stem.

Wetten, decreten, ordonnanties en verordeningen

Wet is wet. Alleen dragen de wetten in België verschillende namen. Enkel het Federale Parlement stemt echte wetten. De gemeenschappen en gewesten vaardigen decreten uit. Wet of decreet? Beide zijn evenwaardig.

Uitzondering op de regel is, alweer, het Brussels Hoofdstedelijk Parlement.

Daar krijgen de wetten weer een andere titel, namelijk ordonnanties. Omdat Brussel de hoofdstad en de economische draaischijf van België is, kunnen ordonnanties door de federale overheid getoetst worden op die hoofdstedelijke rol. Er wordt dan gekeken of ze niet ingaan tegen het belang van alle Belgen of de internationale belangen van onze hoofdstad.

Binnen Brussel kunnen ook de gemeenschapscommissies eigen beslissingen nemen. In dit geval gaat het om verordeningen. Verordeningen staan een trapje lager dan wetten, decreten en ordonnanties.

Conclusie: wie heeft nu welke bevoegdheid?

Na alle staatshervormingen is België een land geworden met 6 parlementen en 6 regeringen. In België is de beslissingsbevoegdheid verdeeld tussen de federale staat en de deelgebieden.

De federale overheid houdt zich bezig met de algemene regels die gelden voor alle inwoners van het land. De gemeenschappen en gewesten hebben een ruim pakket eigen bevoegdheden gekregen. Hun beslissingen gelden alleen voor de inwoners van hun gemeenschap of hun gewest.

Beveiligingen

Door de rechtstreekse verkiezing beschikken de gemeenschaps- en gewestparlementen over een eigen democratische legitimiteit. Dat is enorm belangrijk. Toch hebben de deelgebieden geen eigen grondwet. Hun statuut ligt vevat in de federale Grondwet en in wetten die met een bijzondere meerderheid moeten worden aangenomen: voor wijzigingen aan de basiswetgeving over de staatsinrichting moet er zowel een meerderheid in elke taalgroep als twee-derde van de uitgebrachte stemmen worden bereikt.

Dit betekent dat het federale Parlement beslist over de wijziging van de gemeenschaps- en geweststructuren maar anderzijds kan het federale Parlement dus nooit een decreet van een gemeenschap of een gewest herroepen.

Om te vermijden dat deze grote autonomie tot conflicten leidt, zijn er een aantal instrumenten:

- de Senaat is de ontmoetingskamer tussen de federale overheid en de deelgebieden die erin vertegenwoordigd zijn door de deelstaatsenatoren
- de Senaat adviseert over belangenconflicten tussen de verschillende federale geledingen
- samenwerkingsakkoorden (= beleidsafspraken) zijn mogelijk tussen de federale overheid, de gemeenschappen en de gewesten

minimum aantal EP-leden uit elk land is zes en het maximum aantal is 96. Momenteel zijn er 705 en maximaal kunnen het er 750 worden.

De EU-burgers kunnen zelf kiezen en zich verkiesbaar stellen, in hun eigen land of het EU-land waarin zij leven. In 2024 zal men reeds mogen kiezen vanaf 16 jaar. Hun keuze bepaalt hoe het Parlement besluit over de zaken van het grootste algemeen belang: de economie, de energie en het klimaat, Europa's plaats in de wereld.

Het kiest de voorzitter van de Europese Commissie en ziet erop toe dat de EU-instellingen hun werk goed doen. De EP-leden beslissen met het stemmen van de begroting hoe het geld van de EU wordt besteed.

De Europese Commissie is de uitvoerende macht van de EU, verantwoordelijk voor het voorstellen en uitvoeren van EU-wetgeving en het dagelijks bestuur van de EU. Het Europees Parlement, dat de belangen van de EU-burgers vertegenwoordigt, en de Europese Raad, die de belangen van de landen (regeringen) vertegenwoordigt, geven vorm aan de voorstellen van de Commissie en keuren die, als ze het ermee eens zijn, goed.

De EP-leden hebben in september het besluit van de Raad goedgekeurd om het aantal zetels in het Parlement voor de volgende zittingsperiode van 705 naar 720 te verhogen.

Het voorstel van de Europese Raad

was gebaseerd op een verslag van het Parlement van juni 2023, dat werd ingegeven door de bevolkingstoename in de EU sinds de verkiezingen van 2019. Ook België krijgt een extra zetel toegewezen en mag 22 vertegenwoordigers kiezen. In 2016 waren er dat nog 21: 12 Nederlandstalige, 8 Franstalige en 1 Duitstalige.

Voor de verkiezing van de Belgische vertegenwoordigers zijn er 3 kiescolleges en 4 kieskringen.

Een kiescollege is de verzameling van kiezers van dezelfde taalrol. Er is dus een Nederlandstalig, Franstalig en Duitstalig kiescollege.

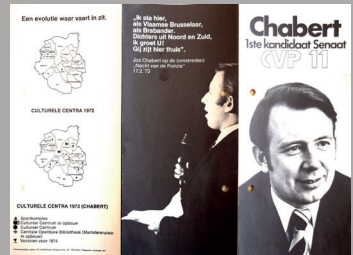
Een kieskring is een gebied waar op dezelfde kandidaten kan worden gestemd, te weten een Vlaams, Waals, Duitstalig en Brussel Hoofdstad.

De Belgische kiezer kan op zondag 9 juni 2024 enkel stemmen voor de kandidaten op de Belgische lijsten en die van zijn taalrol. Burgers uit de 26 andere landen van de Unie die in België wonen kunnen van hieruit de vertegenwoordigers voor hun land kiezen.

BRONNEN:

<https://elections.europa.eu/nl/how-elections-work/>
<https://www.vlaanderen.be/lokale-en-provinciale-verkiezingen>
https://nl.wikipedia.org/wiki/Belgische_lokale_verkiezingen_2024
<https://nl.wikipedia.org/wiki/Gemeenteraad>
https://www.belgium.be/nl/over_belgie/land/geschiedenis/belgie_vanaf_1830/vorming_federale_staet
<https://www.raadvgc.be/wp-content/uploads/2021/05/Belgische-en-Brusselse-puzzel.pdf>

STEPH FEREMANS (1959) STUDEERDE MODERNE GESCHIEDENIS AAN DE KULEUVEN EN SPECIALISEERDE ZICH VERDER IN AMERICAN STUDIES (KULEUVEN-UA-VUB). HIJ WERKTE ALS VERANTWOORDELIJKE STUDENTENWERKING VOOR DE VUB. IN ZIJN VRIJE TIJD WAS HIJ ACTIEF BIJ LACA, DE HEEMKUNDIGE KRING VAN LAKEN, WAARVAN HIJ SINDS 2017 VOORZITTER IS. IN 2006 WERD HIJ DOOR WIM VAN DER ELST AANGETROKKEN ALS BESTUURDER VAN HET AMVB. BIJ AANVANG 2020 WERD HIJ VANUIT DE VUB GEDETACHEERD NAAR HET AMVB ALS DIRECTEUR AD INTERIM EN HET VOORBEREIDEN VAN DE ONDERWIJSTENTONSTELLING WAARVOOR HIJ DE TEKSTEN SCHREEF.

De Belgische overheden samengevat:

Federale overheid

Federaal Parlement, zijnde Kamer van Volksvertegenwoordigers en Senaat: stemt wetten. Kamer: 150 leden, Senaat: 60.

Federale Regering: max. 15 ministers + aantal staatssecretarissen naar keuze.

Belangrijke bevoegdheden: binnenlandse en buitenlandse zaken, defensie, nationale justitie, sociale zekerheid, volksgezondheid

Gemeenschappen

Belangrijke bevoegdheden: onderwijs, vorming, cultuur, jeugd, sport, welzijn, gezondheidszorg, gezin

Vlaamse Gemeenschap

Vlaams Parlement: 124 leden, stemt decreten

Vlaamse Regering: max. 11 ministers

Franse Gemeenschap

Parlement Franse Gemeenschap: 94 leden, stemt decreten

Regering Franse Gemeenschap: max. 8 ministers

Duitstalige Gemeenschap

Raad Duitstalige Gemeenschap: 25 leden, stemt decreten

Regering Duitstalige Gemeenschap: max. 5 ministers

Gewesten

Belangrijke bevoegdheden: gewestelijke economie en energie, huisvesting, infrastructuur, milieu, openbare werken en vervoer, ruimtelijke ordening, tewerkstelling

Vlaams Gewest

Vlaams Parlement: 124 leden, stemt decreten

Vlaamse Regering: max. 11 ministers

Waals Gewest

Waals Parlement: 75 leden, stemt decreten

Waalse Regering: max. 9 ministers

Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Brussels Hoofdstedelijk Parlement: 89 leden, stemt ordonnanties

Brusselse Hoofdstedelijke Regering: 5 ministers + 3 staatssecretarissen

De Vlaamse Gemeenschapscommissie

Raad van de Vlaamse Gemeenschapscommissie, 17 leden, stemt verordeningen

College van de Vlaamse Gemeenschapscommissie: 3 Nederlandstalige leden van de Brusselse regering. (plus de Vlaamse minister voor Brussel met raadgevende stem)

De Franse Gemeenschapscommissie

Parlement francophone bruxellois, 72 leden, stemt verordeningen

Gouvernement francophone bruxellois: 5 Franstalige leden van de Brusselse regering.

De Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

De Verenigde Vergadering: dezelfde 89 parlementsleden als het Brussels Hoofdstedelijk Parlement.

Het Verenigd College: de 2 Nederlandstalige en 2 Franstalige ministers van de Brusselse regering. (voorzeten door de minister-president van de Brusselse regering met raadgevende stem)

IN BRUSSEL STEMMEN ZE 'ANDERS'

ANN MARES

De eerste keuze die de Brusselse kiezer in het stemhokje maakt is een taalkeuze. Sinds het elektronisch stemmen moet immers eerst worden gekozen om de kieshandeling in het Nederlands of Frans uit te voeren.

In 2024 vinden er verschillende verkiezingen plaats in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, telkens met de bedoeling vertegenwoordigers aan te duiden die in onze plaats met elkaar onderhandelen en afspraken maken om het samen-leven te regelen. Er zijn twee kiesmomenten en vier of vijf stemmen uit te brengen, al naargelang je taalgroep.

Op zondag 9 juni moeten kiezers (vanaf 18 jaar) de politici aanduiden die de volgende 5 jaar in het federale parlement en het Brussels parlement zullen zetelen en mogen geregistreerde kiezers vanaf 16 jaar ook kiezen voor het Europees parlement. Mogen, niet moeten, want in tegenstelling tot de andere verkiezingen is er voor de Europese geen opkomstplicht meer.

Die opkomstplicht werd overigens ook afgeschaft voor de Vlaamse gemeenteraadsverkiezingen, terwijl de Brusselse kiezer op 13 oktober nog wel een stem moet uitbrengen voor de 19 gemeentelijke besturen voor de komende 6 jaar. Nog anders is dat in Brussel geen provincieraad meer bestaat.

Verkiezingen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest verschillen om meerdere redenen van die elders in het land. Dat heeft alles te maken met de hoofdstedelijke rol van Brussel. Als hoofdstad was het niet alleen de plaats waar politici over de toekomst van het land onderhandelden en compromissen afsloten, Brussel speelde zelf ook een cruciale rol als strijdpunt tussen Nederlandstaligen en Franstaligen.

Dat leidde in de loop van de geschiedenis tot de huidige ingewikkelde politieke structuur met beschermingsmaatregelen voor Brusselse Nederlandstaligen en een groot aantal politici in verhouding tot het aantal inwoners. Brussel telt meer lokale mandatarissen per inwoner of per vierkante kilometer dan andere Belgische steden of dan vergelijkbare steden elders in de wereld. Op dit moment zijn er 784 lokale verkozenen in Brussel (695 gemeentelijke en 89 gewestelijke) en na de verkiezingen van 2024 zal dat aantal nog stijgen.

Waarom het allemaal zo ingewikkeld is, wordt in dit artikel uitgelegd. Het wordt een lesje *Brussel voor beginners*, maar het loont de moeite om dit nader te bekijken.

Cruciaal daarbij is het besef dat de Brusselse instellingen zoals we die nu kennen, er ooit kwamen als onderdeel en resultaat van compromissen uit het verleden. De bedoeling was toen om de tegenstellingen tussen de gemeenschappen in het land te pacificeren. Daarbij werden beschermingsmaatregelen voorzien voor de Franstalige minderheid op nationaal niveau en voor de Nederlandstalige minderheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De positie van de Nederlandstaligen in Brussel kan met andere woorden niet los gezien worden van de algemene politieke krachtsverhoudingen in Brussel en in de rest van het land. Nederlandstalige en Franstalige partijen nemen daarin ook vaak uiteenlopende standpunten in.

Waarom is er een speciale regeling voor de Nederlandstalige Brusselaars?

Bij het ontstaan van België in 1830 werd Brussel de hoofdstad van een land waar de machthebbers enkel Frans spraken – ook in de Vlaamse steden. De meerderheid van de bevolking sprak een plaatselijke variant van het Nederlands, maar zij hadden weinig te zeggen. Het zou duren tot na de Tweede Wereldoorlog vooraleer alle Belgen, mannen en vrouwen, stemrecht kregen.

Door deze democratisering en door de culturele emancipatiestrijd in

Vlaanderen, werden taalrechten afgewongen en moest voortaan het onderwijs, de administratie en het gerecht in de streektaal worden georganiseerd. In het Noordelijke deel van België werd dat het Nederlands, in Wallonië Frans. Maar in Brussel verliep dat anders. Als hoofdstad was en is Brussel een belangrijk symbool. Alle inwoners van het land moeten zich er zich welkom voelen en in de twee landstalen geholpen kunnen worden. De Brusselse agglomeratie kreeg daarom een tweetalig statuut, maar in de praktijk gebruikten de gemeentebesturen vooral het Frans en zorgden verfransingsmechanismen voor een taalverandering van de bevolking.

Taalswitch

Volgens de talentelling van 1846 sprak nog ruim 67% van de Brusselaars meestal Nederlands. In 1947 was het aantal Nederlands-eentaligen vermindert tot 9,4%. Ongeveer de helft van de bevolking sprak toen de beide talen. Op een periode van 100 jaar was het taalbeeld van de inwoners van de 19 gemeenten die nu deel uitmaken van het tweetalig Brussels Hoofdstedelijk Gewest dus helemaal gewijzigd. Die taalswitch had verschillende oorzaken en grote gevolgen.

Tussen 1831 en 1930 was het inwonersaantal verdubbeld. Als hoofdstad zorgde Brussel voor veel tewerkstelling en dat trok werkzoekenden aan,

voornamelijk inwijkelingen uit Wallonië. Voor de betere jobs in de administraties en bedrijven, moest je Frans spreken, dus ook Nederlandstalige ouders stuurden hun kinderen naar de Franstalige scholen om hogerop te geraken in het leven.

Daardoor verfranste de Brusselse bevolking in snel tempo. Alleen de arbeidersklasse, die geen Frans nodig had, bleef de thuistaal behouden. De taalverschillen legden dus tegelijk sociale en economische verschillen bloot.

Door de bevolkingsgroei en door het verfransingsproces breidde de stad ook alsmar verder uit en werden telkens meer Vlaamse buurgemeenten bij het tweetalige gebied betrokken. Dit gebeurde nadat bij een talentelling 50 % van de inwoners verklaarde Frans te spreken. Bij 30 % werden al taalfaciliteiten voorzien. De uitslag van de talentelling bepaalde het taalstatuut van de gemeente en zo breidde het tweetalige gebied alsmar verder uit.

De Vlaamse beweging eiste dat er een einde kwam aan deze zogenaamde 'olievlek' en organiseerde acties, zoals massabetogingen en een boycot van de burgemeesters.

Taalwetten

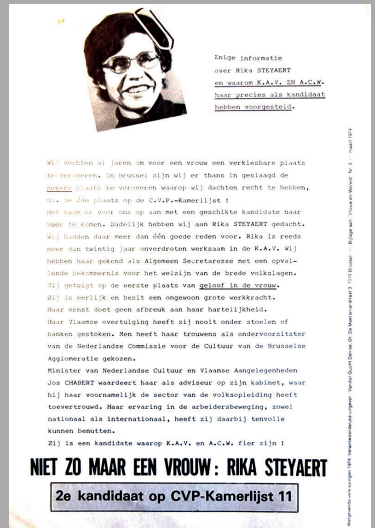
In het begin van de jaren 1960 werden de talentellingen afgeschaft, de taalgrens werd definitief vastgelegd en de Brusselse agglomeratie werd beperkt

tot de huidige 19 gemeenten. Brussel werd zo een soort eiland omringd door gemeenten die in het Vlaamse gewest zijn ingedeeld.

De taalwetten van 1963 bepaalden de gelijkwaardige behandeling van beide officiële talen in de Brusselse administratie. Die administratie moest de tweetaligheid van de ambtenaar voorzien, terwijl voor de centrale administratie de dienst tweetalig moest zijn, eventueel met eentalige ambtenaren. Bij de aanstelling van nieuw personeel, werden taalvoorwaarden gesteld om de nieuw ingestelde taalvaarders te respecteren.

De Vaste Commissie voor Taaltoezicht en de vicegouverneur moesten voortaan de toepassing van de taalwetgeving controleren, maar stelden nogal wat inbreuken vast.

Taalwetten moesten de tweetaligheid van de hoofdstad garanderen voor de Nederlandstalige minderheid, zoals op Belgisch niveau ook beschermingsmaatregelen werden voorzien voor Franstaligen. De toepassing ervan bleef echter vaak uit door onwil van de Fransgezinde gemeentelijke besturen. Vooral bij benoemingen van het gemeentelijk personeel en in de ziekenhuizen waren er veel overtredingen van de taalwetgeving. Dat is vandaag nog steeds zo. In 2022 bijvoorbeeld, beantwoordde slechts 16,1% van de behandelde dossiers van de vicegouverneur aan de taalwetgeving.

Partijen in Brussel

De toenemende spanningen tussen de gemeenschappen in de jaren 1960, hadden de unitaire partijstructuren van de drie grote politieke families (Socialisten, Christendemocraten en Liberalen) op hun grondvesten doen daveren.

Het had ook gezorgd voor het ontstaan van een nieuwe regionale politieke partijen: Franstaligen voelden zich door de wetgever benadeeld en richtten in 1964 het Front Démocratiques des Francophones (FDF) en in 1968 het Rassemblement Wallon (RW). De eerste is de voorloper van het huidige Démocrate Fédéraliste Indépendant (DéFI). De tweede hield in 1986 op te bestaan na de overstap van enkele kopstukken naar de liberale PRL. Het FDF wilde de uitbreiding van Brussel tot een groter stadsgewest. Volgens FDF moest er terug een grotere taalvrijheid komen en de pariteit¹ in de Brusselse politieke instellingen moest worden afgeschaft.

Een Vlaamse drukingspartij bestond al sinds 1954, namelijk de Volksunie. Die kreeg eveneens midden jaren 1960 de wind in de zeilen en werkte vooral als zweeppartij om de traditionele partijen aan te sporen de Vlaamse eisen mee op te nemen.

¹ Pariteit betekent dat in het bestuur beide taalgroepen (zonder voorzitter of eerste minister) evenwichtig vertegenwoordigd zijn.

FDF, de Volksunie en de communautaire spanningen in het algemeen zorgden ook voor druk op de toen nog unitaire Belgische partijen.

Binnen de Brusselse afdelingen van socialisten, liberalen en christendemocraten leidden de onenigheden tussen de taalgroepen tot het uiteenvallen in taalvleugels, nog voor de partijen op nationaal vlak splitsten. De Brusselse socialisten kregen te kampen met dissidente 'Rode Leeuwen' en binnen de liberale partij ontwikkelde zich een gelijkaardige Vlaamse formatie, de Blauwe Leeuwen genoemd. Bij de christendemocraten werd nog iets langer getracht om de partij bijeen te houden in Brussel, terwijl die nationaal al in 1968 uiteen viel door de kwestie Leuven.

Deze ontwikkelingen zorgden in Brussel voor een toename van het aantal partijen en maakte het vormen van coalities na verkiezingen nog moeilijker.

'Vlaanderen laat Brussel niet los'

Met deze slogan drukten Vlaamse politici hun verwachtingen uit ten opzichte van Brussel als hoofdstad, maar bevestigden ze ook het belang dat zij aan Brussel hechtten.

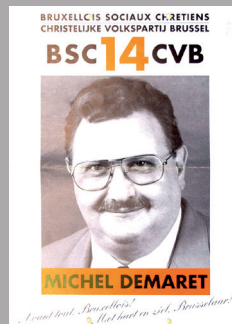
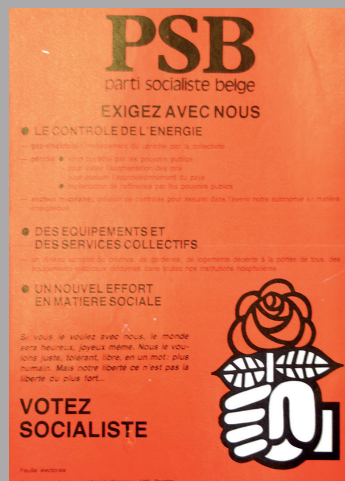
Dat uitte zich in 1984 in de keuze voor Brussel als hoofdstad van Vlaanderen en ook in investeringen in gemeenschapsbevoegdheden zoals het Nederlandstalig onder-

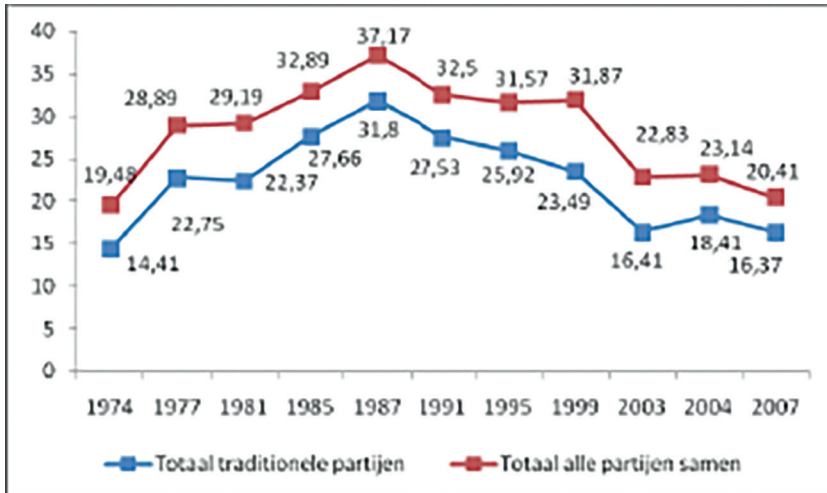
wijs en culturele voorzieningen. Het Nederlandstalig onderwijs in Brussel heeft een aandeel van meer dan 20% Brusselaars en trekt ook vele anders-talige kinderen aan. De positie van het Nederlands in Brussel is in positieve zin gewijzigd, mede door de sterkere Vlaamse arbeidsmarkt.

Brussel werd verder de hoofdstad van de Franstalige Gemeenschap, van Europa, de hoofdzetel van de NAVO en van veel andere internationale instellingen. Dagelijks verdienen vele inwoners van Vlaanderen en Wallonië hun boterham in Brussel. De economische verstrengeling wordt duidelijk als we de cijfers bekijken: er pendelen dagelijks ca. 400.000 werknemers naar Brussel. Daarvan komt bijna 70% uit Vlaanderen. Ook andersom trekt de werkgelegenheid in de Vlaamse randgemeenten alsmear meer Brusselse werkkrachten aan. In 2021 waren dat er zo'n 56.000, onder meer in en om de luchthaven van Zaventem.

Meertalige realiteit

Ook vandaag wordt de positie van de Nederlandstaligen in de Brusselse politieke instellingen in vraag gesteld. Dat heeft vooral te maken met de huidige demografische context. Zowat drie op de vier Brusselaars heeft een herkomst in het buitenland en zowat 189 verschillende nationaliteiten zijn er vertegenwoordigd.

	1989	1995	1999	2004	2009	2014	2019
% stemmen op de Nederlandse taalgroep	15,29	13,74	14,19	13,78	11,25	11,54	15,27

BRON: Op basis van BISA, cijfers verkiezingen. <https://bisa.brussels/themas/verkiezingen/parlement-van-het-brussels-hoofdstedelijk-gewest>

De BRIO-taalbarometer toont een stijging van het aantal meertaligen in Brussel aan, evenals een taalgebruik aangepast aan de context. Daarbij rukt het gebruik van het Engels op. Een derde van de Brusselaars groeide op in een gezin waar thuis geen Nederlands of Frans werd gesproken.

Die superdiversiteit zet de tweedeling van de instellingen onder druk. Om de nieuw ingeweken Brusselaars bij de besluitvorming te betrekken, kwam er een uitbreiding van het stemrecht,

maar ook die discussie was communautair gekleurd.

Stemrecht voor niet-Belgen en het broze evenwicht tussen de taalgroepen

De vraag naar meer waarborgen voor de Brusselse Vlamingen klonk luider toen het dossier van het stemrecht voor niet-Belgen op de politieke agenda kwam.

De Vlaamse partijen vreesden in Brussel en in de rand nog meer in

de verdrukking te geraken, ervan uitgaande dat niet-Belgen eerder voor Franstalige partijen zouden stemmen. Ze vroegen daarom zowel in de gemeenteraden als in het Brussels parlement een vaste verdeelsleutel van éénderde Nederlandstaligen en tweederde Franstaligen.

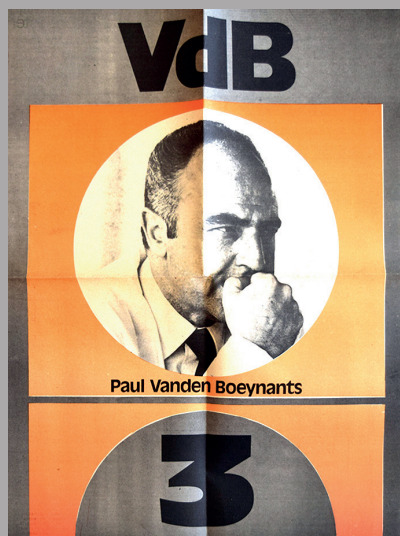
België had het Verdrag van Maastricht mee goedgekeurd dat de uitbreiding van het kiesrecht voor EU -inwijkingen voorzag, maar de beslissing om dat ook toe te passen werd telkens uitgesteld. Dat zorgde zelfs voor een veroordeling van België door het Europees Hof van Justitie.

Op 29 oktober 1998 werd de grondwetsherziening die het zogenaamde Euro-stemrecht mogelijk maakt dan toch goedgekeurd. Vanaf 2000 mochten alle burgers van een Europese lidstaat, deelnemen aan de gemeenteraadsverkiezingen in de gemeente van hun verblijf.

De drempels om zich op de kieslijst te registreren, bleken echter groot. Minder dan 10 procent van de potentiële EU-kiezers schreef zich in 2000 in, waarmee ze amper 2 procent van het totale aantal uitgebrachte stemmen vertegenwoordigen. Die verhouding is nu nog steeds onbeduidend. In 2004 kregen ook de inwoners met de nationaliteit van niet-EU landen stemrecht, bij een ononderbroken wettelijk verblijf van vijf jaar in België en op voorwaarde dat ze zich als kie-

Echevin de l'Etat civil et des Classes moyennes d'Ixelles
Conseiller provincial – 1er Secrétaire du Conseil

Paul Vanden Boeynants

Jacques VAN DEN HAUTE
LISTE FDP-PARTI LIBERAL N. 4
SÉNAT 11ème PLACE
(België 1992)

zer registreerden. Die registratie leverde opnieuw nauwelijks 10 procent van de potentiële niet-EU kiezers op. De vrees van de Nederlandstaligen om door de uitbreiding van het stemrecht verder geminoriseerd te worden, bleek dus onterecht.

In het debat speelden communautaire, maar ook politieke motieven. Dat precies Brussel, hoofdstad van Europa, zo lang treuzelde met de goedkeuring of afwijkingen van het verdrag zou vragen voor de Brusselse Vlamingen, zou niet goed zijn voor het imago van de stad.

In Brussel stemt men 'anders', vooral door de specifieke kiesregeling voor het gewest, maar men stemt er ook 'anders niet'. Het aantal kiesgerechtigden dat niet komt opdagen bij de verkiezingen en het aantal blanco stemmers is in Brussel hoger dan elders.

Verder is het een gewest met veel niet-Belgen, die niet automatisch kiesgerechtigd zijn. Het merendeel neemt niet de moeite om zich als kiezer te laten registreren en dus wordt de stem van deze Brusselaars niet gehoord.

Brussel is ook een jong gewest, met veel Brusselaars jonger dan 18 jaar, wier stemmen evenmin meetellen.

De politieke aanwezigheid van Nederlandstaligen in de 'Brusselse' verkiezingen

De agglomeratieraadsverkiezingen van 1971

Om te begrijpen waarom er door Nederlandstalige partijen zo wordt gehecht aan sluitende garanties, staan we even stil bij de agglomeratieraad. Bij de oprichting van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 1989 werd immers teruggegrepen naar de voor de Agglomeratieraad vastgelegde verhoudingen en beschermingsmechanismen. Die vormden een onderdeel van de grondwetsherziening van 1970 en deel van een ruimer compromis, waarop werd verdergebouwd.

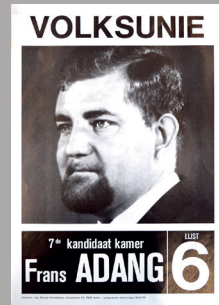
De nadruk lag er eveneens op samenwerking tussen de twee gemeenschappen en dit onder voogdij van de nationale overheid. Pariteit in het college – op de voorzitter na – de indeling in taalgroepen en een alarmbelprocedure moesten de positie van de Nederlandstaligen beschermen.

Ondanks het feit dat de pariteit in de ministerraad, om aldaar minorisering van de Franstaligen tegen te gaan, ook in de grondwet was ingeschreven en beide evenwichten duidelijk met elkaar verbonden waren, bleef het FDF de beschermingsmaatregelen voor de Nederlandstaligen in Brussel als een inbreuk zien op het systeem van

de evenredige vertegenwoordiging en dus op de democratie en de vrijheid.

Op 21 november 1971, veertien dagen na de parlementsverkiezingen vonden de agglomeratieverkiezingen plaats. Het Rassemblement Bruxellois, een politieke bundeling van FDF-ers en Franstalige liberalen, zette Nederlandstalige, maar geen Vlaamsgezinde kandidaten op hun lijsten. Het Rassemblement Bruxellois (RB) behaalde een klinkende overwinning met 49,2% van de stemmen. Van de 83 agglomeratieraadszetels bekwam dit francofoon kartel er 42, waarvan 11 zogenaamde 'valse' of 'FDF -Vlamingen'.

Binnen de Nederlandse taalgroep, die in totaal 30 zetels innamen, konden deze 11 verhinderen dat een tweederde meerderheid, nodig om de alarmbelprocedure in te schakelen, tot stand kwam. De procedures, uitgewerkt om de minderheidspositie van de Vlamingen te beschermen, werden bijgevolg volledig uitgehouden. Deze wetenschap zou de Vlamingen er toe brengen in latere onderhandelingsrondes over de invulling van de gewestelijke organen waterdichte maatregelen op te eisen inzake hun vertegenwoordiging. Na de agglomeratieraadsverkiezingen van 1971 zouden er nooit meer nieuwe verkiezingen voor dit orgaan worden georganiseerd.

Het Brussels parlement en de Brusselse regering

De Brusselwet of de 'bijzondere wet betreffende de Brusselse instellingen' van 12 januari 1989 vormde de hoofdstedelijke agglomeratie om tot een derde gewest, met een eigen rechtstreeks verkozen parlement en een regering voor gewestmateries.

Brusselaars kunnen sinds 1989 stemmen voor een eigen parlement. Bij de gewestelijke verkiezingen worden de partijen ingedeeld in twee taalgroepen of kiescolleges. Er kunnen zowel Nederlandstalige als Franstalige kandidatenlijsten voorgedragen worden. De Brusselse kiezer is geheel vrij om te kiezen voor welke taalgroep hij wil stemmen. Die keuze is er niet voor de kandidaten die op de lijst willen staan. Zij moeten vooraf verklaren in welke taal ze de eed afleggen en kunnen niet meer van taalgroep veranderen.

Voor je er op een politieke partij kan stemmen of op een kandidaat, moet je dus eerst een taalgroep kiezen. Ongeacht of er nu meer of minder stemmen op worden uitgebracht, het aantal verkozenen per taalgroep blijft hetzelfde.

Van de 89 zetels van het Brussels parlement zijn er 72 voorzien voor Franstalige lijsten en 17 voor verkozenen op Nederlandstalige lijsten. Die verhouding werd vastgelegd in 2001 als onderdeel van het

Lambermontakkoord en kwam er om de politieke aanwezigheid van de Nederlandstalige Brusselaars te garanderen en hen voldoende te kunnen betrekken bij het beleid in Brussel.

Dit was een correctie op het systeem zoals dat bij het ontstaan van het Brussels parlement bestond. Een vast aantal zetels werd bepaald en er kwam ook een systeem om de blokkering door één van beide taalgroepen te verhinderen. Bij de laatste verkiezingen was immers de angst ontstaan dat het Vlaams Blok een meerderheid zou bekomen in de Nederlandse taalgroep en zo het Brusselse pacificatiemodel zou kunnen doen mislukken.

Om de machtsdeelname te waarborgen, werden naast het kiessysteem nog andere mechanismen uitgewerkt gaande van het systeem van poolvorming per taalgroep, de pariteit op het niveau van de raad, de consensusregel, de alarmbelprocedure en de gewaarborgde bevoegdheidspakketten. De Brusselse regering moet ook een meerderheid hebben in beide taalgroepen, met andere woorden, beide taalgroepen kunnen de vorming van een regering blokkeren.

Een Vlaamse en Franse Gemeenschapscommissie werden geïnstalleerd om de persoonsgebonden materies van de betrokken gemeenschap te behandelen. Voor de regeling van de bicommunautaire aange-

legenheden zijn er eveneens overleg- en coördinatieorganen, waarin de Nederlandstaligen over een vetorecht beschikken. Deze tegemoetkomingen vormden een onderdeel van een compromis, waarbij ook aan Franstalige kant toegevingen werden gedaan.

De Brusselse regering bestaat uit 5 ministers die worden bijgestaan door 3 staatssecretarissen. Op de minister-president na, zijn er evenveel Nederlandstalige als Franstalige ministers. Minstens één staatsecretaris is Nederlandstalig. De notie 'pariteit' in de Brussels Hoofdstedelijke Regering kan dus worden gerelativeerd. Franstaligen bekomen 5 functies ten opzichte van 3 voor de Vlamingen.

Het relatief hoge aantal parlementsleden en regeringsleden van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, in vergelijking met het Waalse en het Vlaamse Gewest, was destijds een toegeving naar Nederlandstaligen toe om een minimumdeelname van Vlamingen aan het beleid te garanderen.

De Brusselwet moest voorzien in de gelijkwaardige betrokkenheid en inspraak van beide gemeenschappen in het beleid. Deze correcties op het systeem werden door Franstalige politici betwist en democratisch deficitair genoemd, hoewel zij ook dergelijke beschermingsmaatregelen genieten op nationaal vlak.

Ballade van de niet-verkozene

*hij had er alles voor gedaan
om het staatshekket te verhangen
was bovenaan de lijst gaan staan
tot heil der volksbelangen*

*reeds vele maanden van te voren
had hij een handjespolitiek gevoerd
en eenieder die het wou horen
met zijn sciatiek ontroerd*

*en heel wat straten wit gemaakt
en zijn tegenstrevers zwart
in donkere steegjes slaags geraakt
en met de kwast geschild*

*voor de spiegel lange uren
verkiezingslachjes aangekeukt
en de kinderen van de bureu
om hun vaders' stem gesmeekt*

*zijn foto in zes-kleurendruk
verspreid op zoveel exemplaren
en zijn vrouw dat was een truk
op het juiste ogenblik doen baren*

*zich voor de school der ursulinen i
met ballonnekes afgesloofd
en de mère als hij zou winnen
een andere meneer pastoor beloofd*

*de laatste dag nog met zijn kroost
lang zal hij leven gerepeteerd
en op zijn zegespraal getoast
en nog maar eens zijn naam gesmeerd*

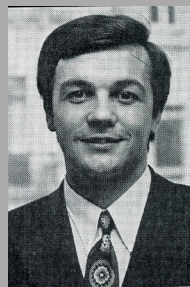
*hij had er alles voor gedaan
hij had zeer hoog gemikt
maar vraag je hem hoe is 't gegaan
dan antwoordt hij ach stikt*

J.an T.

Een heel snugger kalffe in Hoorn
dat vond er een handschoen in 't koorn
Hij wist wel van wanten
maar zei: „Och, mijn tante
heeft weer haar behaafte verloren”.

Mark Saver

Konin 20/03/74 p.12

FREDDY NEYTS

JEAN-MARIE VANDENBERGHE

Na de eerste gewestelijke verkiezingen van 18 juni 1989, vonden nog zes van deze verkiezingen plaats. In 2024 wordt voor de zevende keer gekozen voor het Brussels parlement. Het aantal stemmen op de Vlaamse lijsten was in 1989 15,3% en in 2019 eveneens. Tussendoor varieerde het aantal met 11,2 in 2009 als laagste cijfer.

Sinds 2001 is het totale zetelaantal voor Vlaamse partijen in het parlement niet meer afhankelijk van het aantal stemmen, maar die bepalen nog wel de onderlinge sterktes tussen de partijen. Die krachtsverhoudingen kunnen geheel anders zijn dan in het Vlaams parlement. Dat maakt dat in de Nederlandse taalgroep in Brussel en in de Vlaamse Gemeenschapscommissie een andere meerderheid tot stand kan komen dan in de Vlaamse regering. Bij de laatste verkiezingen van 2019 was Groen de grootste Vlaams-Brusselse partij met ca. 20% van de stemmen, gevolgd door N-VA (ca. 18%) en open vld en one.brussels-sp.a elk met ca. 15%.

Een extra stem voor de Brusselaars

Wordt bij de verkiezingen voor het Brussels parlement op een Nederlandstalige partij gestemd, dan krijgt de kiezer vervolgens nog een extra stemmogelijkheid. Hij mag in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest immers ook mee de 6 Brusselaars bepalen die in het Vlaams Parlement zullen zetelen. Om de band met Brussel te versterken werd deze vaste vertegenwoordiging van Brusselaars in het Vlaamse Parlement voorzien. De 6 vertolken er de belangen van Brussel en van de Brusselse Vlamingen. Een van die Brusselaars wordt ook de minister bevoegd voor Brussel in de Vlaamse regering.

Die Vlaams-Brusselse parlementsleden mogen in de plenaire vergadering enkel stemmen over gemeenschapsaangelegenheden, niet over gewestbevoegdheden, omdat ze niet in het Vlaamse Gewest wonen.

Het staat Franstalige kiesgerechtigden ook vrij om voor de Nederlandse taalgroep te kiezen en zelfs mee de samenstelling van het Vlaams parlement te bepalen. Bij de laatste gewestverkiezingen konden Brusselse partijen als Agora of Be.One ook Franstalige Brusselaars aantrekken. Mogelijk was het bij sommige van hen ook de bedoeling om met hun stem te helpen vermijden dat een Vlaams-nationalistische partij de grootste werd?

Federale verkiezingen

De 150 parlementszetels in de Federale Kamer van Volksvertegenwoordigers worden verkozen per kiescollege en dat aantal zetels wordt vastgelegd afhankelijk van het aantal inwoners.

De taalverhouding is afhankelijk van de stemming. Bij de laatste parlementsverkiezingen in 2019 waren er 87 Nederlandstaligen verkozen tegen 63 Franstaligen, een vrij stabiele verhouding, maar dat aantal kan in principe variëren door de resultaten in Brussel. Daar zijn sinds de laatste verkiezing 15 kamerzetels te verdelen. In 2024 worden dat er 16. Sinds de splitsing van het kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde gaan die zetels vrijwel allemaal naar kandidaten op Franstalige lijsten gaan. Dat kunnen in principe ook Nederlandstalige kandidaten zijn, maar hier zijn geen zetels gegarandeerd.

De eis voor de splitsing van BHV vormde lange tijd het sluitstuk in de communautaire strijd, omdat voordien Franstalige Brusselse kandidaten tot in de Vlaamse rand propaganda konden voeren en stemmen ronselen. Het systeem bezorgde hetzelfde voordeel aan de Nederlandstalige Brusselaars, die door stemmen uit de randgemeenten vaak een duwtje in de rug kregen.

Sinds de splitsing van het kiesarrondissement halen de Nederlandstalige

QU'A FAIT LE GOUVERNEMENT LEBURTON ?

LES RESPONSABLES

Jamais depuis la fin de la guerre un gouvernement n'est parti en laissant derrière lui un bilan aussi négatif.

Il n'a rien fait, rien entrepris, rien réalisé.

L'équipe politique sortante n'a rien fait pour réduire les conséquences de l'inflation en Belgique.

Les augmentations de pensions, de salaires ou d'allocations sociales ont été mangées par l'inflation qui frappe surtout les **plus déshérités**. Les revenus moyens sont de plus en plus lourdement pénalisés par le taux d'indexer les salaires **fixés**.

Le gouvernement Leburton n'a rien entrepris de sérieux pour résoudre le problème crucial de l'**énergie** et de son prix.

A l'actif de M. Leburton il n'y a qu'un mauvais dossier, celui d'**Irancoco**, mal étudié, mal négocié et dont le but principal semble bien avoir été de créer un gigantesque scandale et inefficace tout juste bon à procurer des places aux hommes politiques socialistes à la recherche de cumul.

Le gouvernement Leburton aura été éclaboussé par les **scandales**.

Quand les gouvernements ne jouent plus leur rôle, l'administration perd sa qualité : les **fonctionnaires** sont utilisés comme instrument dans les combines de la politico-finances.

Le gouvernement sortant n'a rien fait pour résoudre le **coût communautaire**. Il avait été constitué à l'aide de trois partis pour résoudre une majorité sur la régionalisation. En un an le gouvernement n'a même pas été capable de déposer un projet.

VOTEZ FDF + PL N° 4

lijsten apart nog amper de kiesdrem-
pel (5%). Het had als effect dat bij
de laatste parlementsverkiezingen in
2019 twee Nederlandstalige kandi-
daten zich op een Franstalige lijst lie-
ten verkiezen: Tinne Van der Straeten
van Groen en Maria Vindevoghel
van PTB/PVDA. Een andere stra-
tegie zou kunnen zijn dat Vlaamse
partijen in Brussel in kartel² naar de
kiezer trekken, maar dan moeten
eerst politiek-ideologische tegenstel-
lingen kunnen worden overwonnen.

Gemeenteraadsverkiezingen

Op het niveau van het Gewest is voor
de Nederlandstalige gemeenschap
een gegarandeerde vertegenwoor-
diging voorzien, maar hun situatie in
de Brusselse gemeenten is het meest
fragiel. In de loop van de jaren wer-
den verschillende politiek-electorale
strategieën gehanteerd om de aan-
wezigheid te verhogen. Afhankelijk
van de lokale politieke situatie en het
moment werd geopteerd voor een
plaats op de ideologische Franstalige
zusterpartij, op een gezamenlijke
tweetalige lijst, voor lokale samenwer-
kingen, bijvoorbeeld de burgemees-
terslijsten of gemeentebelangen, dan

² Een kartel (of kieskartel) is een
tijdelijke electorale samenvoeging van twee
of meer politieke partijen die gedurende
de verkiezingen met één kandidatenlijst
naar de kiezer trekken. Behalve het
praktisch samenwerken en gezamenlijk
optreden, delen ze in principe dan ook één
verkiezingsprogramma

wel voor kartellijsten met uitsluitend
Nederlandstalige kandidaten, de
Vlaamse eenheidslijsten. Algemeen
bleef het aantal Vlaamse verkozenen
in deze periode schommelen tussen
de 11 en 13%, wat redelijk stabiel kan
genoemd worden.

Tussen de gemeenten onderling waren
er steeds grote verschillen en niet in
alle gemeenten werden Vlaamse kan-
didaten verkozen, laat staan dat er een
Vlaamse schepen werd geïnstalleerd.
De westelijk gelegen gemeenten
Anderlecht, Sint-Agatha-Berchem,
Ganshoren en Koekelberg liggen qua
Vlaamse politieke aanwezigheid in de
gemeenteraden boven het gemiddel-
de. Aan de zuidelijke en zuid-oostelij-
ke zijde van het gewest heersen fran-
cofone partijen en daar zijn de resul-
taten van de Vlamingen dan ook om-
gekeerd evenredig. Het gaat om de
gemeenten Vorst, Ukkel, Watermaal-
Bosvoorde, Oudergem, Sint-Gillis,
Elsene en Etterbeek met nauwelijks
Vlaamse verkozenen. De noordelijke
gemeenten vertonen een verspreid
beeld. In Brussel en Sint-Jans-
Molenbeek schommelt het aandeel
rond het gemiddelde, overigens ook
in Sint-Pieters-Woluwe. Scharbeek
en Sint-Lambrechts-Woluwe slui-
ten qua Vlaamse politieke vertegen-
woordiging dan weer aan bij de zui-
delijke gemeenten. In Brussel-Stad,
Evere, Jette, Etterbeek, Koekelberg,
Oudergem en Sint-Joost-ten-Node
is het percentage Vlamingen in de

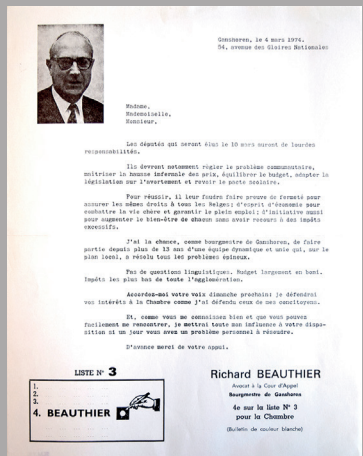
gemeenteraden afgenomen sinds de verkiezingen van 1970.

Dat jaar zorgden de lokale verkiezingen in Brussel voor een schok. Het FDF werd de belangrijkste electorale kracht in de Brusselse agglomeratie. De FDF-lijsten haalden een gemiddelde van 28% van de stemmen in de 19 gemeenten en in 4 gemeenten leverde FDF de burgemeester.

Om bij de volgende verkiezingen het verlies in de gemeenten te beperken kwamen in 1976 Vlaamse eenheidslijsten op in bijna alle Brusselse gemeenten. De samenwerking van alle Nederlandstalige gemeentelijke politici in Brussel over de ideologische grenzen heen, was bevestiging van de Nederlandstalige gemeenschap als politieke eenheid.

Eerder was dit groeiend politiek bewustzijn al tot uiting gekomen tijdens het Congres van de Brusselse Vlamingen (1975). De strategie van de Vlaamse Beweging in Brussel was er tot dan toe vooral op gericht via de uitbouw van culturele verenigingen de Vlaamse aanwezigheid in stand te houden.

Vanaf het midden van de jaren 1970 worden de inspanningen dus meer op politiek niveau getild en worden de Vlaamse partij-afdelingen in Brussel structureel uitgebouwd. In 1976 behalen de Vlamingen precies evenveel verkozenen als 6 jaar eerder (iets meer dan 12%). De strategie van de Vlaamse lijsten werd gaandeweg opgegeven en vooral socialisten en liberalen van bei-

de taalgroepen gaan in de gemeenten opnieuw samenwerken.

De keuzes van de lokale politici waren afhankelijk van de communautaire spanning of kalmte op het nationale plan, maar algemeen wegen in de meeste gemeenten de klassieke politieke thema's zwaarder door dan de taaltegenstellingen. Die bepaalden evenzeer het stemgedrag. Plaatselijke zwaargewichten, lokale belangen en situaties en de traditioneel sterke inplantingen van bepaalde partijafdelingen, kleurden er veeleer het lokale beleid. Het zogenaamde burgemeestereffect speelde daarbij ook een rol. Verkiezingsresultaten kunnen dan ook moeilijk louter worden gezien als een graadmeter voor de taalverhoudingen in Brussel.

Het extra-schepensmandaat in de Brusselse colleges

In de 19 gemeenten is de betrokkenheid van de Vlamingen bij het bestuur afhankelijk van de resultaten van de verkiezingen. De Brusselwet van 16 juni 1989, voorzag echter ook een aanpassing van de gemeentewet om aan een schepencollege dat nog geen Nederlandstalige vertegenwoordiger telt, een Nederlandstalige 'extra' schepen toe te voegen. De gemeenten die daar op ingingen, kregen een financiële compensatie. Toch waren niet alle gemeenten meteen overtuigd om dit Artikel 279 toe te passen en

beide taalgemeenschappen in het college op te nemen. Na de recentste lokale verkiezingen van 2018 werd in alle 19 Brusselse colleges wel een Nederlandstalige schepen geïnstalleerd.

Deze regeling had de bedoeling om de inspraak van Nederlandstaligen te bevorderen, maar indien er al een Nederlandstalige schepen in het college aangeduid was, dan kon het extra-mandaat ook naar een Franstalige gaan. Het facultatieve karakter van deze wet wordt ook door de bepalingen omtrent de taalaanhorigheid benadrukt. In de kandidaatstellingsformulieren is het niet 'verplicht' om de taal van de kandidaat aan te duiden en de mechanismen om de taalaanhorigheid vast te stellen zijn evenmin sluitend.

De uitbreiding geldt slechts voor de duur van de periode, waarvoor de gemeenteraad die de beslissing nam, verkozen werd. Het buitengewone schepensmandaat moet door de betrokken gemeenteraad dus na iedere verkiezing opnieuw worden gestemd. Deze schepenen worden onder de raadsleden verkozen bij geheime stemming en met een volstreekte meerderheid tijdens de eerste bijeenkomst van de nieuwe raad. Net als de gewone schepenen dienen zij bij de beëdiging trouw te zweren aan de Koning en gehoorzaamheid aan de grondwet en aan de wetten van het Belgische volk en dit in het Nederlands, het Frans of in beide landstalen.

De Europese verkiezingen

Naargelang de soort van verkiezing, mogen andere kiezers deelnemen. Het kiezerskorps is in principe het grootst bij de Europese verkiezingen. Daar mag in 2024 voor de eerste keer iedereen van 16 jaar en ouder mee stemmen. Maar de deelname aan die verkiezing is dus niet verplicht.

Bovendien zijn er enkele hindernissen ingebouwd. Als Belg kom je automatisch op een kieslijst terecht, maar dat is niet zo voor inwoners uit een van de EU-landen. Zij moeten zich vooraf inschrijven als kiezer. Inwoners met een andere nationaliteit van buiten de EU moeten 5 jaar of meer in België wonen vooraleer ze mogen gaan stemmen. Deze regels zijn dezelfde in de rest van het land, maar toch is de situatie in Brussel weer anders. De mogelijke impact is in Brussel immers veel groter omwille van het groter aantal niet-Belgen.

Besluit

Verschillende argumenten van morele, sociale en historisch-maatschappelijke aard worden aan Nederlandstalige kant gebruikt om de gegarandeerde aanwezigheid van de Vlamingen in Brussel te verantwoorden.

Er is de koppeling met de bescherming van de Franstalige minderheidspositie op nationaal niveau, wat deel uitmaakte van een compromis uit het verleden. Daar aan morrelen, brengt

in de debatten zelfs het voortbestaan van België ter sprake.

De redenering dat Brussel de hoofdstad is van een land waar de Nederlandstaligen de meerderheid uitmaken, maakt het maar logisch dat ook de Nederlandstaligen er inspraak krijgen, ook als dat via een speciaal beschermd statuut moet. Bovendien leert de geschiedenis dat de meeste bewoners van de 19 gemeenten van het gewest een eeuw geleden Nederlands spraken.

Door de opeenvolgende staatshervormingen kreeg Brussel een eigen dynamiek en het gewest draait meer en meer op zich. Het blijft wel de hoofdstad van het land en ook van Vlaanderen.

Vlaanderen koos voor Brussel als haar hoofdstad, wat zich uit in een sterke politieke en economische verstrengeling. Er wordt ruim geïnvesteerd in de gemeenschapsbevoegdheden. En dat loont. Het Nederlandstalig onderwijs en de taalcursussen van het Huis van het Nederlands zorgden er mee voor dat het Nederlands in Brussel aantrekkelijker werd. Daarbij speelt ook de economische uitstraling van Vlaanderen een rol. Op de arbeidsmarkt is de kennis van het Nederlands een belangrijke troef.

Langs Franstalige zijde wordt geargumenteed dat de representatieve organen ook taalrepresentatief moe-

ten zijn. In hun argumentatie vormt de 'democratie' het uitgangspunt. Er kan niet worden afgestapt van het 'one man, one vote-principe'.

Daarbij wordt ook de maatschappelijke realiteit en de efficiëntie van bestuur ingeroepen. Dat laatste argument is er ook aan Nederlandstalige kant met het pleidooi om de politieke organisatie in het gewest te rationaliseren en het gemeentelijke niveau af te schaffen, net als in andere grootsteden gebeurde. Nu is de concentratie politici er groter dan elders, wat ook een grote financiële kost met zich mee brengt. De fusie van de 19 Brusselse gemeenten is echter onbespreekbaar voor Franstaligen.

Elke (kies)wetgeving is het resultaat van de politieke machtsverhoudingen van het moment. Of de bestaande garanties voor de Brusselse Vlamingen zullen standhouden, hangt bijgevolg af van de resultaten van de verkiezingen en van het politieke gewicht en de prioriteiten die de Vlaamse en Franstalige partijen hieraan geven.

Het huidige representatief systeem is een gecorrigeerd systeem, maar niet alleen voor de Brusselse Vlamingen of voor de Franstalige Belgen. Om de vrouwelijke aanwezigheid in de politiek te verhogen, voorziet de Grondwet de verplichting om plaatsen op de kieslijsten voor te behouden voor vrouwen. Ook in de schepencolleges dienen mannen en vrouwen vertegenwoordigd te zijn. Die maatregelen zijn

er om de feitelijke gelijkheid van mannen en vrouwen te bevorderen. Verder kenmerkt een democratie zich ook door hoe ze met minderheden omgaat. Doorheen de verschillende stappen in het staatsvormingsproces en als gevolg van de pacificatiepolitiek van de grote pacten werden in de Belgische wetgeving verscheidene regelingen overeengekomen om de inspraak van minderheden te garanderen. De 'zuivere' democratie wordt in de politieke praktijk en in de huidige politiek instellingen dan ook slechts benaderd.

ANN MARES (1967) IS DOCTOR IN DE HEDENDAAGSE GESCHIEDENIS, WAS WETENSCHAPPELIJK MEDEWERKER VAN HET BRUSSELS INFORMATIE- EN DOCUMENTATIE- EN ONDERZOEKSCENTRUM (BRIO) EN IS DIRECTEUR VAN HET ARCHIEF VOOR NATIONALE BEWEGINGEN (ADVN)

Nieuwkomers in pasfoto (2)

Paul Peeters
Kamer
Brisemat-Halle-Vivierde

Irene Petry
Kamer RSP-Liik

Irene Petry is een hantam an gouvernementsel hant van het gouvernement Liik in de Kamer. In 1961 is hantam an hant van het gouvernement Liik in de Kamer. In 1961 is hantam an hant van het gouvernement Liik in de Kamer. In 1961 is hantam an hant van het gouvernement Liik in de Kamer.

Jef Valkeniers
Kamer VU

Jef Valkeniers is een hantam an hant van het gouvernement Liik in de Kamer. In 1961 is hantam an hant van het gouvernement Liik in de Kamer. In 1961 is hantam an hant van het gouvernement Liik in de Kamer.

Willem Content
Kamer RSP - Oostende

Willem Content is een hantam an hant van het gouvernement Liik in de Kamer. In 1961 is hantam an hant van het gouvernement Liik in de Kamer. In 1961 is hantam an hant van het gouvernement Liik in de Kamer.

Jules Van Canneyt
Senaat CVP-Oostende

Jules Van Canneyt is een hantam an hant van het gouvernement Liik in de Kamer. In 1961 is hantam an hant van het gouvernement Liik in de Kamer. In 1961 is hantam an hant van het gouvernement Liik in de Kamer.

Roger De Wulf
Kamer Vlaams RSP Vivierde

Roger De Wulf is een hantam an hant van het gouvernement Liik in de Kamer. In 1961 is hantam an hant van het gouvernement Liik in de Kamer. In 1961 is hantam an hant van het gouvernement Liik in de Kamer.

Cecile GOOR
Senaat PSC-BRUSSEL

Jaak Vandemuldebrucke

Jaak Vandemuldebrucke is een hantam an hant van het gouvernement Liik in de Kamer. In 1961 is hantam an hant van het gouvernement Liik in de Kamer. In 1961 is hantam an hant van het gouvernement Liik in de Kamer.

Vrouw minder in Parlement

Vrouw minder in Parlement is een hantam an hant van het gouvernement Liik in de Kamer. In 1961 is hantam an hant van het gouvernement Liik in de Kamer. In 1961 is hantam an hant van het gouvernement Liik in de Kamer.

Van Claeypot is afkomstig an hantam an hant van het gouvernement Liik in de Kamer. In 1961 is hantam an hant van het gouvernement Liik in de Kamer.

Getemd?

*Niet
te
temmen.*

Annemie Neyts

Lijsttrekker Brussel
1ste opvolger Europa

NEUZEN TELLEN

VERTEGENWOORDIGING VAN VROUWEN, NEDERLANDSTALIGEN EN ALLOCHTONEN IN DE BRUSSELSE POLITIEK

DIRK JACOBS

Vijftig jaar geleden was de typische politicus in het halfrond of de gemeenteraad een witte man van middelbare leeftijd. Dat is vandaag, zeker in het Brussels Hoofdstedelijke Gewest, niet langer het geval.

De diversiteit onder verkozenen is spectaculair toegenomen en in bepaalde gevallen hebben we zelfs zogenaamde spiegelrepresentatie bereikt. Daarmee bedoelen we dat de samenstelling van een beslissingsorgaan een goede afspiegeling is van de samenstelling van de bevolking.

Om tot deze situatie te komen, werd wel een hele weg afgelegd. Eerst moest verzekerd worden dat een zo groot mogelijk deel van de bevolking ook stemgerechtigd is. Daarna diende er voldoende diversiteit onder de kandidaten te zijn en vervolgens moesten kandidaten met verschillende karakteristieken ook verkozen geraken. Om al die hordes te nemen, vloei-de er flink wat water door de Zenne.

Eén persoon, één stem

In ons democratisch stelsel telt 'één persoon, één stem' vandaag als het algemeen basisprincipe. Wie rechtmatig in ons land woont en volwassen is, mag deelnemen aan het democratisch proces. Elke volwassene heeft één stem. Er zijn echter een aantal uitzonderingen op deze algemene regel. Een rechter kan mensen bijvoorbeeld een tijdlang de politieke rechten ontnemen. Verder zijn er verschillen al naargelang het niveau. Aan gemeenteraadsverkiezingen mogen EU-onderdanen meteen deelnemen.

Derdelanders (mensen met een nationaliteit van een niet-EU land) mogen na vijf jaar verblijf in het land deelnemen, als ze zich ingeschreven hebben op een kieslijst. Aan gewest- en nationale verkiezingen mogen enkel mensen met de Belgische nationaliteit participeren.

Dit laatste zorgt er dus wel voor dat er nog steeds een democratisch deficit is: een aanzienlijk deel van de inwoners (36%) die de Belgische nationaliteit niet bezitten kunnen niet meedoen aan het democratische proces. Voor het nationale niveau kan beargu-

menteerd worden dat dit logisch is. Je moet eerst lid worden van de club van Belgen, met je identiteitskaart als lidmaatschapskaart, om mee de regels in het land te bepalen.

Voor het gewestniveau is de vereiste van de nationaliteit een minder voor de hand liggende keuze, maar onze grondwetgever heeft het zo bepaald. Enkel voor de gemeenteraadsverkiezingen is de Belgische nationaliteit geen vereiste. Die opening werd eerst gemaakt voor EU-burgers en daarna voor niet-EU-burgers die al langer dan vijf jaar in het land wonen.

Diversiteit

In deze tekst bespreek ik het traject naar een grotere diversiteit onder onze verkozenen met aandacht voor geslacht en migratie-achtergrond. We bespreken eerst de geschiedenis van het vrouwenkiesrecht en het migrantenkiesrecht en kijken vervolgens naar de verschuivende samenstelling van verkozen organen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Ook staan we stil bij de vertegenwoordiging van Nederlandstaligen.

Het recht om te stemmen voor vrouwen

Pas in 1919 werd in België het algemeen enkelvoudig stemrecht verleend aan mannen. Vanaf toen had elke volwassen man een stem en maar één stem. Voordien hadden rijkere en ge-

diplomeerde heren of mannen (van boven de 25) met een gezin meer dan één stem. In 1919 kregen ook weduwes van gesneuvelde soldaten en dames die omwille van verzetsdaden door de bezetter in de gevangenis beland waren het parlementair stemrecht. In 1921 werd toegelaten dat alle vrouwen zouden kunnen stemmen bij de gemeenteraadverkiezingen en zich ook voor alle niveaus verkiesbaar kunnen stellen. Prostituees en overspelige vrouwen werden evenwel van het stemrecht uitgesloten.

Alle vrouwen laten meestemmen in nationale verkiezingen vond men nog een brug te ver. Er waren weinig vrouwelijke kandidaten en nog minder verkozenen. Toch waren er een aantal vrouwelijke burgemeesters, ook al moesten die hun bevoegdheden inzake politie aan een mannelijke schepen overlaten.

De ongehuwde Jonkvrouw Léonie Keingiaert de Gheluvelt (1885-1966) werd in 1921 de eerste vrouwelijke burgemeester van het land, als ongehuwde laatste telg van de adellijke familie die traditioneel in Geluvelde de plak zwaaide. Er was in het kleine Westvlaamse dorp trouwens geen tegenlijst ingediend, waardoor de liberale lijst van Keingiaert zonder stemming verkozen verklaard kon worden. In Appels werd de katholieke rentenierster Isabella Segers in opvolging van haar vader en broer tot burgemeester aangeduid. Onderwijzeres

Amelia Brocken (1871-1939) werd met een succesvolle 'éénvrouwslijst' burgemeester van Emblem. Ook in drie kleine Waalse dorpjes kwamen er in 1921 vrouwelijke burgemeesters, telkens telgen uit gevestigde families. Datzelfde jaar kwam de socialiste Marie Spaak als gecoöpteerd senator als eerste vrouw in het Belgische parlement te zetelen. Even daarvoor was ze te Sint-Gillis in de gemeenteraad verkozen.

Pas vanaf 1948 krijgen vrouwen volwaardig stemrecht op nationaal niveau en kunnen we werkelijk spreken van algemeen stemrecht in België. In vergelijking met veel andere Europese landen was dat vrij laat.

Opmerkelijk genoeg hadden de socialisten en liberalen lang op de rem gestaan terwijl de katholieken net voorstander waren van het vrouwenstemrecht. Liberalen en socialisten vreesden namelijk dat vooral de katholieke partij haar voordeel zou doen met het vrouwenstemrecht.

Het was wachten tot 1965 om met de Brusselse christendemocrate Marguerite De Riemaecker-Legot (1913-1977) een eerste vrouwelijke minister te begroeten. In 1994, na moeizame politieke discussies, werd met de wet Tobback-Smet bepaald dat minstens een vierde, en vanaf 1999, een derde van de kandidaten vrouwen moesten zijn. Die plaatsen hoefden echter niet verkiesbaar te zijn. Met de quotawet van 2002 werd

Brusselse verkiezingen 18 juni 1989

BRUSSEL ONTDOOI !

ANDRÉ MONTEYNE

Voorzitter van Stichting Stad, vzw voor stadsvernieuwing Voorzitter Brussels Operettehater
Ondervoorzitter F.N.A., vereniging voor de bescherming van natuur en dier in de stad
Beheerder van de Beerschouwing, de Koninklijke Vlaamse Schouwburg en de Koninklijke Muntschouwburg
Lid van de nationale P.V.V.-partijraad
Auteur van o.a. „de Brusselaars“ („Les Bruxellesois“), „Goud en Geld, een munt voor Europa“, „T'Serclaes, een Brusselse familie“, „Brussel, een vrije stad“, en talrijke artikelen in binnenlandse en buitenlandse tijdschriften over Brusselse en Europese vraagstukken.
Als uitwisselend ondervoorzitter van de NCC, de Nederlandse commissie voor de cultuur van de Brusselse agglomeratie, heeft gemeenteraadslid André Monteyne zich steeds ingezet voor zijn stad.
Geef hem de kans dat verder te doen in het nieuwe Brussels Gewest.

André Monteyne

„EN ZOMEREN ZAL HET...“ **OVV**

bepaald dat voor federale, regionale en Europese verkiezingen lijsten voor de helft uit vrouwen moet bestaan en de eerste twee plaatsen verplicht van verschillend geslacht moeten zijn.

Rits

Onderzoek heeft al langer aange- toond dat het ritssysteem de beste garantie biedt om te komen tot een evenwichtige deelname van vrou- wen en mannen in de politiek. De rits houdt in dat mannen en vrouwen afwisselend op de kandidatenlijsten staan. Voor lokale kieslijsten is dit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (sinds 2012) en het Waals Gewest (sinds 2013) een verplichting.

Er is al een belangrijk effect als de eer- ste en tweede plaats van een lijst in- gevuld moet worden door twee men- sen van een verschillend geslacht. Dit voerde het Vlaamse Gewest in voor de gemeenteraadsverkiezingen. Zo'n systeem werd eerder bij de federale verkiezingen van 2007 ingevoerd. Verder kan de wetgever ook opleggen dat uitvoerende organen (regeringen en schepencolleges bijvoorbeeld) uit zowel mannen als vrouwen moeten bestaan. Zo moet de ministerraad, het schepencollege en de provinci- ale deputatie uit minstens één vrouw bestaan. Dit principe werd zelfs in de Belgische grondwet verankerd en zorgde ervoor dat er sinds 2006 er geen schepencolleges meer zijn die

enkel uit mannen bestaan (wat zon- der de grondwetswijziging voor maar liefst een derde van de lokale bestu- ren in België het geval was).

Ook werd bepaald dat in advies- en overlegorganen op lokaal niveau en raden van bestuur van autonome be- drijven minstens een derde van de af- gevaardigden van hetzelfde geslacht dienen te zijn. In 2018 legde een Brusselse ordonnantie vast dat maxi- maal twee derde van de schepenen van hetzelfde geslacht mogen zijn. Ook al is er nog geen sprake van vol- ledige pariteit, hebben al deze maat- regelen gestaag maar zeker (en met een stroomversnelling de laatste twee decennia) gezorgd voor een betere vertegenwoordiging van vrouwen in het politieke veld.

Gegarandeerde vertegenwoor- diging van Nederlandstaligen te Brussel

In 2001 werden de zogenaamde Lambermont- en Lombardakkoorden met een tweederde meerderheid in wetten omgezet in het federaal parle- ment. Het parlement van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bestond sinds haar oprichting in 1989 uit 75 leden. Ze werden verkozen op taalgeschei- den lijsten om te kunnen uitmaken wie er Nederlandstalig of Franstalig is, wat nodig is om te kunnen zete- len in respectievelijk de Vlaamse Gemeenschapcommissie (VGC) of

de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF). Er was geen gegarandeerde vertegenwoordiging van Vlamingen en het aantal verkozenen aan Nederlandstalige kant schommelde afhankelijk van de kiesresultaten rond de 10 of 11 zetels. Er was wel een gegarandeerde deelname van de Nederlandstaligen aan het bestuur: binnen de regering die in consensus beslissingen moet nemen waren twee van de vier ministers en minstens één van de drie staatssecretarissen gegarandeerd verkozenen op een Vlaamse lijst.

In het Lombardakkoord werd beslist dat het aantal Brussels raadsleden zou stijgen naar 89 parlementairen en er een vast aantal van 17 zetels naar Nederlandstaligen zou gaan en een vast aantal van 72 zetels naar Franstaligen.

Bovendien zouden voortaan zes volksvertegenwoordigers voor kieskring Brussel Hoofdstad rechtstreeks voor het Vlaamse parlement verkozen worden (en zou men niet langer de eerste zes Vlaamse verkozenen in het Brussels parlement afvaardigen). Verder zouden alle Brusselse lokale besturen met minstens één Vlaamse schepen of Nederlandstalige voorzitter van de OCMW-raad bijkomend geld krijgen uit een vastgelegde jaarlijkse federale pot van bijna 25 miljoen euro. Eerder gold al de regel dat indien men een Nederlandstalige schepen had, er een extra persoon aan het schepencollege toegevoegd mocht

DÁT NOOIT!

BRUXELLES

LW. KANDIDATEN

5

VLAAMS BLOK

WIJST DE GOEDE WEG!

Start op 1 juni ook voor de
LUXEMBOURG VERKOZINGEN
Vlaamse Blok

LJST

5

VLAAMS BLOK

WIJST DE GOEDE WEG!

BRUXELLES

VEILIG **VLAAMS** **THUIS**

VELLICHEID VOOR ALLE BURGERS

ONAFHANKELIJK VLAANDEREN: REDDING VAN BRUSSEL

GASTARBEID: WERK IN EIGEN STREEK

5

VLAAMS BLOK STEMMEN!

Brussel en Europa

Samen sterk voor Brussel

Gemeenteraad Brussel

CVP

worden boven op het aantal dat er volgens de wet à rato van het bevolkingsaantal voorzien was.

Er is dus geen gegarandeerde vertegenwoordiging in de gemeenteraden of gemeentebesturen voorzien zoals dat op het Gewestelijk niveau geldt in Brussel, maar wel een flinke financiële aanmoediging om Nederlandstaligen in de lokale Brusselse besturen op te nemen.

Het recht om te stemmen voor migranten

In België werd in december 1998 de grondwet gewijzigd opdat toekenning van gemeentelijk kiesrecht aan niet-staatsburgers mogelijk zou worden. Stemrecht op hogere niveaus blijft uitgesloten (met uitzondering van EU-burgers die aan de Europese verkiezingen kunnen deelnemen). In oktober 2000 mochten Europese burgers woonachtig in België voor het eerst deelnemen en zich kandidaat stellen bij de lokale verkiezingen, in toepassing van het Europees burgerschap dat met het verdrag van Maastricht ingevoerd werd.

Het stemrecht (maar niet het recht om zich kandidaat te stellen) werd in 2004 uitgebreid naar niet-Europese vreemdelingen. Derdelanders die vijf jaar in België verbleven konden zo voor het eerst meestemmen voor de gemeenteraadsverkiezingen in 2006. In beide gevallen dienen de niet-Belgen zich te registreren op een kieslijst om

van hun stemrecht gebruik te kunnen maken. Opmerkelijk genoeg is te Brussel de participatiegraad van niet-EU vreemdelingen groter dan die van de EU-burgers.

Heel wat mensen met een migratieachtergrond verwierven de Belgische nationaliteit. Dit is met name het geval voor mensen met een niet-Europese achtergrond. Voor EU-burgers biedt het EU-burgerschap genoeg bescherming, zodat de meeste vreemdelingen uit andere EU-lidstaten het niet nodig vinden om de Belgische nationaliteit te verwerven.

Voor vreemdelingen uit een niet-EU land is er veel meer voordeel verbonden aan het aannemen van het Belgisch staatsburgerschap, wat de grotere hoeveelheid naturalisaties bij deze groep verklaart. Eens men de Belgische nationaliteit verworven heeft, verwerft men daarbij tegenvoerdig ook meteen het stemrecht en recht op verkiesbaarheid op alle niveaus.

Omdat de wetgever lange tijd de keuze gemaakt heeft om het verwerven van de Belgische nationaliteit te faciliteren met het oog op integratie van de immigranten, is het aantal kiezers met een migratieachtergrond over de jaren heen gevoelig toegenomen. Die politieke integratie kende ook haar verlengde in kandidaatstelling en inclusie in het politieke bestel. Nationaliteitsverwerving speelde al bij

al een veel grotere en belangrijker rol om etnisch-culturele diversiteit in het Brusselse politieke veld te versterken dan de toekenning van stemrecht op gemeentelijk vlak.

Als we onze blik werpen op de politieke vertegenwoordiging van allochtonen in het Brusselse veld, dan zal het veel vaker gaan om Belgen (met het veel vaker gaan om Belgen (met een familiale migratie-achtergrond) dan om vreemdelingen.

De aanwezigheid van vrouwen in de Brusselse politiek

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest waren in 1995 twintig vrouwen onder de 75 parlementsleden (oftewel 26,7%) en in 1999 waren er 26 vrouwen (ofwel 34,7%). Bij latere gewestverkiezingen waren er 89 zijtes (17 NL en 72 FR) te verdelen. In 2004 was 46,1% (41 op 89), in 2009 43,8% (39 op 89), in 2014 40,4% (36 op 89) en in 2019 43,8% (39 op 89) van de Brusselse parlementsleden vrouw.

We zien dus sterk de effecten van quota en de rits optreden. Het aandeel vrouwen is aanzienlijk toegenomen. Op het niveau van de regering zien we dat we evolueerden van een regering zonder vrouwen in 1995 naar een regering met 1 vrouw op 8 in 1999 en 3 vrouwen op 8 in 2004. Sindsdien moeten regeringen sowieso verplicht een vrouw aan boord hebben. In 2009 zijn er 2 op 8 regeringsleden vrouw, in 2014 de helft en in 2019 3 op de 8 regeringsleden.

Uw stem vernieuwt Brussel

BEST COENIGS

Uw stem vernieuwt Brussel. Brussel krijgt niet alleen een eigen parlementsgebouw, maar ook een eigen regering: de «Brusselse Executive».

Verrijgen moeten worden. «Brussel» krijgt niet alleen een eigen parlementsgebouw, maar ook een eigen regering: de «Brusselse Executive». De Brusselse Regering De uitvoerende macht in Brussel komt in handen van vijf leden die door de raad worden aangeduid. Dat zijn de voorzitter (praktisch gezien een Fransman), twee ministers van de Nederlandse en twee van de Franse taalgroep. Zij krijgen de stem van drie agglomeratie-staatsregeringen, van wie één Vlaamse. De

Uw stem vernieuwt Brussel. Brussel krijgt niet alleen een eigen parlementsgebouw, maar ook een eigen regering: de «Brusselse Executive».

bedrijven en cultuur. De «Vlaamse Zetmestvoorzitters» en de «Franse Zetmestvoorzitters», zeg maar de nieuwe NCC en de FCC, krijgen elk voor hun gemeenschap het behoor over de persoonsgebonden functies van de verschillende instellingen (scholen, bejaardenhuizen en thuisvoorzorg). Elke gemeenschapscommissie bestaat uit leden van de respectievelijk de Nederlandse of Franse taalgroep en een college, gevormd door de twee

Vier Vlaamse lijsttrekkers voor de verkiezing van de hoofdstedelijke raad op 18 juni in gesprek met de redactie. Van rechts naar links: Jero Claes, Koenraad De Weert, Jero Claes, Koenraad De Weert

Brussel kiest tweemaal

Vlaamse lijsttrekkers alleen verdeeld over kleine vertegenwoordiging in nieuwe raad

In de Brusselse gemeenteraad op 8 juni werden 13 Vlaamse lijsttrekkers gekozen. Dit is de eerste keer dat er twee Vlaamse lijsttrekkers zijn. De Vlaamse lijsttrekkers zijn: Jero Claes (Nieuw Vlaanderen), Koenraad De Weert (Vlaamse Volksunie), Jero Claes (Nieuw Vlaanderen), Koenraad De Weert (Vlaamse Volksunie), Jero Claes (Nieuw Vlaanderen), Koenraad De Weert (Vlaamse Volksunie), Jero Claes (Nieuw Vlaanderen), Koenraad De Weert (Vlaamse Volksunie), Jero Claes (Nieuw Vlaanderen), Koenraad De Weert (Vlaamse Volksunie), Jero Claes (Nieuw Vlaanderen), Koenraad De Weert (Vlaamse Volksunie).

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1994 was 27,8% van de verkozenen te Brussel een vrouw (178 op 641). Dat aandeel steeg in 2000 naar 38,1% (249 op 653) en 42,2% in 2006 (280 op 663). Bij de verkiezingen van 2012 viel het resultaat lichtjes terug tot 41,4% (284 op 685). Maar uiteindelijk legden er 291 dames op 685 raadsleden in totaal de eed af, oftewel 42,5%. Er waren dat jaar 62 vrouwelijke schepenen (39,7%) en, aan het begin van de legislatuur, één, en later twee, vrouwelijke burgemeester(s).

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2018 steeg het aandeel vrouwen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tot 48,8% (339 op 695), een beduidend beter resultaat dan Wallonië en Vlaanderen. Ook al kent Wallonië de rits, speelde het wegvallen van de verdeling van de lijststem daar blijkbaar in het nadeel van vrouwen. In 2018 waren 72 van de 175 Brusselse schepenen (41,14%) vrouwelijk. Overigens waren er grote verschillen tussen gemeenten. In Oudergem was 64,5% van de lokale verkozenen vrouwelijk en ook in Sint-Lambrechts-Woluwe (56,7%), Ukkel (55,8%), Elsene (53,5%), Ganshoren (51,8%), Watermaal-Bosvoorde (51,7%), Sint-Pieters-Woluwe (51,4%) en Sint-Gillis (51,4%) was een meerderheid van de lokale verkozenen een vrouw.

Aan de andere kant hadden gemeenten als Sint-Joost-ten-Noode (34,5%),

Sint-Agatha-Berchem (37%) en Molenbeek (40%) een veel lager aandeel vrouwelijke lokale verkozenen.

Nederlandstaligen in de Brusselse politiek

Zoals we reeds eerder aangaven, schommelde het aantal Nederlandstalige verkozenen tot aan de Lombard akkoorden tussen de 10 en 11 raadsleden op 75 Brusselse parlementsleden. Vanaf 2002 werd, ongeacht de kiesuitslag, vastgelegd dat er 17 Nederlandstalige gewestparlementsleden zullen zijn en 72 Franstalige.

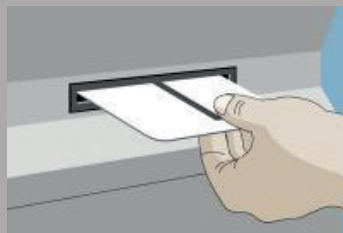
Bij de gemeenteraadsverkiezingen liggen de zaken anders want daar is geen gegarandeerde vertegenwoordiging. Sinds de verkiezingen van 1970 blijft het aandeel Nederlandstalige raadsleden evenwel min of meer hetzelfde. Het blijft namelijk rond de elf en twaalf procent hangen: 12,7% in 1970, 12,7% in 1976, 10,4% in 1982, 11,7% in 1988 en 10,9% in 1994. In 2000 bedroeg het aandeel Vlaamse verkozenen 12,4%, in 2006 11,9% en in 2012 12,6%.

Tussen berekeningen in wetenschappelijke publicaties en persartikels vind je soms overigens licht andere percentages terug omdat het moment van telling (verkiezingsdag, eedaflegging, ontslag en opvolgingen later tijdens legislatuur, etc.) voor fluctuaties kan zorgen. De algemene tendens

is echter dat ondanks het ogenschijnlijk dalende aantal Vlamingen in Brussel het aantal lokale verkozenen min of meer stabiel blijft. Dat ligt zeker ook aan de betere plaatsen die Nederlandstalige kandidaten weten te bekomen op tweetalige lijsten wat samenhangt met het gegeven dat sinds het Lombardakkoord gemeenten met een Vlaamse schepen financieel beloond worden.

Er waren in 2012 23 Vlaamse schepenen (of 15% van het totaal) maar hierbij dient meteen ook opgemerkt te worden dat er 17 als extra 'boventalige' schepen bijgevoegd werden aan het college. Nederlandstaligen zijn vooral verkozen in gemeenten in het noorden van het gewest (Anderlecht, Brussel stad, Jette, Koekelberg, Molenbeek en Sint-Agatha Berchem) en meestal op tweetalige lijsten.

Uit simulaties in Brussels Studies blijkt dat een vermindering van het aantal raadsleden een negatieve impact zou hebben op de vertegenwoordiging van Nederlandstaligen. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2018 raakten 89 Nederlandstaligen verkozen op lokaal vlak, wat procentueel doet afklokken op 12,5%. Toen behoorde het gros van de Nederlandstalige verkozenen tot de partij Groen, die meestal goede plaatsen hadden op gemeenschappelijke lijsten met Ecolo.

SIMONNE GREYF

TEN EERSTE...

BRUSSEL: EEN STAD WAAR HET GOED LEVEN IS

Wat is er niet meer? Natuurlijk, voor de eerste keer staat er nu een Vlaamse lijst op de lijst van de meer dan 100.000 inwoners van Brussel.

- een dynamisch en sociaal huwelijk
- een gezin dat samenwilt samen wonen
- een vrolijke stad
- een openhartige, ook in de industrie

DE VROUW VOOR WIE U TWEEMAAL KUNT STEMMEN!

DE VLAAmse BRUSSELARS ZIJLEN ZE! BRUSSELERS

Brussel is niet alleen de hoofdstad van Vlaanderen en het centrum van Europa. Brussel is ook de hoofdstad van Vlaanderen en het centrum van Europa. Brussel moet de diepste kern van de Europese Unie zijn. De CDF en Europese CDF zijn overal samen voor Brussel. Het is de keuze van u!

KIES DUS VOOR SIMONNE GREYF 180 OPVOLGERS 17% LIJST

SCHEM NAAR UW VERTROUWEN. AL IS UW VERTROUWEN WAARD

EUROPA-KRANT

10 JUNI : VERKIEZING EUROPEES PARLEMENT

180 miljoen Europeanen naar de stembus

Europa komt er niet vanzelf. Stemmen van 180 miljoen Europeanen naar de stembus.

Etnische minderheden in de Brusselse politiek

In oktober 2000 konden EU-burgers voor de eerste keer deelnemen aan de gemeenteraadsverkiezingen, terwijl vreemdelingen van buiten de Europese Unie nog enkele jaren geduld moesten oefenen. De EU-burgers maakten nauwelijks gebruik van hun nieuwverworven recht op lokale politieke participatie. Desondanks vormden de lokale verkiezingen van 2000 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor een mijlpaal in de politieke participatie van allochtonen.

Zo was er een opmerkelijke toename van het aantal verkozen Belgische politici van niet-EU origine. In de gemeenteraden van Brussel, Schaarbeek, Sint-Gillis en Molenbeek was meer dan 20 tot 25% van de lokale raadsleden van Turkse of Marokkaanse origine. In Sint-Joost-ten-Node was de helft van de raadsleden van niet-EU origine. In het hele gewest bezetten de allochtone Belgen zo'n 14% van alle gemeenteraadszittingen.

Dat was vrij opmerkelijk gezien de allochtone Belgen van niet-EU-origine in heel het gewest toen wellicht maximaal 7 tot 9 procent van het electoraat uitmaakten. In een aantal gemeenten leidde dit bijna tot 'spiegelrepresentatie' van derdlanders en Belgen van niet-EU-origine door deze allochtone politici, ondanks het

feit dat niet-EU vreemdelingen nog steeds geen stemrecht kenden. In sommige gemeenten was er zelfs sprake van oververtegenwoordiging van allochtone verkozenen.

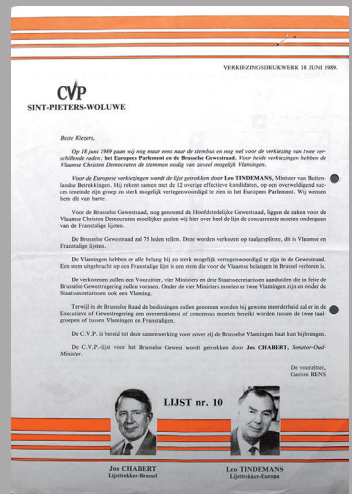
Zo werd Brussel gekatapulteerd tot voorloper inzake vertegenwoordiging van allochtonen, met een beter resultaat dan steden als Rotterdam of Amsterdam waar ook niet-EU burgers reeds van het lokaal kiesrecht genoten. Met 90 verkozenen van niet-EU origine op 653 in te vullen zetels werd een resultaat van 13,8% bereikt. Dat succes vertaalde zich ook in een twaalfstal schepenenmandaten. Uit analyses blijkt dat het opmerkelijke resultaat in grote mate aan de werking van voorkeurstemmen te danken was. Tijdens de voorafgaande gemeenteraadsverkiezingen in 1994 was de participatie en het succes van Belgische politici van niet-EU-origine nog bescheiden gebleven. Er waren toen slechts 14 Belgische politici van niet-EU origine verkozen op een totaal van 651 lokale raadsleden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Hoe bescheiden ook, was deze 2,1% op zich al een vooruitgang omdat de vertegenwoordiging van etnische minderheidsgroepen in het lokale politieke leven voorheen zo goed als onbestaande was gebleven, zelfs in die gemeenten en buurten waar er een hoge concentratie van allochtonen was. Bij de gemeenteraadsverkiezingen

gen van 2006 steeg het aantal verkozen allochtone Belgen van niet-EU origine (met 138 gekozen raadsleden voor 663 te verdelen zetels) verder door tot 20% voor het hele gewest.

In schril contrast tot het succes van allochtone politici met de Belgische nationaliteit, staat de ondermaatse politieke inclusie van de EU-burgers. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2012 konden EU-burgers potentieel 23,4% van het electoraat en kiesgerechtigde derdelanders 6,3% van het electoraat uitmaken. In drie Brusselse gemeentes maakten de EU-burgers (zonder de Belgische nationaliteit) zelfs meer dan een derde van het potentiële electoraat uit (38,3% in Sint-Gillis, 37,7% in Etterbeek en 36,5% in Elsene).

Ondanks het enorme potentieel namen weinigen de moeite zich in te schrijven. Op 192.672 potentiële kiezers liet slechts 26.150 zich registreren wat neer komt op 13,6%. Ter vergelijking lag de inschrijvingsgraad bij derdelanders een beetje hoger met 15,5%. Van de 51.839 potentiële niet-EU kiezers schreven er zich 8022 in. Het aantal potentiële buitenlandse kiezers was tegenover de eerdere gemeenteraadsverkiezingen van 2006 sterk toegenomen, omwille van de toetreding van nieuwe lidstaten tot de Europese Unie. In 2006 waren er 136.482 potentiële EU-kiezers maar slechts 18.682 onder hen (13,7%) schreef zich in. Van

de 42.298 potentiële niet-EU kiezers schreef 6.622 zich in (15,6%).

Opmerkelijk is dus dat derderlanders zich proportioneel wat vaker inschreven als kiezers dan EU-burgers. Onderzoek heeft aangetoond dat de Europese kiezers omwille van hun poevere participatiegraad nauwelijks gewogen hebben op de verkiezingsuitslagen in 2006 en men kan probleemloos hetzelfde veronderstellen voor de verkiezingen van 2012.

Niet alleen bij de gemeenteraadsverkiezingen kenden de allochtone Belgen van niet-EU origine een belangrijk succes, dit was in toeneemende mate ook het geval bij gewestverkiezingen. In 1999 waren er 8 Belgen van niet-EU origine op een totaal van 75 Brusselse parlementsliden, oftewel 10,6%. In vergelijking met de gewestverkiezingen van 1995 was dat een verdubbeling. Bij de gewestverkiezingen van 2004 zou het percentage allochtone verkozenen verder oplopen tot 20,2%. Bovendien groeiden politici van buitenlandse origine door naar uitvoerende functies. Emir Kir, van Turkse origine, werd staatssecretaris te Brussel. Fadila Laanan, van Marokkaanse origine, werd minister van cultuur in de Franse gemeenschap. Gisèle Mandaila, van Congolese origine, werd als Brusselse in de federale regering als staatssecretaris aangesteld. We kijken er twintig jaar later niet meer van op maar toen was dat groot nieuws.

Werkelijke vertegenwoordiging?

In dit stuk gebruikte ik een aantal keer de term 'spiegelrepresentatie'. Ik wil daarmee allerm minst suggereren dat politici enkel hun 'eigen' sociale groep kunnen of mogen representeren en zomaar duidelijk zou zijn wat dan de belangen van die 'eigen' groep zijn die verdedigd moeten worden. De term wordt louter gebruikt om te beschrijven of de politieke vertegenwoordiging van bepaalde groepen een parallel kent met hun demografische sterkte – ook wel 'descriptieve representatie' (of beschrijvende vertegenwoordiging) genoemd.

In de politieke wetenschappen, met name in de feministische traditie, is er een interessant debat over het meten van 'beschrijvende' en 'werkelijke' vertegenwoordiging van vrouwen, concepten die ook op etnische minderheidsgroepen toegepast werden. Zo wordt er gekeken in welke mate parlementen en andere besluitvormingsarena's vervrouwelijken en diverser worden naar etnische samenstelling. Beschrijvende vertegenwoordiging verwijst dan naar de vraag in hoeverre de raadszaal of het parlement een afspiegeling is van de maatschappij. Zoals we zagen werd dit op het vlak van gender in toeneemende mate afgedwongen via quota of stimulansen.

Ook al wordt er vaak aangenomen dat een sterkere aanwezigheid van

vrouwen de aard en inhoud van besluitvormingsprocessen zo beïnvloedt dat meer en beter rekening gehouden wordt met de belangen en zorgen van vrouwen, is het een onderzoeksvraag of dit ook werkelijk zo is. Feministische onderzoekers zijn dan ook beginnen bekijken of er een verband is tussen 'getelde neuzen' en ander of beter beleid.

Eenzelfde vraag kan geformuleerd worden als het gaat over allochtone politici. Dat is simpeler gezegd dan gedaan want het is vaak een problematische vooronderstelling te denken dat groepsbelangen duidelijk omlind zijn en er geen interne fragmentatie is. Hoe meet je dan vervolgens of belangen goed verdedigd werden? Of anders gesteld, het is niet zo duidelijk wie precies tot de categorie 'allochtone politici' behoort of wil behoren en mensen die samen in zo'n groep vallen denken vaak helemaal niet hetzelfde.

Er is een groot verschil tussen Assita Kanko en Meyrem Almaci als 'allochtone politici van niet-EU origine' of tussen Els van Doesburg en Celia Groothedde als 'vrouwelijke politici', om enkele sterk contrasterende maar sprekende voorbeelden te geven.

BRUSSEL A. Leijer

Brussel stelt het gezond verstand op de proef

De Brusselaars stemmen zondag niet alleen voor Europa. Ze kiezen ook vertegenwoordigers voor de eerste Hoofdelatijnse Raad. Opmerkelijke verkiezingen, want geen hond die er belangstelling voor toont.

VERKEERD INZICHT IN DE WERELD. Het is de laatste keer dat de Brusselaars op een zaterdag stemmen. Het is de laatste keer dat de Brusselaars op een zaterdag stemmen. Het is de laatste keer dat de Brusselaars op een zaterdag stemmen.

NIEUWE STRUKTUR BRUSSELAARSEN

De nieuwe generatie

Chabot en Pöyry... De nieuwe generatie... Chabot en Pöyry... De nieuwe generatie...

Jan Chabot: Een toekomstige uitdaging is...

Slotbeschouwing

Het aantal Nederlandstaligen in gemeenteraden en lokale besturen nam met de jaren toe, ook al is er op gemeentelijk niveau geen gegarandeerde politieke vertegenwoordiging. Het bestaan van tweetalige lijsten heeft er de politieke inclusie van Vlamingen niet verhinderd.

Op gewestelijk niveau zijn ééntalige lijsten dan weer verplicht en worden politici strikt ingedeeld bij de Nederlandstalige of de Franstalige taalgroep.

De politieke vertegenwoordiging van Nederlandstaligen werd op het gewestniveau met de Lombardakkoorden in 2002 verankerd in een vast aantal zetels – 17 om precies te zijn – in het parlement. In datzelfde akkoord werd een krachtige financiële incentive tot opname van Nederlandstaligen in Brusselse schepencolleges ingeschreven: indien er Vlamingen deel uit maken van het lokale bestuur komt een aanzienlijke som bijkomend geld naar de gemeentekas.

Dit mechanisme heeft onrechtstreeks ook de vertegenwoordiging van Nederlandstaligen in de gemeenteraden opgekrikt, ondermeer omdat Vlamingen betere plaatsen op tweetalige lijsten konden bedingen.

Al sinds de oprichting van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest maken de Vlamingen gegarandeerd deel uit van

de gewestregering. Die zeer luxueuze politieke positie te Brussel hebben ze te danken aan de evenwichtsoefening die gemaakt werd om de Franstaligen op het federale niveau op gelijkwaardig niveau als de Vlamingen te laten meebesturen. Tegelijkertijd is er met de jaren een steeds uitgesprokener Brussels identiteit ontstaan waardoor Nederlandstaligen zich makkelijker als Brusselaars en wat minder als Vlamingen gaan profileren.

Bovendien herkennen veel taalgemengde gezinnen en inwoners met buitenlandse roots zich niet langer in de strikte scheiding NL/FR die het Brusselse politieke veld aanstuurt. Hierdoor komen er steeds vaker stemmen op om het Brusselse politieke veld opnieuw te hervormen en de tweeledige politieke logica waarin een strikt onderscheid wordt gemaakt tussen Nederlandstaligen en Franstaligen los te laten of te versoepelen.

De diversiteit onder onze verkozen politici is de laatste decennia spectaculair toegenomen. De tijd dat de typische politicus een witte man met grijs haar is, ligt achter ons. Ook al is er nog geen sprake van pariteit, is het aandeel vrouwen in de politiek gestaag toegenomen. Bovendien is de internationale diversiteit in het Brusselse politieke veld niet meer weg te denken.

De politieke inclusie van vreemdelingen, met name EU-burgers, blijft op

gemeentelijk vlak minimaal, zeker in vergelijking met de potentiële impact die zij hebben. Op gewestelijk niveau blijven niet-Belgen van het politieke veld uitgesloten wat tot een flink democratisch deficit leidt: zo heeft ruim een derde van de volwassen bevolking geen impact op de samenstelling van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement. Belgen met een migratieachtergrond uit niet-EU-landen hebben dan wel weer in grote getalen hun weg naar de Brusselse verkozen assemblees en raden gevonden.

Er kan beargumenteerd worden dat voor deze sociologische categorie de spiegelrepresentatie bereikt werd. Terwijl vreemdelingen met een EU-nationaliteit omwille van het Europees burgerschap de Belgische nationaliteit doorgaans niet aanvragen, is er bij niet-EU vreemdelingen dan weer wel een grote aantal burgers dat de Belgische nationaliteit verwerft.

Door deze spiegelrepresentatie van Belgen met een migratie-achtergrond is ook de tweeledige logica van het politieke veld waarin het onderscheid tussen Vlamingen en Franstaligen centraal staat verder onder druk komen te staan. Heel wat nieuwe Brusselaars herkennen zich niet meer in een systeem waarbij een 'kant' gekozen moet worden.

18 JUNI 1989

KIES HET
EUROPEES
PARLEMENT

• Welke lijsten stellen zich aan de kiezer voor?

• Kan men op eenzelfde lijst voor meerdere kandidaten stemmen?

• Hoe per volmacht stemmen?

Geen nood als u de antwoorden op deze (en andere) vragen niet kent.

Wij kennen ze wel en geven ze u telefonisch door.
Vragen? Draai dan

1989
(zonder kengelat)

Een team specialisten van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en van de voorlichtingsdienst van het Europees Parlement staat tot uw dienst.

• Vanaf: 18 mei tot 18 juni van 9u00 tot 12u00
en van 13u00 tot 17u00.

• Prijs per oproep: het tarief voor een zonaal gesprek (5,95 BF)
ongeacht van waar u belt.

EUROPEES PARLEMENT
Voorlichtingsdienst
Bellardstraat 97-113
1040 Brussel

Bronnen

- Celis, K., Childs, S., Kantola, J. & Krook, M. (2008) "Rethinking Women's Substantive Representation", *Representation*, 44 (2): 99-110.
- Celis, K. (2012) "On Substantive Representation, Diversity, and Responsiveness", *Politics & Gender*, 8 (4): 524-529.
- Giordano, C., Alarcon-Henriquez, A. & Jacobs, D. (2018) *BruVoices, Inwoners spreken over sociale cohesie in Brussel: een opiniepeiling*. Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen (2023) *Aanwezigheid van vrouwen in de Belgische wetgevende en uitvoerende instellingen*. Brussel: website igvm-iefh.belgium.be.
- Jacobs, D. (1999) 'Stemrecht voor migranten: kiezen of delen?', *Ethiek en Maatschappij*, (1): 93-103.
- Jacobs, D. (2001) 'Gegarandeerde vertegenwoordiging van Nederlandstaligen in Brussel? Enkele bedenkingen en concrete voorstellen', *Oikos, Politiek, Milieu, Cultuur*, nr. 17 (2/2001), 84-97.
- Jacobs, D., Martiniello, M. & Rea, A. (2002) 'Changing patterns of political participation of citizens of immigrant origin in the Brussels Capital Region: The October 2000 Elections', *Journal of International Migration and Integration / Revue de l'intégration et de la migration internationale*, 3 (2): 201-221.
- Jacobs, D., Martiniello, M. & Rea, A. (2002) 'Veranderende patronen van politieke participatie van migranten. De gemeenteraadsverkiezingen van oktober 2000 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest', *Migrantenstudies*, 18 (3): 138-155.
- Jacobs, D. & Swyngedouw, M. (2003) 'Territorial and non-territorial federalism: reform of the Brussels Capital Region, 2001', *Regional and Federal Studies*, 13 (2): 127-139.
- Jacobs, D., Boussetta, H., Rea, A., Martiniello, M. & Swyngedouw, M. (2006) *Qui sont les candidats aux élections bruxelloises? Le profil des candidats à l'élection au parlement de la Région de Bruxelles Capitale du 13 Juin 2004*, *Cahiers Migrations* 37, Bruxelles: Academia Bruylant.
- Jacobs, D. (2006) «Een kandidaat uit mijn buurt? De scheve spreiding van kandidaten voor de Brusselse gewestverkiezingen over armere en rijkere buurten», *Res Publica, Tijdschrift voor politieke wetenschappen*, XLVIII (1): 25-39.
- Jacobs, D., Boussetta, H., Rea, A., Martiniello, M. & Swyngedouw, M. (2008) «Le profil des candidats à l'élection au Parlement de la Région de Bruxelles-Capitale du 13 juin 2004», pp.115-154 in Perrin, N. & Jacquemain, M. (eds.) *Science Politique en Belgique Francophone. Analyser la réalité contemporaine*. Bruxelles: Academia Bruylant.
- Jacobs, D., Delwit, P. & Delmotte, F. (2009) "Political Participation and Electoral Impact of EU-citizens in the Brussels Capital Region: The October 2006 Local Elections", pp.303-332 in Roel De Groof (ed.) *Brussels and Europe. The Position of Brussels in the World City Network - Interactions between the European Institutional Presence and the Brussels Capital Region*, Brussel: Academic and Scientific Publishers.
- Mansbridge, J. (1999). 'Should Blacks Represent Blacks and Women Represent Women? A Contingent 'Yes'', *Journal of Politics*, 61:3, 628-657
- Mares, A. (1998) "Kiezen voor Brussel. De Brusselse Vlamingen en hun politieke vertegenwoordiging", *Brussels Thema's* 6, pp.37-76. Brussel: VUBPress.
- Meier, P. (2002) *Guaranteeing Representation: Democratic Logic or Deficit? A qualitative comparative analysis of techniques enhancing representativeness and the argumentation on their behalf in a plural society*. Doctoraal proefschrift. VUB: Brussel.
- Phillips A. (1995) *The Politics of Presence*. Oxford: Oxford University Press.
- Pitkin, H. (1967) *The Concept of Representation*. Berkeley: University of California Press.
- Rea, A., Mascia, C., Rosenfeld, M., & Jacobs, D. (2015) "Le vote des citoyens Européens à Bruxelles", pp.167-179 in Devleeshouwer, M. Sacco, & C. Torrekens (Eds.), *Bruxelles ville Mosaïque: Entre espaces, diversités et politiques*. Bruxelles: Presses de l'Université

Libre de Bruxelles.

Saward, M. (2006) "The representative claim", Contemporary Political Theory, 5 (3): 297-318.

Sobolewska, M., McKee, R., Campbell, R. (2018) "Explaining motivation to represent: how does descriptive representation lead to substantive representation of racial and ethnic minorities?" West European Politics, 41 (6): 1237-1261.

Teney, C., Jacobs, D., Rea, A. & Delwit, P. (2010) "Voting Patterns among Ethnic Minorities in Brussels (Belgium) during the 2006 Local Elections", Acta Politica, 45 (3): 273-297.

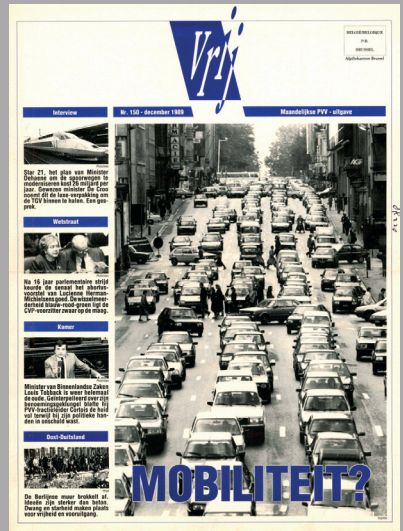
Teney, C. & Jacobs, D. (2007) 'Le droit de vote des étrangers en Belgique: le cas de Bruxelles', Migrations Société. 19 (114): 151-168.

van Haute, E., Deschouwer, K., Gaudin, T., Janssens, R., Kavadias, D., Mares, A., Pilet JB, Sierens, V. & Tibbaut, A. (2018) « Minder lokale mandatarissen in Brussel? Scenario's en impact », Brussels Studies, n° 128.

Van Molle, L., Gubin, E. & Christens, R. (1998) Vrouw en politiek in België. Lannoo: Tielt.

Zapata-Barrero, R. (2016) "How do political parties deal with the 'diversity gap': democratic deficits and party strategies". Ethnic and Racial Studies, 40 (5); 766-786.

DIRK JACOBS (*1971) IS PROFESSOR SOCIOLOGIE AAN DE ULB EN MAAKT TEVENS DEEL UIT VAN DE GROUPE DE RECHERCHE SUR LES RELATIONS ETHNIQUES, LES MIGRATIONS ET L'EGALITÉ (GERME) VAN HET SOCIOLOGIE INSTITUUT. HIJ IS GESPECIALISEERD IN DE STUDIE VAN DE MIGRATIEPOLITIEK EN DE INTEGRATIE, ALSOOK IN DE SOCIOLOGIE VAN HET ONDERWIJS. DIRK JACOBS IS TEVENS VOORZITTER VAN HET BRUSSELS STUDIES INSTITUTE (BSI)

Blauwdruk voor Morgen

1. Eerste Aankomst 1909. Cita

2. ...

3. ...

4. ...

5. ...

6. ...

7. ...

8. ...

9. ...

10. ...

11. ...

12. ...

13. ...

14. ...

15. ...

16. ...

17. ...

18. ...

19. ...

20. ...

21. ...

22. ...

23. ...

24. ...

25. ...

26. ...

27. ...

28. ...

29. ...

30. ...

31. ...

32. ...

33. ...

34. ...

35. ...

36. ...

37. ...

38. ...

39. ...

40. ...

41. ...

42. ...

43. ...

44. ...

45. ...

46. ...

47. ...

48. ...

49. ...

50. ...

51. ...

52. ...

53. ...

54. ...

55. ...

56. ...

57. ...

58. ...

59. ...

60. ...

61. ...

62. ...

63. ...

64. ...

65. ...

66. ...

67. ...

68. ...

69. ...

70. ...

71. ...

72. ...

73. ...

74. ...

75. ...

76. ...

77. ...

78. ...

79. ...

80. ...

81. ...

82. ...

83. ...

84. ...

85. ...

86. ...

87. ...

88. ...

89. ...

90. ...

91. ...

92. ...

93. ...

94. ...

95. ...

96. ...

97. ...

98. ...

99. ...

100. ...

101. ...

102. ...

103. ...

104. ...

105. ...

106. ...

107. ...

108. ...

109. ...

110. ...

111. ...

112. ...

113. ...

114. ...

115. ...

116. ...

117. ...

118. ...

119. ...

120. ...

121. ...

122. ...

123. ...

124. ...

125. ...

126. ...

127. ...

128. ...

129. ...

130. ...

131. ...

132. ...

133. ...

134. ...

135. ...

136. ...

137. ...

138. ...

139. ...

140. ...

141. ...

142. ...

143. ...

144. ...

145. ...

146. ...

147. ...

148. ...

149. ...

150. ...

151. ...

152. ...

153. ...

154. ...

155. ...

156. ...

157. ...

158. ...

159. ...

160. ...

161. ...

162. ...

163. ...

164. ...

165. ...

166. ...

167. ...

168. ...

169. ...

170. ...

171. ...

172. ...

173. ...

174. ...

175. ...

176. ...

177. ...

178. ...

179. ...

180. ...

181. ...

182. ...

183. ...

184. ...

185. ...

186. ...

187. ...

188. ...

189. ...

190. ...

191. ...

192. ...

193. ...

194. ...

195. ...

196. ...

197. ...

198. ...

199. ...

200. ...

201. ...

202. ...

203. ...

204. ...

205. ...

206. ...

207. ...

208. ...

209. ...

210. ...

211. ...

212. ...

213. ...

214. ...

215. ...

216. ...

217. ...

218. ...

219. ...

220. ...

221. ...

222. ...

223. ...

224. ...

225. ...

226. ...

227. ...

228. ...

229. ...

230. ...

231. ...

232. ...

233. ...

234. ...

235. ...

236. ...

237. ...

238. ...

239. ...

240. ...

241. ...

242. ...

243. ...

244. ...

245. ...

246. ...

247. ...

248. ...

249. ...

250. ...

251. ...

252. ...

253. ...

254. ...

255. ...

256. ...

257. ...

258. ...

259. ...

260. ...

261. ...

262. ...

263. ...

264. ...

265. ...

266. ...

267. ...

268. ...

269. ...

270. ...

271. ...

272. ...

273. ...

274. ...

275. ...

276. ...

277. ...

278. ...

279. ...

280. ...

281. ...

282. ...

283. ...

284. ...

285. ...

286. ...

287. ...

288. ...

289. ...

290. ...

291. ...

292. ...

293. ...

294. ...

295. ...

296. ...

297. ...

298. ...

299. ...

300. ...

301. ...

302. ...

303. ...

304. ...

305. ...

306. ...

307. ...

308. ...

309. ...

310. ...

311. ...

312. ...

313. ...

314. ...

315. ...

316. ...

317. ...

318. ...

319. ...

320. ...

321. ...

322. ...

323. ...

324. ...

325. ...

326. ...

327. ...

328. ...

329. ...

330. ...

331. ...

332. ...

333. ...

334. ...

335. ...

336. ...

337. ...

338. ...

339. ...

340. ...

341. ...

342. ...

343. ...

344. ...

345. ...

346. ...

347. ...

348. ...

349. ...

350. ...

351. ...

352. ...

353. ...

354. ...

355. ...

356. ...

357. ...

358. ...

359. ...

360. ...

361. ...

362. ...

363. ...

364. ...

365. ...

366. ...

367. ...

368. ...

369. ...

370. ...

371. ...

372. ...

373. ...

374. ...

375. ...

376. ...

377. ...

378. ...

379. ...

380. ...

381. ...

382. ...

383. ...

384. ...

385. ...

386. ...

387. ...

388. ...

389. ...

390. ...

391. ...

392. ...

393. ...

394. ...

395. ...

396. ...

397. ...

398. ...

399. ...

400. ...

401. ...

402. ...

403. ...

404. ...

405. ...

406. ...

407. ...

408. ...

409. ...

410. ...

411. ...

412. ...

413. ...

414. ...

415. ...

416. ...

417. ...

418. ...

419. ...

420. ...

421. ...

422. ...

423. ...

424. ...

425. ...

426. ...

427. ...

428. ...

429. ...

430. ...

431. ...

432. ...

433. ...

434. ...

435. ...

436. ...

437. ...

438. ...

439. ...

440. ...

441. ...

442. ...

443. ...

444. ...

445. ...

446. ...

447. ...

448. ...

449. ...

450. ...

451. ...

452. ...

453. ...

454. ...

455. ...

456. ...

457. ...

458. ...

459. ...

460. ...

461. ...

462. ...

463. ...

464. ...

465. ...

466. ...

467. ...

468. ...

469. ...

470. ...

471. ...

472. ...

473. ...

474. ...

475. ...

476. ...

477. ...

478. ...

479. ...

480. ...

481. ...

482. ...

483. ...

484. ...

485. ...

486. ...

487. ...

488. ...

489. ...

490. ...

491. ...

492. ...

493. ...

494. ...

495. ...

496. ...

497. ...

498. ...

499. ...

500. ...

501. ...

502. ...

503. ...

504. ...

505. ...

506. ...

507. ...

508. ...

509. ...

510. ...

511. ...

512. ...

513. ...

514. ...

515. ...

516. ...

517. ...

518. ...

519. ...

520. ...

521. ...

522. ...

523. ...

524. ...

525. ...

526. ...

527. ...

528. ...

529. ...

530. ...

531. ...

532. ...

533. ...

534. ...

535. ...

536. ...

537. ...

538. ...

539. ...

540. ...

541. ...

542. ...

543. ...

544. ...

545. ...

546. ...

547. ...

548. ...

549. ...

550. ...

551. ...

552. ...

553. ...

554. ...

555. ...

556. ...

557. ...

558. ...

559. ...

560. ...

561. ...

562. ...

563. ...

564. ...

565. ...

566. ...

567. ...

568. ...

569. ...

570. ...

571. ...

572. ...

573. ...

574. ...

575. ...

576. ...

577. ...

578. ...

579. ...

580. ...

581. ...

582. ...

583. ...

584. ...

585. ...

586. ...

587. ...

588. ...

589. ...

590. ...

591. ...

592. ...

593. ...

594. ...

595. ...

596. ...

597. ...

598. ...

599. ...

600. ...

601. ...

602. ...

603. ...

604. ...

605. ...

606. ...

607. ...

608. ...

609. ...

610. ...

611. ...

612. ...

613. ...

614. ...

615. ...

616. ...

617. ...

618. ...

619. ...

620. ...

621. ...

622. ...

623. ...

624. ...

625. ...

626. ...

627. ...

628. ...

629. ...

630. ...

631. ...

632. ...

633. ...

634. ...

635. ...

636. ...

637. ...

638. ...

639. ...

640. ...

641. ...

642. ...

643. ...

644. ...

645. ...

646. ...

647. ...

648. ...

649. ...

650. ...

651. ...

652. ...

653. ...

654. ...

655. ...

656. ...

657. ...

658. ...

659. ...

660. ...

661. ...

662. ...

663. ...

664. ...

665. ...

666. ...

667. ...

668. ...

669. ...

670. ...

671. ...

672. ...

673. ...

674. ...

675. ...

676. ...

677. ...

678. ...

679. ...

680. ...

681. ...

682. ...

683. ...

684. ...

685. ...

686. ...

687. ...

688. ...

689. ...

690. ...

691. ...

692. ...

693. ...

694. ...

695. ...

696. ...

697. ...

698. ...

699. ...

700. ...

701. ...

702. ...

703. ...

704. ...

705. ...

706. ...

707. ...

708. ...

709. ...

710. ...

711. ...

712. ...

713. ...

714. ...

715. ...

716. ...

717. ...

718. ...

719. ...

720. ...

721. ...

722. ...

723. ...

724. ...

725. ...

726. ...

727. ...

728. ...

729. ...

730. ...

731. ...

732. ...

733. ...

734. ...

735. ...

736. ...

737. ...

738. ...

739. ...

740. ...

741. ...

742. ...

743. ...

744. ...

745. ...

746. ...

747. ...

748. ...

749. ...

750. ...

751. ...

752. ...

753. ...

754. ...

755. ...

756. ...

757. ...

758. ...

759. ...

760. ...

761. ...

762. ...

763. ...

764. ...

765. ...

766. ...

767. ...

768. ...

769. ...

770. ...

771. ...

772. ...

773. ...

774. ...

775. ...

776. ...

777. ...

778. ...

779. ...

780. ...

781. ...

782. ...

783. ...

784. ...

785. ...

786. ...

787. ...

788. ...

789. ...

790. ...

791. ...

792. ...

793. ...

794. ...

795. ...

796. ...

797. ...

798. ...

799. ...

800. ...

801. ...

802. ...

803. ...

804. ...

805. ...

806. ...

807. ...

808. ...

809. ...

810. ...

811. ...

812. ...

813. ...

814. ...

815. ...

816. ...

817. ...

818. ...

819. ...

820. ...

821. ...

822. ...

823. ...

824. ...

825. ...

826. ...

827. ...

828. ...

829. ...

830. ...

831. ...

832. ...

833. ...

834. ...

835. ...

836. ...

837. ...

838. ...

839. ...

840. ...

841. ...

842. ...

843. ...

844. ...

845. ...

846. ...

847. ...

848. ...

849. ...

850. ...

851. ...

852. ...

853. ...

854. ...

855. ...

856. ...

857. ...

858. ...

859. ...

860. ...

861. ...

862. ...

863. ...

864. ...

865. ...

866. ...

867. ...

868. ...

869. ...

870. ...

871. ...

872. ...

873. ...

874. ...

875. ...

876. ...

877. ...

878. ...

879. ...

880. ...

881. ...

882. ...

883. ...

884. ...

885. ...

886. ...

887. ...

888. ...

889. ...

890. ...

891. ...

892. ...

893. ...

894. ...

895. ...

896. ...

897. ...

898. ...

899. ...

900. ...

901. ...

902. ...

903. ...

904. ...

905. ...

906. ...

907. ...

908. ...

909. ...

910. ...

911. ...

912. ...

913. ...

914. ...

915. ...

916. ...

917. ...

918. ...

919. ...

920. ...

921. ...

922. ...

923. ...

924. ...

925. ...

926. ...

927. ...

928. ...

929. ...

930. ...

931. ...

932. ...

933. ...

934. ...

935. ...

936. ...

937. ...

938. ...

939. ...

940. ...

941. ...

942. ...

943. ...

944. ...

945. ...

946. ...

947. ...

948. ...

949. ...

950. ...

951. ...

952. ...

953. ...

954. ...

955. ...

956. ...

957. ...

958. ...

959. ...

960. ...

961. ...

962. ...

963. ...

964. ...

965. ...

966. ...

967. ...

968. ...

969. ...

970. ...

971. ...

972. ...

973. ...

974. ...

975. ...

976. ...

977. ...

978. ...

979. ...

980. ...

981. ...

982. ...

983. ...

984. ...

985. ...

986. ...

987. ...

988. ...

989. ...

990. ...

991. ...

992. ...

993. ...

994. ...

995. ...

996. ...

997. ...

998. ...

999. ...

1000. ...

ARCHIEFAANWINSTEN NAJAAR 2023

CHRISTOPHER DE KEYSER

Archief van Lucien Paulis

[BE AMVB 396]

Lucien Paulis is een boegbeeld van het vrouwenvoetbal in België. Lang voor er sprake was van een landelijke professionalisering, stuurde hij RSC Anderlecht, aanvankelijk nog Vlug op Wemmel, Wemmel '71 en Brussel '71 genoemd, op eigengereide wijze naar de top van het vrouwenvoetbal.

Als voorzitter, maar ook als trainer en hulptrainer, resulteerde zijn onverdroten inzet in vier landstitels en liefst

negen Belgische bekertjes. Maar ook voor het nationale vrouwenvoetbal zette Paulis zijn beste beentje voor. Hij stichtte de Liga Vrouwenvoetbal, fungeerde jarenlang als voorzitter ervan en later als erevoorzitter.

In de Werkgroep Reglementering Vrouwenvoetbal bereidde hij de hervormingen van het vrouwenvoetbal voor, die uiteindelijk uitmondde in de oprichting van de BeNe League.

Ook Paulis' echtgenote Christiane Vandenbossche verdient alle lof. Vermeldenswaardig is zeker haar

UIT
EIGEN

OMGEVENING

EEN ZESDE LEESBOEK
DOOR

K. DE PAUW
leraar aan de Stedelijke
Middelbare Normalschool
te Brussel

Uitgeverijfirma A. DE BOECK • Koninklijkestr. 265 • Brussel

rol als eerste ondervoorzitter van de Commissie van het Vrouwenvoetbal van de Koninklijke Belgische Voetbalbond.

Het persoonsarchief van Lucien Paulis geeft een blik op al deze engagementen, voor Anderlecht maar ook nationaal. Het is een vitrine op de wordingsgeschiedenis en professionalisering van het vrouwenvoetbal in België.

Het archief bevat zowel papieren als digitale dossiers. Het betreffen allereerste stukken geklasseerd per voetbalseizoen waaronder een heleboel foto's en filmpjes.

**Vlag +3 Club
Elsene 1971**

[CO 003722]

Vanwege GC Elzenhof uit Elsene bereikte ons de vlag van de seniorenwerking van Elsene '+3 Club Elsene 1971'.

Bibliotheek Karel De Pauw

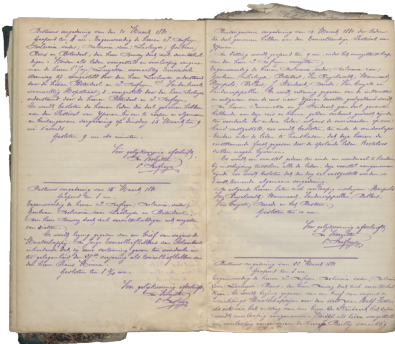
[BE AMVB 032]

Prof. Dr. Jeffrey Tyssens (VUB) schonk de bibliotheek van Karel De Pauw (°Asse, 1901 – Sint-Agatha-Berchem, †1970), die hij in zijn bezit had, aan het AMVB. Het betreffen schoolboeken die De Pauw gebruikte doorheen zijn carrière als leraar. Deze bibliotheek sluit nauw aan bij het archief van Karel De Pauw dat al sinds 2006 in het AMVB berust.

'Karel De Pauw startte zijn carrière in de Brusselse lagere scholen (1921-1928) en kwam er nadien terecht in de voorbereidende afdeling van het middelbaar onderwijs (1928-1934). In 1934 stapte De Pauw over naar de voorbereidende afdeling van de normaalschool Karel Buls en was daar vervolgens leraar in de lagere (1936-1946) en in de middelbare normaalschool (1946-1958). De Pauw beijverde de creatie van een Nederlandstalige afdeling: in 1941 werd een voorbereidende afdeling opgericht, waaruit nadien een Vlaamse normaalschool zou groeien. De Pauw ontwierp een omvattende, sterk door de Belgische arts, pedagoog en psycholoog Jean-Ovide Decroly beïnvloede methode voor het onderricht Nederlands als tweede taal. In 1944 leverde het hem de prijs De Keyn van de Koninklijke Academie van België op. De Pauw werd in 1941 directeur van de leergangen van het

Willemsfonds en bleef dat tot 1969. De vrijzinnige en Vlaamsgezinde De Pauw was een liberaal met een uitgesproken sociale gevoeligheid: hij was lid van het Liberaal Vlaams Verbond (LVV) en van het Willemsfondsbestuur, maar ook van een socialistisch onderwijzersyndicaat en ziekenfonds. In de Vlaamse ontvoogding stond voor hem sociale promotie via een volwaardig Nederlandstalig onderwijs centraal.¹

Aanvullingen

Archief van de Koninklijke Toneelvereniging De Noordstar Brussel

[BE AMVB 078]

Via Luc Collin ontvingen we een aanvulling op het archief van de

Koninklijke Toneelvereniging De Noordstar Brussel. Het betreffen twee verslagboeken (1880-1970), één pin getiteld 'De Lelie', twee oorkondes, een tekst met de geschiedenis van Egmont en Horne, allerhande affiches en het dossier van de organisatie van het rederijerscongres in 2011.

Archief van de Sint-Lukasgalerie Brussel

[BE AMVB 394]

Jan Cools bracht een harde schijf (200 GB) binnen met het digitale archief van de Sint-Lukasgalerie Brussel. Het betreft zowel digital born als gedigitaliseerd analoog materiaal. Ook de affiches werden overgedragen. Het papieren archief bereikte het AMVB al in het voorjaar (zie *Arduin 32*). Elders in dit nummer verneemt u meer over de Sint-Lukasgalerie Brussel.

Ook nog:

Naast de grotere overdrachten heeft het AMVB nog een aantal kleinere aanvullingen op archieven binnengekregen.

Annie Bonnijs deed een aanvulling op het archief van **Rik Bonnijs**

[BE AMVB 010].

Dirk Christiaens zorgde met twee kleine overdrachten voor een groei van het **familiearchief Christiaens**

[BE AMVB 016].

¹ Jeffrey Tyssens, 'De Pauw, Karel', NEVB Online. https://nevb.be/wiki/De_Pauw_Karel. Geraadpleegd op 21/12/2023.

De **Koninklijke Vlaamse Schouwburg** bracht 15 affiches binnen ter aanvulling van haar archief [BE AMVB 056].

Met het ADVN wisselden we stukken uit van vader en zoon **Thuriaux** [BE AMVB 108]. De stukken die het AMVB in haar bezit had van Herman Thuriaux gingen naar het ADVN. Het ADVN bezorgde het AMVB stukken van Hermans vader Alexis Thuriaux. Het betreffen hoofdzakelijk documenten i.v.m. de Turnvereniging en Korfbalclub Jong Brussel.

Walter De Decker bracht het archief binnen van zijn voorzittersperiode bij de **Vlaamse Club voor Kunsten, Wetenschappen en Letteren**. [BE AMVB 133].

Via RoSa vzw bereikten ons enkele stukken i.v.m. **de Stichting Lodewijk de Raet** [BE AMVB 168].

De **KWB van Ganshoren** [BE AMVB 263] deponeerde naar jaarlijkse gewoonte de werkingsstukken van het afgelopen jaar.

Beeld: Stars and Constellations - Heidi Voet

another dream, another sense, another mind

06/11 - 28/02

Kunstenaaars: Michael Aerts , Suske Antigoon, Virginie Bailly, Ashley Bowland, Marc Claes, Anne Daems & Kenneth Andrew Mroczek, Lydia Debeer, Bart Lescrève, Wesley Meuris, Christian Noirfalise, Jurgen Ots, Joost Paulissen, Alegria Romero y Fontanet, Maxim Ryckaerts, Sarah & Charles, Diana Tamane, Mitja Tusek , Heidi Voet en Vadim Vosters.

Curator Filip Luyckx

ma - do 09.00 - 23.00

vrij 09.00 - 21.00

za 10.00 - 18.00

Bibliotheek Rechtsgeleerdheid, Tiensestraat 41 Leuven

KU LEUVEN

DE SINT-LUKASGALERIE

DE ARCHIEVEN VAN EEN INSIDER EN EEN BUITENBEENTJE

JAN COOLS

In 2023 werden de archieven van de Sint-Lukasgalerie overgebracht naar het AMVB. Dit kunstencentrum was vanaf de jaren 1980 tot 2019 actief. Het archief ervan biedt een venster op de hedendaagse beeldende kunst in die jaren.

Het hedendaagse kunstlandschap in België heeft in vergelijking met de ons omringende landen eerder laat vorm gekregen. Pas in de jaren 1970 van vorige eeuw verschenen de eerste organisaties die zich specifiek op die actuele kunst richtten (het Internationaal Cultureel Centrum (ICC) in Antwerpen en de Vereniging voor het Museum voor Hedendaagse Kunst

in Gent). Bij een aantal personen binnen het toenmalige Hoger Sint-Lucas Instituut in Brussel groeide toen het idee om zelf een organisatie in het leven te roepen die zich op de actuele kunsten en de kunstpraktijk zou richten. Mogelijk was dit geïnspireerd door de impact van het binnen dezelfde hogeschool in 1967 opgestarte Sint-Lukasarchief dat zich vooral richtte op architectuur en stedenbouw.¹

Op 26 november 1980 richtten Baron Emmanuel de Béthune, Pieter De Bruyne, Fons Hoppenbrouwers, Paul Lerno, Koen Tinel, Piet Van Waeyenberge, Maurits Van Saene, e.a. de vzw Sint-Lukasstichting op. De stichtende leden waren overtuigd van het belang van zo'n organisatie voor de ontwikkeling van het hoger kunstonderwijs.

Voormalig directeur van de hogeschool Paul Lerno stelde later dat 'Een kunstschool zich niet afzijdig kan houden van de huidige ontwikkelingen in de kunst; zij moet zich verdiepen in confrontatie met anderen die op dit gebied actief zijn. Deze dialoog is een onmisbare schakel in de evolutie.'² Door de inbedding in de context van de hogeschool zou de Sint-Lukasstichting, later de Sint-Lukasgalerie, ook mee onderhevig zijn aan gebeurtenissen in en om de hogeschool.³

¹ Het Sint-Lukasarchief werd als feitelijke vereniging opgericht in 1967 als onderzoekscel voor recente architectuur en stedenbouw in België, op initiatief van ingenieur-architect Alfons Hoppenbrouwers i.s.m. Jos Vandenbreenen. De collectie bevindt zich vandaag in het CIVA in Brussel. Hoppenbrouwers lag mee aan de basis van de Sint-Lukasstichting die later Sint-Lukasgalerie zou worden.

² Tent.cat. *deconstruction, Sint-Lukas Hoger Instituut voor Beeldende Kunsten, Hallen van Schaarbeen* (1/6 – 30/6/1987), p. 5

³ Door een aanpassing van de wetgeving wordt in 2004 de naam Sint-Lukasstichting vzw vervangen door Sint-Lukasgalerie Brussel vzw.

SINT-LUKASGALERIJ BRUSSEL

T I J D S C H R I F T N U M M E R 2 | N O V E M B E R 1 9 9 6

BELGIE - BELGIQUE

P.B. Brussel 3

1/3118

© 1996, alle rechten voorbehouden. Het afbilden van dit tijdschrift is strafbaar.

ARS LONGA VITA BREVIS

johan van geluwe

van 15 11 1996 tot en met 21 12 1996 • **VERNISSAGE:** donderdag 14 11 1996 om
19 uur • **OPEN:** maandag tot en met vrijdag van 9 tot 17u, zaterdag van 13 tot 17u

De Sint-Lukasgalerij is een initiatief van de Sint-Lukasstichting vzw, Paleizenstraat 74 - 1030 Brussel - tel.02/218 71 19 - fax 02/219 02 41

Artistieke en technische mediatheek

Volgens de statuten van de VZW, was het doel meervoudig: vanuit het Sint Lukasinstituut een podium bieden voor confrontatie en ontmoeting tussen hedendaagse kunst en maatschappij door middel van vorming, de vervolmaking en de bijscholing van kunstenaars (zoals architecten, beeldende kunstenaars, fotografen en cineasten); de uitbouw van een artistieke en technische mediatheek; initiatieven nemen ter bevordering van het wetenschappelijk onderzoek en van de artistieke bedrijvigheid in alle artistieke disciplines en initiatieven i.v.m. de permanente vorming op het gebied van de wooncultuur, de stedenbouw, de ruimtelijke ordening, enz.

Dit ambitieus programma dreef op het engagement en de energie van enkele stichtende leden en docenten van de hogeschool. Spoedig werden evenwel stappen gezet om de werking te professionaliseren.

Hans Vandekerckhove werd aangetrokken om het tentoonstellingsprogramma vorm te geven en het documentatiecentrum op te starten. In een periode van hoge jeugdwerkloosheid werden in de jaren 80 tewerkstellingsmaatregelen uitgetekend door de overheid. De trekkers achter de Sint-Lukasstichting zagen er mogelijkheden in om de werking verder te professionaliseren. In 1985 werd het DAC-project *Curriculum der Kunsten* goedgekeurd.⁴ Bie Demeester volgde als projectleider Hans Vandekerckhove op en beschikte binnen het DAC-project over een team van 3 personen. Naast de tentoonstellingsfunctie werd het documentatiecentrum verankerd in de werking.

Fotografe Lieve Vanderplancke vervoegde het team. Tot op het einde van de werking van de Sint-Lukasgalerie speelde zij een belangrijke rol in de uitbouw van het documentatiecentrum en het archief van de organisatie. Zij fotografeerde de meeste eigen tentoonstellingen, beheerde het fotoarchief en organiseerde digitaliseringsprojecten.

Vanaf het begin besteedde de Sint-Lukasstichting aandacht aan de communicatie over haar tentoonstellingen. Met de nieuwe mogelijkheden die het uitgebreide personeelsbestand bood, groeide dit uit tot een volwaardig tijdschrift. Naast informatie over de eigen tentoonstellingen, lezingen, etc. werd ruim aandacht besteed aan tentoonstellingen elders, publicaties, lezingen etc. Van tijd tot tijd werd ook het documentatiecentrum in de kijker gezet door o.a. de aanwinsten te publiceren. Volgens projectleider Filip Luyckx maakte 'Tot 2009 (...) de publicatie van een tijdschrift deel uit van de werking. Elke tentoonstelling ging vergezeld van interpretatie en fotomateriaal. Tevens besteedden we aan-

⁴ Voor meer informatie over DAC-projecten zie <https://www.vlaanderen.be/derde-arbeidscircuit-dac> (23/10/2023)

dacht aan kunstenaars die we nooit (of voorlopig niet) konden tentoon stellen. Eigenlijk vormden die een integraal onderdeel van de artistieke werking, want sommigen doken later toch op in de tentoonstellingen. Dat tijdschrift circuleerde vrij intens, niet alleen door het te versturen naar een artistiek netwerk maar ook via verspreiding onder kunstenaars en bezoekers. Dankzij Engelse vertalingen bereikte het andere gemeenschappen en werd de Sint-Lukasgalerie sneller opgenomen in cv's en bibliografieën"⁵

Eigentijdse kunst

Ondertussen werd de opleiding architectuur van Sint-Lukas overgedragen naar de Hogeschool voor Wetenschappen en Kunst. Daardoor verschoof de focus van de Sint-Lukasstichting meer naar de eigentijdse kunst. Met Filip Luyckx kreeg het tijdschrift zo een meer kunstkritisch profiel.

Waar de Sint-Lukasgalerie aanvankelijk een vrij uniek initiatief was, wijzigde in de jaren 90 de Vlaamse en Brusselse hedendaagse kunstscène grondig. Tal van nieuwe spelers en initiatieven zagen het daglicht. Door de ontwikkeling van het internet kwam de rol van het documentatiecentrum steeds meer onder druk. Het beleid volgde al deze ontwikkelingen en met het Kunstendecreet werd erkenning en subsidiëring geregeld. In de allereerste ronde werd de Sint-Lukasgalerie erkend als kunstorganisatie voor de periode 2006 t.e.m. 2009. De Commissie was van mening 'dat de Sint-Lukasstichting door de jaren heen bewezen heeft te beschikken over een continue werking en een valabele programmering. De organisatie heeft een belangrijke signaalfunctie door jonge en nieuwe kunstenaars een tentoonstellingsplek te bieden. De stichting heeft zowel qua galeriewerking als qua tijdschrift een landelijk belang en speelt binnen het veld van de hedendaagse kunst in Vlaanderen een rol van betekenis.'⁶ De werkingssubsidie versterkte de werking.

LUCA

In 2008 diende de Sint-Lukasgalerie door het bouwproject van de Hogeschool Sint-Lukas Brussel de vertrouwde stek in het herenhuis in de Paleizenstraat in Schaarbeek te verlaten voor een tijdelijke tentoonstellingsruimte aan de Haachtsesteenweg. Dit had uiteraard impact op de werking en het publieksbereik.

Een eerder roerige periode brak aan. De erkenning en subsidiëring binnen het kunstendecreet werd in 2010 niet verlengd. En daar kon de terugkeer naar een nieuwe tentoonstellingsruimte in de Paleizenstraat 70 weinig aan verhelpen. De

⁵ FILIP LUYCKX, 'Volg de rode draad', in *Maakten we een verschil?*, uitg. SLG, Brussel 2021, p. 56

⁶ In: Delphine Hesters, 'Criteria voor een kunstendecreet', in *Etcetera*, nr. 98, 2005

SINT-LUKASGALERIJ BRUSSEL

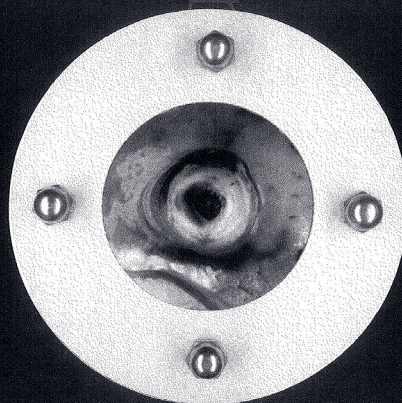
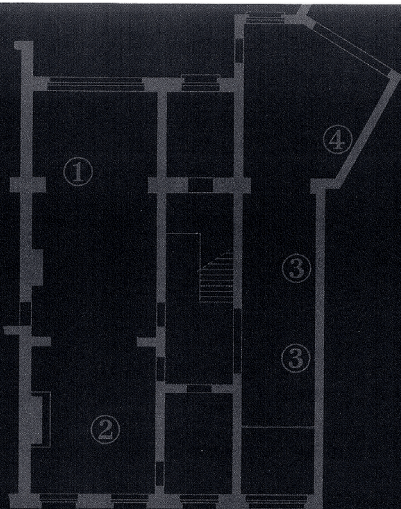
TIJDSCHRIFT NUMMER 3 | JANUARI 1995

BELGIË - BELGIQUE

F.B. Brussel 3

1/3110

BRUSSEL: De Sint-Lukasgalerie, galerie 605, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000

Ronald van Tienhoven

Den Haag
1956
Ateliers '63, Haarlem
1978-1979
Viking Log Homes, Eagle
1980

Amsterdam
1981 1982 1983 1984 1985
1986 1987 1988 1989 1990
1991 1992 1993 1994

- ① HET SEGERS-KABINET
1991-1993
350 X 270 X 210 CM
geanodiseerd aluminium
- ② BRUSSEL/BRUXELLES RETINAAL/RÉTINALE
1995
144 X 72 X 72 CM / 72 X 36 X 36 CM
rubber, aluminium, dia's, t.l.
- ③ ENSEMBLE
1994
diverse delen, diverse afmetingen
rubber, geanodiseerd aluminium
- ④ HOUSE OF PROVERBS
1991
54 X 45 X 30 CM
geanodiseerd aluminium

van 13 01 1995 tot en met 24 02 1995 en op 3 en 4 januari 1995 • **VERNISSAGE:** donderdag 12 01 1995 om 19 uur • **INLEIDING** door Lily van Ginneken, directeur STROOM - Haags Centrum voor Beeldende Kunst • **OPEN:** maandag tot en met vrijdag van 9 tot 17 uur, zaterdag van 13 tot 17 uur Lezing 'De Zwarte Sombbrero - Projecten in de Openbaarheid' door Ronald van Tienhoven op woensdag 22 februari om 14 uur in het Auditorium Sint-Lukas

De Sint-Lukasgalerie is een initiatief van de Sint-Lukasstichting vzw, Paleizenstraat 74 - 1210 Brussel - 02/218 71 19

ruimte was weinig functioneel, het was zoeken naar middelen om tentoonstellingen te realiseren en de uitgave van het tijdschrift werd stopgezet.

In 2012 ging de Hogeschool Sint-Lukas Brussel op in een fusie die zou leiden tot LUCA School of Arts. Door de nieuwe hogeschool werd het voortbestaan van de galerie in vraag gesteld. Vanuit het voormalige Sint-Lukas konden enkele enthousiastelingen het nieuwe bestuur toch overtuigen om de werking van de Sint-Lukasgalerie te continueren. Er ontstond een interessante interactie tussen de galerie enerzijds en onderzoek en onderwijs binnen de hogeschool anderzijds. De hogeschool vond een oplossing voor het probleem van de tentoonstellingsruimte. In een gebouw verder in de Paleizenstraat werd de benedenruimte ter beschikking gesteld aan de galerie. Door de afstand met de onderwijscampus verwaterde evenwel de interactie met het onderwijs. In 2019 besliste de Vlaamse overheid om de subsidiëring van de voormalige DAC-projecten stop te zetten. Alternatieven werden onderzocht, maar deze beslissing betekende uiteindelijk het einde van de Sint-Lukasgalerie Brussel vzw.

Archief

In een organisatie met zo'n geschiedenis is uiteraard een aanzienlijk archief gegroeid. Los van de gebruikelijke administratieve en financiële verplichtingen, is het archief van de vzw Sint-Lukasgalerie Brussel een interessante informatiebron voor de recente kunstgeschiedenis in Brussel en Vlaanderen. Dit vooral door de combinatie van functies: tentoonstellingen, documentatiecentrum en tijdschrift.

De vzw was zich zeer bewust van de waarde van dit archief. Daarom werd voorafgaand aan de vereffening een gepaste bestemming gezocht. Na bemiddeling van het Centrum voor Kunstarchieven Vlaanderen (CKV) is er contact gelegd met het Archief en Museum voor het Vlaams leven te Brussel (AMVB). Na een bezoek aan het archief in de kelders van de campus Sint-Lukas was AMVB zeer geïnteresseerd om het archief van de Sint-Lukasgalerie vzw over te nemen.⁷

Met uitzondering van de recente boekhouding van de VZW zijn op 25 april 2023 de archieven van de galerie overgebracht naar het AMVB. Het digitaal archief volgde in het najaar. Het overgedragen archief is wellicht niet volledig. In de eerste jaren van haar bestaan was de verwevenheid met het toenmalige

⁷ In het verleden werkte de Sint-Lukasgalerie al samen met AMVB. In 2014-15 hebben ze een archiefaudit gedaan. Op basis van een aantal aanbevelingen heeft de galerie toen verder werk gemaakt van het archief. Fotografie Lieve Vanderplancke heeft dit ter harte genomen.

SINT-LUKASGALERIJ BRUSSEL

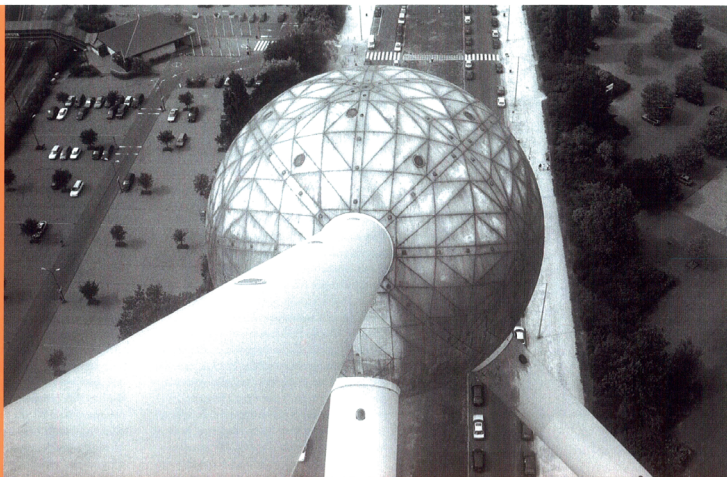
TIJDSCHRIFT NUMMER 3 | JANUARI 2000

BELGIË - BELGIQUE

P.B. Brussel 3

1/3118

verschijnt 5 maal per jaar - afgeleverd Brussel 3 - v.w. Willem De Groot, Paleizenstraat 70, 1000 Brussel

nouveaux objets vicariants

Een selectie uit de verzameling Yoon-Ja & Paul Devautour, Nice

Buchal en Clavel
Gladys Clover
Manuel Ismora
Richard Kongrosian
Siegwart Kromekote
Alexandre Lenoir
Serge Valène
David Vincent

Eerste tentoonstelling in de Benelux

TENTOONSTELLING: van 26 01 2000 tot en met 18 03 2000 • **VERNISSAGE:** dinsdag
25 01 2000 om 19 u • **OPEN:** maandag tot en met vrijdag van 10 tot 17u, zaterdag van 13 tot 17u

De Sint-Lukasgalerij is een initiatief van de Sint-Lukasstichting vzw, Paleizenstraat 74 - 1030 Brussel - tel (32)2/250 11 66 - fax (32)2/250 11 11

Hoger Instituut Sint-Lucas bijzonder groot. Vermoedelijk zijn er stukken terecht gekomen in de archieven van Hoppenbrouwers, Lerno en andere leidinggevenden van de hogeschool. Met het vernieuwen van de campus Sint-Lukas in Schaarbeek (2006-11) was er een dringende nood om de archieven van de hogeschool elders onder te brengen. Omdat de archieven van de Gentse collega's al bij KADOC waren gedeponereerd, opteerde de Hogeschool Sint-Lukas Brussel er voor om ook haar archieven daar te deponeren. Mogelijk zitten in het KADOC nog documenten die betrekking hebben op de vzw Sint-Lukasstichting in de archieven van de hogeschool. Voorafgaand aan de overdracht zijn de hogeschoolarchieven niet gecontroleerd op documenten die betrekking hebben op de Sint-Lukasstichting.

Het administratief-juridisch archief is voor de eerste jaren eerder beperkt. Er is wel een handgeschreven verslagboek van de vergaderingen van de Raad van Bestuur, er zijn jaarrekeningen, ... maar er is weinig briefwisseling. Vanaf het moment dat het DAC-project "Curriculum de kunsten" werd goedgekeurd, nemen de administratieve archieven toe: obligate bestuursdocumenten zoals verslagen, jaarrekening, ... , briefwisseling m.b.t. het DAC-project, personeelsdossiers, ... occasionele subsidiedossiers, ... Door de regularisatie van het DAC-personeel ontstaat een uitgebreide personeelsadministratie en aansluitende rapportering aan het Ministerie van Cultuur van de Vlaamse Gemeenschap. De uitbouw van het beleidskader in Vlaanderen en Brussel (VGC) levert erkennings-, projectsubsidie-aanvragen en rapporteringsdossiers op die terug te vinden zijn in het archief.

Inhoudelijke dossiers

Doorheen de jaren nemen krijgen ook de inhoudelijke dossiers meer gewicht. De artistieke werking van de Sint-Lukasstichting/galerie is vanaf de eerste tentoonstelling goed gedocumenteerd. In het uitgebreide fotoarchief zijn foto's terug te vinden van alle exposities die de galerie in haar eigen ruimte of elders heeft georganiseerd. Afdrukken van deze foto's zijn chronologisch geordend en geannoteerd.

Tot 2015 zijn haast alle foto's genomen door Lieve Vanderplancke. Na 2015 werden foto's genomen door Chloë Delanghe en Achiel Buyse. Van de analoge foto's (meestal zwartwit) zijn afdrukken en negatieven bewaard. Van deze foto's zijn digitale kopieën gemaakt (JPEG-formaat) die zich ook in het archief bevinden. Deze fotodocumentatie geeft een unieke inblik in het werk van kunstenaars, hoe dat werk in de galerieruimtes werd tentoongesteld en wie er op openingen aanwezig was.

Het fotoarchief wordt inhoudelijk gecompleteerd door het publicatie-archief met uitnodigingen, folders, catalogi, Het leeuwendeel wordt ingenomen door het tijdschrift dat de Sint-Lukasstichting/galerie van 1987 tot 2009 heeft uitgegeven en dat de nodige kunstkritische duiding voorzag bij de tentoonstellingen. Docenten, kunsthistorici en -critici, (al of niet verbonden aan de hogeschool) en de resp. projectleiders stonden in voor de inhoud van het tijdschrift. Een volledige set van het magazine bevindt zich in het archief. Na het stopzetten van de uitgave van het tijdschrift eind 2009 heeft de Sint-Lukasgalerie alle tijdschriften gedigitaliseerd in PDF-formaat.

Naast informatie over de eigen tentoonstellingen bevatte het tijdschrift ook artikels over andere tentoonstellingen, aankondigingen, agenda, oproepen etc. Dit was één van de invullingen van de informatiefunctie van de Sint-Lukasgalerie. Heel wat jaren was er ook een fysiek documentatiecentrum. De respectievelijke projectleiders en soms ook teamleden bezochten intussen heel wat tentoonstellingen in binnen- maar soms ook buitenland. Zij namen dan foto's (meestal dia's) die werden opgenomen in het documentatiecentrum. Dat documentatiecentrum was een belangrijke bron van informatie voor de docenten van de hogeschool⁸. Vandaag rest er nog een dia-archief. Docenten ontleenden in het analoge tijdperk regelmatig dia's uit deze collectie van het documentatiecentrum. Soms kwamen ze teug, soms niet. Dit fotoarchief bevindt zich ook in het archief van de Sint-Lukasgalerie dat is overgedragen aan het AMVB. In vergelijking met het fotoarchief van de eigen activiteiten, is het minder gedocumenteerd. Op de kader van de dia staat meestal enkel de naam van de kunstenaar, titel en plaats van de tentoonstelling en een jaartal. Net voldoende informatie om verder te kunnen. Door het ontstaan en de groei van het internet is deze documentatiefunctie doodgebloed en heeft de galerie vanaf de tweede helft van de jaren negentig er minder en minder werk van gemaakt. Deze collectie is niet gedigitaliseerd. Het is een interessant bron voor kunstwetenschappers die een belangrijke periode voor de ontwikkeling van de Vlaamse en Brussels kunstscène bestuderen.⁹

⁸ Het team van de Sint-Lukasstichting/galerie maakt op vraag op vraag van docenten en onderzoekers van de hogeschool ook heel wat reproducties van kunstwerken uit boeken en andere publicaties. Deze werden door de betrokkenen gebruikt in hun lessen of in het kader van hun onderzoeksproject. Deze reproductiecollectie is aanwezig in het archief van de hogeschool.

⁹ Naast dit fotoarchief verzorgde de Sint-Lukasgalerie ook kunstenaarsdossiers en onderhield ze een bibliotheek met vooral tentoonstellingscatalogi. Door het uitdoven van deze documentatiefunctie zijn de kunstenaars niet bewaard gebleven. De bibliotheek is opgegaan in de bibliotheek van de toenmalige Hogeschool Sint-Lukas Brussel.

Venster op de (internationale) kunstwereld

Ondanks de beperkte schaal en mogelijkheden heeft de Sint-Lukasgalerie een opmerkelijke rol gespeeld als Nederlandstalige kunstorganisatie in Brussel. De band en inbedding in een kunstenhogeschool heeft hier zeker toe bijgedragen.

De galerie functioneerde als venster tussen de opleidingen en de (internationale) kunstwereld. Voor heel wat jong talent heeft de galerie een rol van betekenis gespeeld in hun doorstroming naar de kunstwereld. Tegelijkertijd introduceerde de Sint-Lukasgalerie ook buitenlands talent in Brussel. Voor kunstcriticus Christine Vuegen was de Sint-Lukasgalerie een koppige kunstruimte. 'Wars van trends bleef ze in de loop van de jaren consequent haar eigen weg gaan. Toegegeven, het kan zijn dat ze het zich kon permitteren omdat ze zich niets hoefde aan te trekken van de kunstmarkt of de druk van publiekscijfers. Een buitenbeentje zijn in het reguliere kunstcircuit en tegelijk een insider zijn in de vorming van toekomstige kunstenaars: het kan voordelen hebben om vandaaruit te opereren. Vergeleken met andere expositieplekken van kunstscholen in België lijkt de Sint-Lukasgalerie een volhouder. Wat daar gebeurde, trok nationaal en zelfs internationaal meer en meer belangstelling'¹⁰

Naar aanleiding van de 40e verjaardag heeft de Sint-Lukasgalerie op basis van materiaal uit dit archief een publicatie uitgebracht onder de titel *Maakten we een verschil?*. Het bevat getuigenissen van de projectleiders, een meer kritische beschouwing van kunstcritica Christine Vuegen en een geïllustreerde tijdslijn van 40 jaar werking. Dit boek had niet de ambitie om het definitieve boek te zijn. De daarin verzamelde informatie komt uit het rijke archief van de Sint-Lukasgalerie. Het is een uitnodiging voor kunst- en cultuurwetenschappers, voor kunstpedagogen, ... om het rijke archief verder te onderzoeken.

JAN COOLS WAS BESTUURDER-COÖRDINATOR VAN DE SINT-LUKASGALERIE

¹⁰Kristine Vuegen 'De Neus van de Sint-Lukasgalerie', in: *Maakten we een verschil?*, uitg. SLG, Brussel 2021

MUNTPUNT

bibliotheek
informatiehuis
ontmoetingsplek
venster op brussel

BOEKVOORSTELLING:

We moeten eens over Brussel praten Hans Vandecandelaere

'Onlangs wierp mijn buurman de handdoek in de ring. We waren de laatste Belgo-Belgen in mijn straat in Anderlecht. Hij kon al de 'vreemden' niet meer aan en trok weg naar Ninove. Ik wens hem moed, want binnen afzienbare tijd zal toenemende hyperdiversiteit hem ook daar bijbenen.'

Woorden van Hans Vandecandelaere. Drie jaar lang onderzocht hij het samenleven in Brussel, zijn thuisstad met een slechte naam. In Vlaanderen wordt Brussel vaak afgeschilderd als een hellhole.

Maar wat vinden de Brusselaars zelf? Vandecandelaere deed iets wat weinigen hem voordeden: hij ging het hen vragen. Meer dan tweehonderd sprak hij er, van leerkracht tot arts, van jeugdwerker tot restauranthouder.

Uit hun verhalen rijst een stad op als een gigantisch meerstemmig orkest van groepen en subgroepen. Een metropool waar je van de ene wereld in de andere stapt. Over transmigranten en expats, gewokte eendentong en Congolese peper, lofts en krotten, Flamands en drairies, maagdelijkheidscertificaten en de kracht van parades.

Schrijf je in op: <https://muntpunt.be/hansvandecandelaere>

Wanneer

Woensdag 13 maart 2024

20:00 - 21:30

Waar

Muntpunt (Agora 0), Munt 6

1000 Brussel

Organisatie

Muntpunt

Prijs

Gratis, met inschrijving

Leeftijd

Volwassenen

Taaliconen

NL taalniveau 4: je begrijpt veel Nederlands en spreekt het goed.

Partners

AMVB, KVS, PassaPorta

EEN NIEUW ARCHIEFDEPOT VOOR HET AMVB

CHRISTOPHER DE KEYSER

Vroeger: werkdepot met vaste rekken achter een gipsplaten wand

Het AMVB beschikte tot de zomer van 2023 over drie depots die hoofddepot, werkdepot en tijdschriftendepot werden genoemd. Enkel het hoofddepot beschikte over verrijdbare rekken ('compactussen'). Het werkdepot werd ingericht in een deel van de polyvalente ruimte door het plaatsen van een gipsplaten wand. Dit was een tijdelijke oplossing: netjes, maar niet geschikt op de lange termijn. Daarenboven werd het zicht op de buitenruimte vanuit de polyvalente ruimte geblokkeerd door deze wand, terwijl het werkdepot een mooi, maar publiek onbenut zicht had op deze buitenruimte. Daarnaast kampte het AMVB met een dreigend plaatsgebrek waarvoor een oplossing gevonden moest worden.

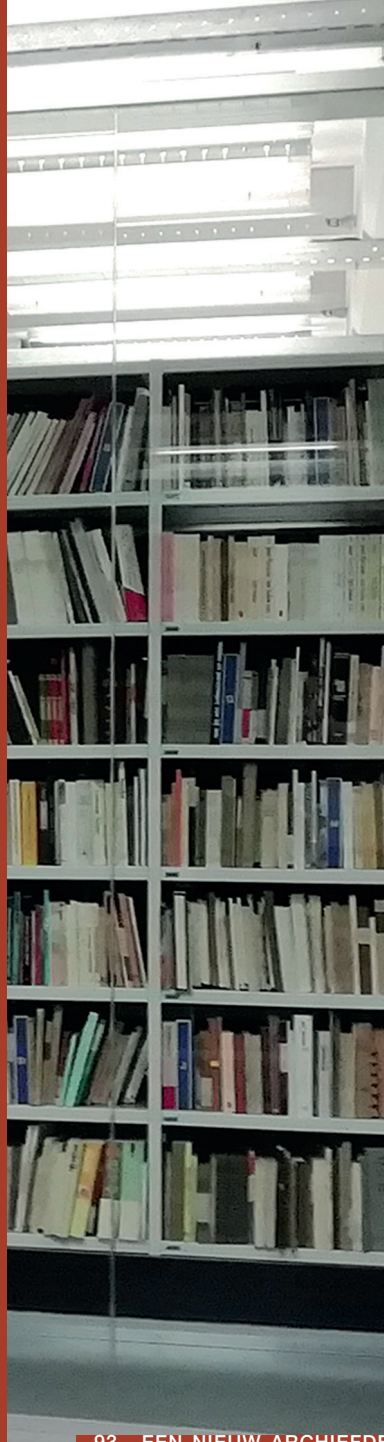
Nu: compactussen in depot 2 en herstelling van het buitenzicht d.m.v. glazen wand

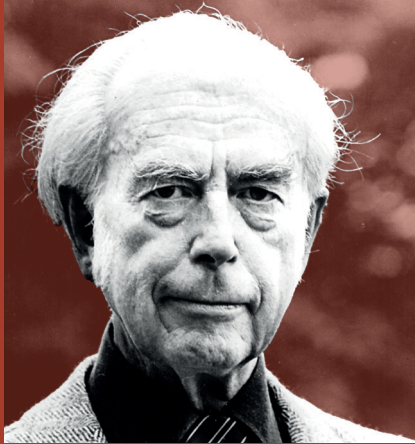
Als oplossing om de capaciteit van de schapruimte in het AMVB te doen toenemen, werd gekozen voor het plaatsen van twee compactussen in een vernieuwd werkdepot. Dit zorgde voor een ingrijpende wijziging van het plaatsgebruik van het AMVB en combineerde een capaciteitstoename met het opwaarderen van de polyvalente ruimte door het zicht naar buiten te herstellen.

Als basis van deze optie werden de gipsplaten wanden afgebroken en kregen zowel het werkdepot als de polyvalente ruimte een L-vorm. Net als het hoofddepot kreeg het werkdepot een glazen wand en dito deur. Er werd een zichtas doorheen het hele AMVB gecreëerd: van de plankasten in het hoofddepot tot op de binnenkoer die uitgeeft op het werkdepot. Achter de nieuwe glazen wand werden twee compactussen geplaatst. Bij de opbouw van de nieuwe wanden werd er ook rekening gehouden met een verbreding van de presentatiemogelijkheden voor tentoonstellingen. Het depot werd een integraal deel van de bezoekerservaring aan het AMVB. Daarenboven werd een extra verwerkingsruimte gecreëerd. De schapruimte in het werkdepot verhoogde met 567 meter (+58%). Voor het hoofddepot en het werkdepot samen gaat het om een toename van 21%. Vanaf heden spreken we ook niet meer over hoofddepot en werkdepot, maar over depot 1 en depot 2.

De herinrichting van depot 2 werd aangegrepen als momentum om heel wat collectieonderdelen te verplaatsen. Zo werd één van de twee nieuwe compactussen bestemd als bibliotheekcompactus. Enerzijds werden alle bibliotheekonderdelen die verspreid stonden doorheen de compactussen in depot 1 hierin samengebracht. Voorheen stonden zij in depot 1 gemengd met de archieven. Anderzijds werden de tijdschriften uit het tijdschriftendepot hierin ondergebracht. De benaming tijdschriftendepot is hierdoor niet meer van toepassing, voortaan spreken we over depot 3. Depot 3 blijft uitgerust met vaste rekken en is daardoor ideaal om dozen te stockeren die geen standaardafmetingen hebben (zowel wat betreft archief als bibliotheek). Het gaat dan om platte zuurvrije dozen en grotere zuurvrije dozen, maar ook om verhuisdozen vol met verworven archiefmateriaal. De dozen kunnen in dit depot 'overhangen' in de gangen, wat niet kan bij verrijdbare rekken. Door deze dozen af te zonderen worden de compactussen ideaal benut omdat enkel de standaardarchiefdozen erin geplaatst worden. Aldus wordt de beschikbare ruimte in het AMVB zo efficiënt mogelijk gebruikt.

Wij danken Benjamin Dalle, Vlaams minister van Brussel, Jeugd, Media en Armoedebestrijding, om de nieuwe compactussen te financieren via het Vlaams Brusselfonds. Deze investering stelt ons in staat om ook in de toekomst archief te kunnen blijven verwerven van de Nederlandstalige Brusselse erfgoedgemeenschappen en dit zonder extra grondoppervlakte in te nemen. Het AMVB zet hiermee in op duurzaam ruimtegebruik. Het vernieuwde depot en de vernieuwde polyvalente ruimte werden door de minister officieel geopend op maandag 27 november 2023.

A.G. Christiaens

W.H. Auden

LITERAIRE ODE DOOR W. H. AUDEN AAN BRUSSEL

DIRK CHRISTIAENS

Tussen de familiearchieven in het AMVB bevindt zich ook dat van de familie Christiaens, waarin vooral de stukken van André G. Christiaens (1905 – 1989) naar voor komen.

A.G. Christiaens was vooral bekend als dichter. Hij publiceerde meerdere dichtbundels die alle een koele, zakelijke en ironische toon bezitten.

Hij is de vader van de BRT-producer en dichter Dirk Christiaens. Voor de tweede maal (zie *Arduin 32*) koos Dirk uit het familiearchief vier door zijn vader vertaalde gedichten over Brussel van de Engelse dichter W. H. Auden.

W.H. Auden die in 2023 precies 50 jaar geleden is overleden, verbleef tijdens het interbellum te Brussel, meer bepaald in de jaren dertig russen 1938 en 1940. Hij was toen al een van de bekendste Engelse dichters, samen met T.S. Eliot (de later Nobelprijswinnaar) en Ezra Pound.

Na zijn reizen naar Duitsland en China, bezocht hij o.m. nog IJsland en Spanje tijdens de burgeroorlog. Hij vestigde zich daarna voor korte tijd in onze hoofdstad alvorens naar de Verenigde Staten uit te wijken. Daar werd hij Amerikaans staatsburger, wat Eliot in omgekeerde zin deed door de Britse nationaliteit aan te nemen.

Auden schreef één enkel rijmloos gedicht, in blanke verzen dus, over Brussel, dat eenvoudig *The Capital* als titel meekreeg. Het dateert uit 1938, het jaar van zijn beroemd vers over Bruegel's doek *De Val van Icarus*, dat als *Musée des Beaux-Arts* de wereld in ging.

Alle andere verzen zijn 'klassiek' van factuur. Het in *Arduin 32* gepubliceerde *Gare du Midi* is eveneens uit hetzelfde jaar. Het pretendeert dat op de Nieuwjaarsbrief van 1 januari 1940, dat eveneens in het teken staat van het naderend onheil. Het nieuwjaarsvers uit 1939, *Ode to the New Year in Brussels* is de enige vrolijke en optimistische noot in die Brusselse reeks. Nog steeds uit 1938 dateert *Brussel in de winter* met als decor en locatie het Muntplein en een ironische verwijzing naar de betaalde liefde.

Al bij al geven die zes uiteenlopende gedichten een goed tijdsbeeld van onze toenmalige hoofdstad.

Van het nogal lange gedicht *Nieuwjaarsbrief 1940* (30 pagina's) geven we slechts een zeer kort fragment in vertaling, namelijk de aanhef.

The Capital

Quarter of pleasures where the rich are always waiting,
Waiting expensively for miracles to happen,
O little restaurant where the lovers eat each other,
Café where exiles have established a malicious village;

You with your charm and your apparatus have abolished
The strictness of winter and the spring's compulsion;
Far from your lights the outraged punitive father,
The dullness of mere obedience here is apparent.

Yet with orchestras and glances, O, you betray us
To belief in our infinite powers; and the innocent
Unobservant offender falls in a moment
Victim to the heart's invisible furies.

In unlighted streets you hide away the appalling;
Factories where lives are made for a temporary use
Like collars or chairs, rooms where the lonely are battered
Slowly like pebbles into fortuitous shapes.

But the sky you illumine, your glow is visible far
Into the dark countryside, the enormous, the frozen,
Where, hinting at the forbidden like a wicked uncle,
Night after night to the farmer's children you beckon..

W. H. AUDEN, DECEMBER 1938

De hoofdstad

Amusementskwartier waar de rijken steeds wachten,
wachten, hoe duur het ook is, tot mirakels gebeuren,
mat verlicht restaurant waar gelieven malkander opeten,
café waar ballingen een boosaardig dorp gesticht hebben:

Gij met uw charme en apparatuur maakte een einde
aan de wetmatigheid van de winter, de dwang van de lente;
ver van uw lichten de verontwaardigde, straffende vader,
hier blijkt het dwaze van kadavergehoorzaamheid.

Aldus met orkesten en oogjes doet ge ons eerlang
geloven in onze oneindige macht; en de onschuldige,
de argeloze overtreder valt voetstoots ten offer
aan de onzichtbare wraakgodinnen binnenskamers.

In lichtloze straten verbergt gij het schrikaanjagende;
fabrieken waar levens worden gemaakt voor tijdelijk gebruik
zoals hemdboordjes of stoelen, kamers waar de vereenzaamden
in lukrake vormen traag worden geplet als kiezel.

Maar de hemel verlicht gij en uw gloed is zichtbaar,
enorm en ijzig tot ver in het donkere platteland,
waar gij als een verlopen oom loensend naar het verbodene,
nacht in, nacht uit de boerenjongens blijft wenken.

VERTALING A. G. CHRISTIAENS

Brussels In Winter

Wandering the cold streets tangled like old string,
Coming on fountains silent in the frost,
The city still escapes you; it has lost
The qualities that say 'I am a Thing'.

Only the homeless and the really humbled
Seem to be sure exactly where they are,
And in their misery are all assembled;
The winter holds them like the Opera.

Ridges of rich apartments rise to-night
Where isolated windows glow like farms:
A phrase goes packed with meaning like a van,

A look contains the history of man,
And fifty francs will earn the stranger right
To warm the heartless city in his arms.

W. H. AUDEN, DECEMBER 1938

Brussel in de winter

Dwalend door ijzige straten – een kluwen schriël
Oud garen – voorbij de stomgevroren fonteinen,
Wordt ge uit die stad niet wijs : haar soevereine
Persoonlijkheid verloor ze met haar ziel.

Alleen de havelozen en de stakkers
Schijnen bepaald te weten waar ze zijn.
Een zelfde ellende maakt hen al tot makkers.
De winter klist hen als het Munteplein.

Vanavond rijzen reeksen flats in pracht
Van aparte ramen die gloeien als hoeven bij nacht.
Een zin klinkt zwaar van inhoud als een wagen.

Een blik vertelt van Eva's eerste vragen,
En geeft een vreemdeling een bankje prijs,
Hij mag ze in zijn armen warmen, die stad van ijs.

VERTALING **A.G. CHRISTIAENS**

Ode to the New Year 1939

O beautiful city of Brussels,
With your parks and statues and bôîtes,
Where they really know how to cook mussels,
And there's fucking à gauche et à droite;
For the sake of Brueghel and Weyden,
For Ruben's wonderful cuisses
In the name of Gudila the Maiden,
On behalf of Manneken-Pis,
Surrounded by glasses and dishes,
The pretty, the witty, the queer,
I offer you first my good wishes,
I wish you a happy New Year!

W.H. AUDEN, NIEUWJAARSWENS 1939 VOOR BRUSSEL

Ode aan Nieuwjaar 1939

O prachtige Brusselse stede,
met uw parken, standbeelden en bars,
waar ze echt weten hoe mossels aan te kleden
en te vrijen, zo rechtse als linkse kastars,
om de wille van Bruegel en Weyden,
om Rubens' wonder palet,
namens Sint-Goele die Satan misleidde,
en op Manneken-Pis ook gelet,
omgeven door glazen vazen,
om zijn lollig oubollig gebaar,
wil ik met u wijzen en dwazen
toewensen: gelukkig Nieuwjaar

VERTALING A.G. CHRISTIAENS

New Year Letter (January 1, 1940)

Under the familiar weight
Of winter, conscience and the State,
In loose formations of good cheer,
Love, language, loneliness and fear,
Towards the habits of next year,
Along the streets the people flow,
Singing or sighing as they go:
Exalté, piano, or in doubt,
All our reflections turn about
A common meditative norm,
Retrenchment, Sacrifice, Reform.

Twelve months ago in Brussels, I
Heard the same wishful-thinking sigh
As round me, trembling on their beds,
Or taut with apprehensive dreads,
The sleepless guests of Europe lay
Wishing the centuries away,
And the low mutter of their vows
Went echoing through her haunted house,
As on the verge of happening
There crouched the presence of The Thing
All formulas were tried to still
The scratching on the window-sill,
All bolts of custom made secure
Against the pressure on the door,
But up the staircase of events
Carrying his special instruments,
To every bedside all the same
The dreadful figure swiftly came.

W. H. AUDEN

Nieuwjaarsbrief (1 januari 1940)

Onder het vertrouwde gewicht
van winter, Staat, gewetensplicht,
in los verband van blijde zin,
van taal, vervreemding, vrees en min,
gewoontevast in 't jaarbegijn,
lopen de mensen langs de etraat,
zingend of zuchtend naar 't hun gaat:
heethoofdig, kalm of twijfelgraag,
draaien we in gedachten staag
rond de eigenste bezinningsnorm,
beperking, offers, nieuwe vorm.

In Brussel hoorde ik vorig jaar
die wens ook, slechts in dagdroom waar,
toen rond mij, bevend op hun bed,
door kommervolle echrik ontzet,
Europa's gasten slapeloos
de eeuwen ver wensten, Pandora 's doos,
en dof hun eden, mompelend geruis,
echoden door zijn behekste huis,
en daar het nu gebeuren ging,
present al, hurkte neer Het Ding.
ledre formule werd aangewend,
het gekrab aan de dorpel moest afgeremd,
alle gewoontegrendels dicht
dat de deur voor de druk niet zwicht
maar langs de trap der historiek
met instrumenten haast uniek,
was toch bij elke beddekant
de vreeslijke figuur snel aangeland

VERTALING A.G. CHRISTIAENS

COLOFON

Zesmaandelijks tijdschrift van het
Archief en Museum voor het Vlaams leven te Brussel vzw

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Erwin Eysackers, Arduinkaai 28, 1000 Brussel

HOOFDREDACTIE

Frank Vanhaecke

EINDREDACTIE

An Rydant

MEDEWERKERS AAN DIT NUMMER

Jan Cools, Christopher De Keyser, Steph Feremans, Dirk Jacobs, Ann Mares, An Rydant

REDACTIEADRES

Arduinkaai 28 1000 Brussel | arduin@amvb.be

VORMGEVING

L-INK

DRUK

Buroform

ISSN

1784-3111

ABONNEMENT

op *Arduin* en *@rduin* tweemaal per jaar: € 40,00, losse nummers € 25,00
KBC: 433-1062071-43 | BIC: KREDBEBB | IBAN: BE66 4331 0620 7143

*Het AMVB tracht de wettelijke voorschriften inzake auteursrecht toe te passen.
Instellingen en personen kunnen contact opnemen met de redactie indien zij menen
rechten te kunnen laten gelden.*

AMVB

Arduinkaai 28, 1000 Brussel | tel: 02 209 06 01 | www.amvb.be

Algemeen: info@amvb.be

Directie: an.rydant@amvb.be

Archief: florian.daemen@amvb.be, christopher.dekeyser@amvb.be

Publiekswerking: stephanie.lamaire@amvb.be

Arduin: arduin@amvb.be (redactionele vragen en opmerkingen)

*De leeszaal van het AMVB is gedurende de weekdays toegankelijk van 9.00 tot 16.00 uur
en op afspraak, gesloten tijdens het weekend en op feestdagen.*

HOE HET AMVB STEUNEN?

Wil u meehelpen aan de bekendmaking, bewaring en bescherming van dit dynamisch Brussels Nederlandstalig erfgoed?

Door een gift of een vrije bijdrage te storten op BE66 4331 0620 7143 kan u ons hierbij ondersteunen.

Giften vanaf € 40,00 zijn fiscaal aftrekbaar.

Voor meer informatie contacteer secretariaat@amvb.be

Het hele AMVB-team dankt u hartelijk en heet u welkom in ons open huis.

